

Transilvania

CUPRINSUL:

	Pagina
<i>Ion Borgia, Către cei chemați (poezie)</i>	1.
<i>Ion Agârbiceanu, Cei din urmă (schiță)</i>	2
<i>Ecat. Pitiș, Sonet (poezie)</i>	7
<i>Andrei Bârseanu, Discurs</i>	7
<i>Maria, Regina României, Cuvinte alese</i>	16
<i>Sextil Pușcariu, Istoria literaturii noastre vechi</i>	17
<i>Ion Gorun, Sălciile</i>	33
<i>Ilie Marin, De vorbă cu un tank (poezie)</i>	36
<i>Marin Ștefănescu, Felul filozofiei românești</i>	41
<i>Dr. E. Dăianu, Regina alfabetului de aur</i>	44
<i>Cincinat Pavelescu, Romanță (poezie)</i>	56
<i>Iuliu Maniu, Activitatea din trecut a „Astrei”</i>	57
<i>Ion Georgescu, Ce a făcut „Asociațiunea” până acum?</i>	58
<i>Aurelia Pop, În așteptare (poezie)</i>	60
<i>Constanța Hodoș, Câteva păreri</i>	61
<i>Lucian Blaga, Cugetări</i>	62
<i>I. Lupaș, Cum a obținut D-rul Piuariu (Molnár) titlul de nobil?</i>	63
<i>V. Păcală, Să mântuim arta națională</i>	67
<i>Dr. Al. Borza, Studii botanice în Câmpia Ardealului</i>	74
<i>Tiberia Barcianu, Dantelăria în Belgia</i>	78
<i>Dr. I. P.-Voltești, Energiile naturale ale României</i>	81
<i>Al. Ciura, Autori și editori</i>	97
<i>A. Cotruș, Ca un rășboinic (poezie)</i>	101
<i>Gavril Todica, Zări din univers</i>	101
<i>Mihail Străjan, Pomul și rădăcinile lui</i>	103
<i>Cronică</i>	104
<i>Cărți românești</i>	113
<i>Reviste românești</i>	118
<i>Cărți străine</i>	121
<i>Dela „Asociațiune”</i>	123
<i>Circulară</i>	126
<i>Apel</i>	129
<i>Anunțuri</i>	130

Asociațiunea pentru literatura română și cultura

poporului român

Intemeiată la 1861.

Prezident de onoare: M. SA REGELE FERDINAND.

Prezident activ:

Andrei Bârseanu

membru al »Academiei Române«

Vice-prezident:

Dr. Vasile Suciu

mitropolit de Alba-Iulia și Făgăraș

Membrii comitetului central:

Ion Agârbiceanu, publicist, membru coresp. al »Acad. Române«

Dr. Nicolae Bălan, mitropolitul Românilor ort. din Transilvania

Dr. Victor Bârlea, director de liceu

Dr. Ilie Ben, medic

Dr. Iosif Blaga, director de liceu

Ioan baron Boeriu, general, comandantul corpului VII. arm.

Dr. Vasile Bologa, director de liceu

Dr. Lucian Borcia, avocat

Dr. Ioan Bunea, director de liceu

Partenie Cosma, director de bancă

Dr. Elie Dăianu, protopop

Dr. Nicolae Drăgan, prof. univers.

Dionisie Florian, general

Octavian Goga, publicist, membru al »Acad. Române«

Dr. Ion Lupaș, prof. univ., membru al »Acad. Române«

Iuliu Marțian, director de bancă

Dr. George Moga, general-medic

Ioan Moța, publicist

Ioan F. Negruțiu, dir. școală norm.

Dr. Zenuie Păclișanu, directorul arhivelor statului, membru coresp. al »Acad. Române«

Aurel Popescu, comerciant

George Poponea, cond. tip. archid.

Gavril Precup, directorul inv. sec.

Dr. George Preda, medic

Dr. Octavian Răsu, avocat

Dr. V. Stan, dir. de școală norm.

Trandafir Scorobetu, profesor

Gavril Todica, contabil

Nicolae Togan, protopop

Ioan Vătășan, șef-contabil

Fondată la 1868. **Revista „Transilvania“** Fondată la 1868.

Director: Andrei Bârseanu. Șef-redactor: Ioan Georgescu.

Colaboratori:

Ion Agârbiceanu, **Maria Baiulescu**, **Axente Bancin**, **N. Bănescu**, **Z. Bârsan**, **L. Blaga**, **G. Bagdan-Duică**, **Dr. L. Borcia**, **Dr. Al. Borza**, **Al. Ciura**, **Dr. I. Coltor**, **A. Cotruș**, **Dr. E. Dăianu**, **Dr. N. Drăgan**, **Radu Dragnea**, **Dr. S. Dragomir**, **Dr. O. Ghibu**, **Vi. Ghiționescu**, **I. Gorun**, **Dr. Iuliu Hațiegan**, **C. Hodeș**, **E. P. Hossu-Longin**, **I. I. Lăpedatu**, **Victor Lazar**, **Dr. I. Lupaș**, **A. Lupeanu-Melin**, **Aug. Maior**, **Iuliu Maniu**, **Dr. I. Mateiu**, **Sanda Dr. Mateiu**, **Dr. V. Meruțiu**, **Dr. D. Negru**, **V. Păcală**, **T. V. Păcățianu**, **Dr. Z. Păclișanu**, **Dr. I. Paul**, **Cincinat Pavelescu**, **Horia** și **Nic. P. Petrescu**, **E. Pitiș**, **Aurelia Pop**, **Dr. I. P. Voitești**, **Gavril Precup**, **Dr. G. Preda**, **Dr. O. Prie**, **Dr. S. Pușcariu**, **Dr. P. Roșca**, **St. Roșianu**, **Ioan Sonea**, **Victor Stanciu**, **Mari Ștefănescu**, **Gavril Todica**, **N. Togan**, **I. A. Bassarabescu**.

Transilvania

An. LI.

Maiu 1920.

Nr. 1.

Către cei chemați.¹⁾

Voi sunteți frați de-o limbă și de-o lege
 Ci hulă numai vă rostește gura.
 Ce Domnul porunci ca să se lege,
 Lăsați acuma să deslege ura.

Orbiți, voi nu vedeți făptura hădă
 A vechiului dușman ce stă la pândă,
 Cum a pornit cu hohote să rădă
 Că-i înlezniți dorita lui izbândă.

Dar nu spre hulă grea vă dete darul
 Cel dătător de viață și lumină,
 Când el vă puse să-i păziți altarul
 La care un popor întreg se 'nchină!

Colo 'n biserița depărtată,
 Așteaptă credincioșii în tăcere...
 De-o rază li-i privirea însetată,
 Iar inima de-o caldă mângâiere.

Și cum se stinge sunul de cântare,
 E liniște... și 'n pragul ușei sfinte,
 Cel așteptat de toți acum răsare,
 Cerească rouă-i picură 'n cuvinte...

O, nu-i lăsați zadarnic să aștepte
 Vestirea zilei drepte de răsplată,
 Privirea lor o faceți să se 'ndrepte
 Spre zarea de lumină ce s'arată.

Se va înălța atunci din nou altarul
 Pe câmp întins, supt bolta de lumină,
 În juru-i mii și mii v'așteaptă harul
 Și într'un gând, în fața lui se 'nchină!

Ion Borcia.

¹⁾ Din lăsamântul literar al regretatului poet *I. Borcia*, ce ni s'a pus la dispoziție din partea familiei.

N. Red.

Cei din urmă.

— Schiță. —

De pe la Bobotează părintele Ilarie o duce greu cu sănătatea. Las' că-i și bătrân, dar bătrâneța ar mai sprijini-o el în cârje că-i obicinuit cu ea, însă un picior nu-l mai slugărește cum se cade. Are, de multă vreme, răceală în osul bătrân și, de un șir de ani acum, tot cam pe vremea asta i se stârnește răul. Il leagă de un scaun, îl leagă de o laviță după masă, uneori îl ținutuește chiar de pat, alteori iarăși se ascunde ca luat cu mâna. Liturghia însă n'o lasă și dacă-l chiamă vr'un creștin la bolnavul de acasă părintele Ilarie se ridică chiar din pat, căci nu pricepe să se prăpădească un suflet pentru nemernicul lui de picior. Și-l târește cum poate, dar tot se duce.

Părintele Ilarie e om glumeț, sau mai bine, fusese om glumeț. Când se întâlnește cu creștini cari se mirau cum de nu rămâne în casă cu piciorul cel beteag, popa răspunde: »Calul la ovăs și popa la pomană trage, măi nepoate«. Dar de când izbucni războiul și oamenii din sat se tot împuștau, glumele îl părăsiră și moșneagul deveni tăcut și par'că chiar răutăcios câte odată.

Când cu mobilizarea generală, când în biserică se făcu într'o singură Duminică un gol de două sute, părintele Ilarie se înspăimântă cumplit și de atunci îi tot plouă și-l ninge. El mai apucase războaie și chiar de aceea, văzând cum se pornește cel de acum, simți că nu-i a bună. »In bătaia cu Italia și cu Prusu« zicea el »s'au dus dela noi treizeci în cap«. Și-i spunea pe nume pe toți. Cei mai mulți erau de mult țărină.

Oamenii văzându-l așa schimbat cu firea își făceau felurite tâlcuri.

— I frică popii că-i rămâne biserica pustie.

— Biserica — mai așa, — dar desagii cu prescurile.

— Nu, eu cred că alta-i buba. Vede părintele că predică în zadar. Lumea nu se face mai bună. Sufletele oamenilor tot dușmane au rămas, pe semne nici dracu' nu stă pe labe pe când popii spun la cazanii.

Și într'adevăr părintele Ilarie de când se scumpise la glumă, la vorbă pe uliță, nu-i mai slăbiă cu cazaniile. Și mai înainte predică el, că eră meșter la tâcul evangheliilor, dar de când se începă războiul nu treceă liturghia fără învățătură. Încă în Duminică

de după mobilizare își dădù arama pe față: popa nădăjduia că focul se va potoli curând, și nădejdea asta ținea s'o verse în sufletele creștinilor cu fiecare predică. »Ce gândiți? Atât amar de lume câtă s'a dus se va lăsa ca un potop de lăcuste!«

Când pricepù că se fac noi asentări, noi chemări sub arme, nu-i venia să creadă. Și de câteori alte rânduri de oameni părăsiau satul, părintele eră tot mai abătut și-i venia tot mai cu greu cazania, dar tot nu se lăsa de ea. Pe fiecare rând de oameni chemați sub steag ținea să-i povățuiască, să le dea »merinde de drum lung, cu întoarcere norocoasă«. Și de câteori prin graiul lui bătrân satul își luă rămas bun dela cei cari plecau, nu eră om care să nu lăcrimeze în biserică.

Cei cari, cercând să înțeleagă schimbarea popii, vorbiră de desagii cu prescurile, simțiau muștrări de suflet, vedeau că popa simte durerea lor. Inșă nimănui nu-i trecù prin cap că popa să fi lăsat glumele numai pentru năcazul ce căzù pe sat.

Vestea cu chemarea celor bătrâni, a celor din urmă, îl apucă tîntuit la pat, i se stărnise mai vrășmașă ca într'alți ani durerea din picior. Bătrânul nu voi să creadă, oricât i-au spus unii și alții cari veniau să-l vadă, ce mai face, nu crezù până ce nu se duse însuși — târându-și cu mare silă piciorul — să cetească avizurile afișate la primărie. Se întoarse foarte întunecat.

— Dacă te doare picioru' ce mai eși pe-afară și când n'ai treabă? zise preuteasa văzându-l cu fața amară și privirile tulburi.

— Mă doare-un drac! răspunse răstit popa.

— Las' că gemi tu la noapte dacă nu mă ascuți, mai zise bătrâna.

Popa se opri în mijlocul odăii, o măsură pe preuteasă de sus până jos.

— Cumu-i și muerea! Nu se poate gândi mai departe decât cercul în care ricăe o găină. Par'că n'ar putea fi cineva supărat numai pentru năcazul lui, par'că nu trăim în lume.

— Și par'căi aveă vr'un folos că iei pe capul tău răutățile lumii sau lumea ar aveă vr'un folos de asta. Nu pricep eu cum om e'un picior în groapă fiind, porți atâta grije lumii. Lumea nu-i schimbă-o tu cu toate cazaniile tale.

— Se duc bătrânii, preuteasă, se duc și cei cărunți, zise părintele mai potolit văzând că preuteasa pricepe unde bate el.

— Am auzit. Dinu Roșului a și venit să se spovedească și nu te-a aflat acasă.

Din ziua aceea două săptămâni n'a trecut să nu vină unu-doi să se spovedească. Veniau oamenii când puteau, — câte n'aveau să-și pună în rânduială pâra la plecare.

— S'apropie paresemile, părinte, apoi drumul pe care mergem... cine știe! E bine să fim împăcați cu Dumnezeu. Nu mai suntem copii să nu știm cu ce-i datorăm lui Dumnezeu.

— Nu mai sunteți! oftă popa și cercă să încunjure privirile omului.

— Ce mai știi, poate tot ai Sfinția ta dreptate și să se isprăvească odată măcelul. N'a mai rămâneă tot diavolul deasupra, l-a mai pofti Cel de sus și în ceaunul cu smoală. Popa Ilarie de câteori veniă câte unul să se spovedească își propunea să-l încurajeze, să-i dea nădejde, cum făcuse cu atâți alții mai tineri înainte. Însă după două-trei cuvinte vorba i se opriă în gât, îi dădea repede canonul și deslegarea, zicându-și: »O să le spun eu cazania la toți Duminecă«.

— Ce zile a fost să mai ajungem, părinte! Al cui păcat? Al cui blestem?

Când auziă întrebarea asta părintele Ilarie se mânia și ochii lui se tulburau.

— Nu-i blestem, nepoate, Dumnezeu nu blastămă lumea pe care a zidit-o. Crezi că lui Dumnezeu îi pare bine de chinul omenesc? Da' se bat în capete binele și răul. »De când îi lumea se bat, pentrucă răul vrea s'ajungă singur el stăpân pe lume. Răul, puiul satanei, a ingerului celui căzut«.

În felul acesta putea vorbi cu cei bătrâni cari veniau să se spovedească, dar îndată ce voiă să atingă însăși vieța celui gata de dus, glasul îi secă. Și bătrânul simțiă că trebuie să le vorbească și lor la inimă, că lor mai ales, celor mai năcăjiți trebuia să le dea »merinde de drum«.

Se mângăia însă cu gândul că Duminecă după liturghie, va rosti o cuvântare care să suplinească neputința de-acum. Vorbirea asta, cu cât se apropiă Dumineca, îi trecea tot mai caldă, tot mai plină de lacrimi prin suflet.

Unul dintre epitropii bisericii, Dănilă Banciu, asentat și el, om de cincizeci și unu de ani, veni cel din urmă să se spovedească, Sâmbătă seara.

— Să ierți, Sfinția ta, am avut multe pe cap.

După ce-și primi deslegarea mai rămase de povești cu popa,

de vr'o zece ani eră tot epitrop Dănilă și adeseori veniă pe la părintele.

Dupăce vorbiră despre sat, despre biserică, despre o noră de-a lui Dănilă, epitropul se ridică de pe scaun să-i sărute mâna moșneagului, gata de ducă. Ochii-i erau împăienjeniți de lacrimi.

— Plecați dar și voi, măi Dănilă!

— Ne ducem, părinte.

— Ce crezi tu, cu cine mai rămânem în sat? Da'n Curmătură, da'n Lunca, da'n Lupu', da'n toate satele românești?

Omul ridică din umeri.

— Ce crezi tu, câți Români avem acolo unde plecați voi acum?

— Dumnezeu știe, părinte, vor fi multe zeci de mii.

— Sute de mii, Dănilă, la șase sute de mii. Știi tu ce 'nseamnă asta? Epitropul care știă carte dar nu prea cetiă gazete având multă dârveală cu economia cum spunea el, rămase uimit auzind acest număr.

— Ce să însemneze? Dacă-i atâta sumedenie de om apoi se vede treaba că-i o armată românească.

— Hm! făcū moșneagul, vorbești și tu în dodii! Armatele acum sunt de milioane. Inseamnă, măi Dănilă, că neamul nostru e acolo, — ce-a mai rămas pe acasă, ce mai numără? Hm! Las' că o să vă spun eu mai pe larg Duminecă în biserică, măi Dănilă. Noapte bună!

Dumineca sosī și biserica se umplū de lume, moșnegi, copii, copilandri, cei douăzeci și cinci cari aveau să plece ziua următoare, și toată puzderia femeilor. Știă satul întreg că popa, ca de obicei, va luă rămas bun în numele tuturor dela cei cari plecau. Și mai bine n'ar fi mâncat în ziua aceea oricare femeie decât să nu verse lacrimă la cuvintele înduioșetoare ale popii.

Părintele Ilarie începū slujba de dimineață, trecū peste utrenie fără nici o greutate, dar de îndată ce trecū în liturghie, începū să-i tremure glasul, să facă pauze, ba uneori se și încurcă, ceeace nu i se întâmplase încă niciodată de când slujiă la altar. Cu cât se apropiă vremea predicei, deveniă tot mai neliniștit și adeseori vedeă în liturghier cuvinte și fraze din cazania ce va spune-o în locul textului de liturghie.

Când în sfârșit se termină cuminecarea celor ce plecau eși în ușile împărătești, făcū semnul crucii în liniștea adâncă ce se puse în biserică. Trecū o vreme dela facerea crucii până când reuși

să spună: »Ne despărțim azi de cele din urmă proptele ale satului. Tot ce-a fost bun s'a dus înainte, ce-a mai rămas ne părăsește acum. Dragii mei...«

Dar atâta fû tot din vorbirea care îi trecea de două săptămâni prin inimă. Glasul i se stinse, lacrimile începură să-i curgă, și un plâns domol-domol se făcû stăpân pe moșneag.

Oamenii rămaseră întâi încremeniți, căci nu erau obișnuiți să vadă lacrimi în ochii popii nici când luă iertăciunile dela mort. Îl știau om vârtos la inimă, deși eră bun cu toată lumea. Nu peste mult însă creștinii își simțiră ochii umezi, și prin cazania asta nerostită popa Ilarie făcû să curgă mai multe lacrimi decât prin toate celelalte cu cari petrecû pe cei cari plecau sub steag.

Bătrânul intră în altar părând rușinat de ceeace pățise.

— Dacă 'mbătrânește omul nici de popă nu-i mai bun, măi Gavri!e, zise el fătului, cercând să zimbească. Însă omul văzû durerea din ochii bătrânului și zise:

— Nu-i nimic, părinte! Cei cari merg acum sunt tot oameni cumînți și așezați. Vor ști ei și fără cazanie cum au să se poarte. N'au gânduri de prostii, să n'ai teamă Stînția Ta.

Popa îl privi ciudat, părând că nu auzise nimic din ce-i spunea fătul. El își luă pălăria și eși din altar fără ca să mai împartă prescurile cu diacul, ceeace niciodată încă până acum nu-și uită să facă. Diacul punând în desaga lui toate prescurile, privi mulțumit la făt și întreabă:

— Oare ce să aibă, părintele?

— Iacă-i bătrân și-i pare rău după oameni, șopti crâșnicul. »Ăștia cari pleacă acum au fost cei dintâi botezați de părintele la noi în sat. Căci cincizeci de ani sunt de când e popă la noi. O lume întreagă a încreștinat-o, și toată s'a dus«.

Ion Agârbiceanu.

Nu vărsați lacrimi pe mormintele eroilor, ci slăviți-l, ca faima lor să rămână în veșnicia legendelor. Maria, Regina României.

*

Nerecunoștința e un păcat capital. Cine răsplătește binele cu rău, e în mod necesar inamicul omenirii întregi, și fiecărui om căruia nu i-a făcut ceva bine; de aceea ingratal nu are rost să trăiască mai departe.

Swift.

Sonet.

Sunt zile 'ntregi și nopți când nu tresare
Nici cea mai mică frunză, — când gândești
C'a împietrit pe ramuri la ferești —
Și nopți sunt iar și zile, când îți pare

Că stau afar' p'latanii de povești
Ori cântă lin vre-un cântec. — Sunt arare,
Și nopți când plâng, când urlă cu turbare,
Se 'ndoaie, gem, se sbat de te 'ngrozești.

— Din geamul meu, cu vechiul parc vecin
I-am tot văzut — ș'asemeni picăturii
Ce-ți varsă 'n piept-când acrul ei venin,

Când vinul sfânt al cuminecăturii,
Vărsatu-s'a și sbucium și senin
În sufletu-mi, din sufletul naturii.

Ecaterina Pitiș.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DISCURS

Prostit de presidentul „Asociațiunii“, Andreiu Bârseanu, în 31 Maiu
1919, când Maiestățile Lor, Regele și Regina, 'au binevoit a cer-
cetă instituțiunea noastră.

Sire, Doamnă,

Dați-ne voie, nouă, membrilor „Asociațiunei pentru
literatura română și cultura poporului român“, cea mai
veche și cea mai mare însoțire culturală a Românilor de
dinceace de Munți, să dăm expresiune bucuriei nemărgi-
nite, ce o simțim cu toții, când vedem în mijlocul nostru
pe primul Rege al României întregite, pe marele Căpitan,
vitejiei și înțelepciunei căruia datorăm în prima linie libe-
rarea noastră și recâștigarea granițelor de odinioară ale
Daciei străbune, însoțit de nobila și neîntrecuta noastră
Regină.

Suntem mândri, că putem saluta sub modestul coperiş al acestei clădiri, ridicate prin simţul de jertfă al publicului nostru şi închinat culturai naţionale, pe Domnul tuturor Românilor, şi suntem pe deplin încredinţaţi, că sub puternicul său sceptru şi în legătură cu fraţii noştri din celelalte ţinuturi româneşti, nizuinţele noastre de înaintare vor afla tot sprijinul de lipsă, şi instituţia noastră culturală se va apropia cu paşi tot mai repezi de înfăptuirea înaltei meniri, pentru care a fost întemeiată.

Dar, dând expresiune bucuriei de care ne simţim cuprinşi şi totodată sentimentelor noastre de cel mai profund devotament faţă de Maiestăţile Voastre şi de întreaga Dinastie, Vă rugăm respectuos, să ne permiteţi a Vă înfăţişa în scurte cuvinte câteva date din trecutul însoţirii noastre culturale, scopul pentru care a fost ea întemeiată, precum şi rezultatele la care a putut ajunge până acum.

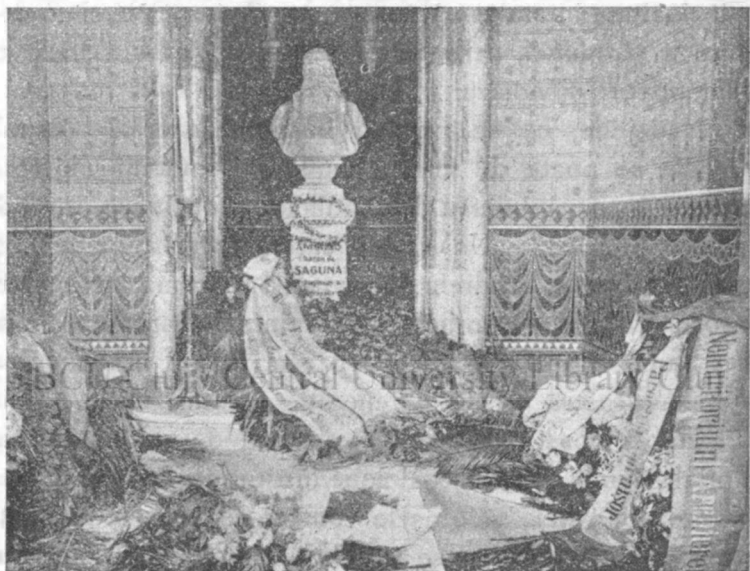
„Asociaţiunea“ noastră şi-a luat fiinţă înainte de aceasta cu 58 ani, în timpul acela, când poporul nostru din părţile ardelen, scăpând de jugul iobăgiei şi apoi din cătuşele unui absolutism aspru de 10 ani, începuse a răsufla ceva mai liber şi, dornic de înaintare, căută să-şi întocmească mai bine şcoala şi biserica, ca astfel să poată ajunge pe celelalte neamuri, cu care locuia împreună şi care nu avuseră o soartă aşă amară ca a lui.

În dorul acesta de lumină, de înaintare, părinţii noştri se cugetară la înfiinţarea unei însoţiri, care să contribuie, alături cu şcoala, la sprijinirea tinerei literaturi naţionale, la cultivarea limbei, la stabilirea ortografiei şi, în prima linie, la respândirea cunoştinţelor folositoare şi a bunelor moravuri în straturile cele largi ale poporului.

Gândul acesta prinse rădăcini tot mai adânci în sinul vrednicei generaţii de pe la anii 1860, până când, după învingerea unor greutăţi de natură politică, el şi fu adus la îndeplinire de fruntaşii noştri de pe atunci, sub condu-

cerea marilor Arhierei: Andreiu Șaguna și Alexandru Sterca Șuluțiu.

Noua instituție culturală, care la început purtă numele de „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român”, avea să întrunească în jurul său pe toți Românii ardeleni, doritori de înaintare, fără deosebire de confesiune și de stare socială.

Interiorul mauzoleului Șaguna.

Scopul său era fixat astfel în Statutele aprobate de autoritățile publice de pe atunci: „Scopul Asociațiunii e înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebitele ramuri, prin studiu, elaborarea și edarea de opuri, prin premii și stipendii pentru diferitele specialități de știință și arte, și alte asemenea”.

S'ar părea așa dară, că noua societate ar fi urmărit problemele unei Academii, deși oricare Român de dincoace de Munți putea fi membru al ei, plătind o modestă cotizație anuală, și, în adevăr, în anii dintâiu ai ființării ei

se și proiectară câteva lucrări, mai ales din domeniul studiului limbei și al istoriei naționale, care intrau în cadrele unei Academii literare și științifice.

Incet cu încetul, însă, și cu deosebire după înființarea Societății academice din București, „Academia Română” de astăzi, Asociația noastră luă tot mai mult caracterul unei societăți de popularizare, al unei însoțiri de luminare și de înălțare morală a tuturor păturilor sociale și cu deosebire a țărânilor, care formă și atunci, ca și astăzi, temelia poporului nostru.

Nădejile, ce se puneau în noua însoțire culturală, erau cât se poate de mari. Eruditul Timoteiu Cipariu o numește în cuvântul său dela adunarea de inaugurare din Octomvrie 1861: „Un razim naționalității române”, iar marele Arhiepiscop Andrei Șaguna își exprimă în anul următor nădejdea, că, prin silințele tinerei instituțiuni culturale, nu peste mult, — în câțiva zeci de ani, crede el, — națiunea noastră va fi „regenerată și întinerită”: „literatura limbei noastre la asemenea grad de cultură cu ale celorlalte limbi culte; școalele și institutele literare în stare înfloritoare; satele și orașele române regulate și înaintate; grădini și holde frumoase cultivate, bogate de pomi fructiferi, unde până ieri-alaltăieri erau numai pălămidă și alte ierburi sălbatice; economia rațională la plugarii noștri; înflorirea artelor și a tot felul de măestrii la Românii noștri”...

Firește, speranțele acestea prea optimiste ale unor suflete aprinse de dorul de înaintare nu s’au putut îndeplini în întregime; cu toate acestea însă, „Asociațiunea” tot a realizat câte ceva în timpul de peste o jumătate de veac, de când fințează.

În primele decenii ale existenței sale ea ajută un număr însemnat de tineri doritori de învățătură, dar’ lipsiți de mijloace, cari cercetau școalele secundare sau cele su-

perioare. Afară de aceea, ceva mai târziu, voind să înlesnească crearea unei clase mijlocii în sinul poporului nostru, dăde ajutoare unui număr și mai însemnat de ucenici și de calfe dela diferite meserii și câtorva elevi dela școalele de comerț. În câteva rânduri își oferî sprijinul său școalelor lipsite de mijloace.

În acelaș timp ea nu pierdû din vedere nici sprijinirea tinerei literaturi naționale. În câteva rânduri ea încurajă, prin conferirea de modeste premii, pe scriitorii, pe care-i credeă vrednici de răsplată, începând cu poetul Andreiu Mureșanu, ale cărui poezii fură premiate cu modesta sumă de 50 galbeni, — iar câteva lucrări literare și științifice le tipări pe cheltuiala sa. Afară de aceea, voind să țină în curent pe membrii săi cu lucrările sale și de altă parte voind să deschidă scriitorilor noștri un organ de publicitate pentru lucrările lor literare, istorice și științifice, înființă în anul 1868 revista „Transilvania“, care există până acum și care, cu deosebire sub conducerea neobositului George Barițiu, cuprindeă materii de interes, mai cu seamă din domeniul Istoriei naționale.

Mai târziu, sub auspiciile ei se publică „Enciclopedia română“ în 3 volume mari și „Dicționarul numelor de localități“ cu populațiune română, din Transilvania, Bănat și părțile ungurene, — lucrări care aduseră servicii reale publicului nostru.

Pentru concentrarea intelectualilor noștri și pentru gruparea lor după specialitățile cu care se ocupă, se întocmiră în anul 1900 Secțiunile științifice și literare, — mai pe urmă opt la număr, — care aveau să dea mână de ajutor comitetului central în chestiunile de specialitate și care în timpul din urmă începuseră a lua oarecare avânt, când fură cu totul împedecate în activitatea lor prin marele războiu mondial, din care a răsărit, între altele, întregirea vechiului nostru patrimoniu. Pentru înlesnirea cerce-

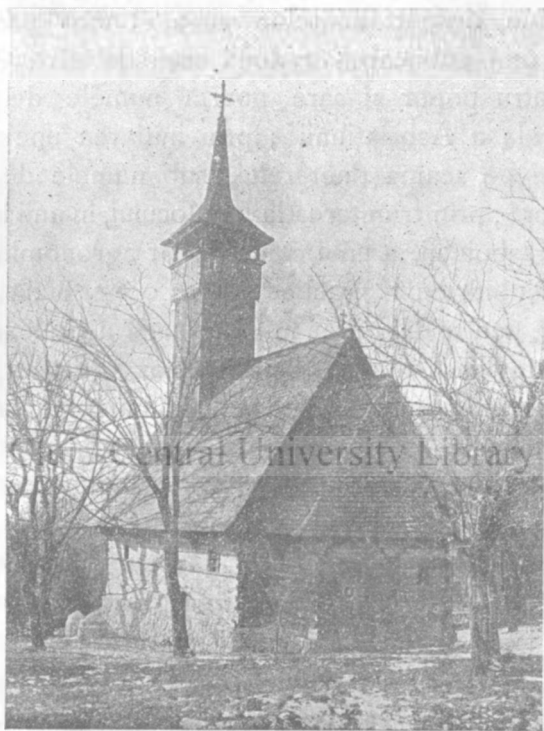
tărilor științifice și literare, și pentru a pune la îndemâna publicului cărți bune române și sîreine, se înființă, partea cea mai mare prin daruri dela particulari și dela societăți, o modestă bibliotecă, de prezent de aproximativ 30.000 volume și broșuri, și care, între altele, cuprinde o colecțiune prețioasă de jurnale și reviste de ale noastre, precum și un număr oarecare de documente istorice și de corespondențe de ale bărbaților noștri de seamă din trecut. De altă parte, pentru adunarea și păstrarea amintirilor istorice ale neamului nostru, precum și pentru cunoașterea felului de viață și a aplecărilor artistice ale poporului nostru se întemeie în deceniile din urmă un modest Muzeu istoric și etnografic, adăpostit, ca și biblioteca, în clădirea în care ne aflăm, și care muzeu sperăm că se va desvolta din ce în ce în viitor și va cuprinde tot mai multe din amintirile istorice și din comorile de artă ale poporului din care facem parte.

O atențiune deosebită a dat „Asociațiunea” noastră creșterii tinerelor generații de fete, convinși fiind membrii ei, că dela buna îndrumare a femeilor atîrnă în mare parte viitorul unui neam. Spre scopul acesta întemeie cu mari jertfe, aici în Sibiiu, încă în anul 1886, Școala civilă de fete a ei, împreună cu internat, cea dintăiu școală mai înaltă de fete la noi, Românii din aceste părți, școală care ființează și astăzi, aflându-se în al 33-lea an al existenței sale. Deși greutatea împreunate cu susținerea acestei școli au fost foarte mari, avem deosebită satisfacțiune, că din școala noastră au eșit rînduri-rînduri de eleve bine pregătite, care trăiesc astăzi, ca mame vrednice, în toate colțurile locuite de Români în ținuturile de dincoace de Munți și câteva chiar și în vechiul Regat.

Lucrarea de căpetenie a însoțirii noastre culturale, însă, a fost de bună seamă încercările ei de a respândi lumina și a susține viu sentimentul național în straturile largi

ale poporului nostru, și cu deosebire a contribui la ridicarea intelectuală, morală și economică a țărânilor noastre.

Ajutată de despărțămintele sau filialele sale, mai pe urmă în număr de 87, precum și de numeroase agenturi comunale, conduse și unele și altele de intelectualii noștri,

Biserică românească veche din Ardeal.

cari trăiau în mijlocul poporului, ea căută să deslege această însemnată problemă prin ținerea de prelegeri și de conferințe — acestea din urmă pentru publicul dela orașe, — prin înființarea de biblioteci populare, al căror număr eră înainte de începerea războiului din urmă, ca și al agenturilor comunale, de vre-o 600; prin întocmirea de expozițiuni mai mari și mai mici: agricole, de industrie

casnică, etnografice și igienice; prin premiarea grădinilor celor mai bine îngrijite, a vitelor celor mai frumoase și a costumelor naționale celor mai alese; prin deprinderea celor necunoscători de carte cu cetitul și cu scrisul; prin distribuirea gratuită de scrieri potrivite pe seama celor mici și celor mari, cu deosebire cu prilejul adunărilor generale ale despărțămintelor și al tinerii prelegerilor populare; prin publicarea a două serii de cărți scrise anume pentru popor și care poartă numele de „Biblioteca populară a Asociațiunii”; prin inițierea unei modeste publicațiuni pe seama tineretului, sub numele de „Biblioteca copiilor”; prin trimiterea la fața locului, în anii înainte de începerea războiului, a unui conferențiar agronomic, menit a da povești și îndrumări practice pentru o mai bună lucrare a pământului, pentru îngrijirea mai rațională a vitelor și pentru o mai avantajoasă folosire a produselor agricole; și tot în timpul din urmă, la inițiativa și cu ajutorul marelui binefăcător basarabean Vasile Stroescu, prin înființarea de cooperative sătești și de alte însoțiri culturale și economice.

Dacă mai socotim și sprijinul moral dat ostașilor noștri în cursul îndelungatului războiu prin care am trecut, sprijin oferit prin distribuirea gratuită a mai multor zeci de mii de cărți între cei aflați prin spitale, la front și în taberile de prizonieri, — precum și administrarea fundațiilor create de particulari și încredințate „Asociațiunei”, cu scopul de a ajuta tineretul doritor de învățătură, dar lipsit de mijloace, și cu alte scopuri culturale, — credem că am atins aproape tot, ce a fost în stare a făptui însoțirea noastră culturală în cursul vieții sale de aproape șase decenii.

Rezultatele obținute poate că sunt prea modeste pentru un timp așa de îndelungat; cine voiește să judece, însă, cu dreptate trecutul ei, nu trebuie să peardă din vedere împrejurările, în care s'a putut desvoltă această modestă activitate.

Ori cum s'ar judecă lucrurile, un merit totuș îi revine și „Asociației“ noastre, — până în anul 1895 „Asociațiunea transilvană“, iară de atunci încoace, nu din voia sa, ci totuși spre folosul general, „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“ din toate ținuturile de dincoace de Munți, — meritul de a fi contribuit și ea la înfrățirea sufletelor și la pregătirea lor pentru zilele mărețe, pe care ni-a fost dat a le ajunge sub înțeleapta și hotărâta conducere a Maiestății Voastre.

De astăzi înainte orizontul se deschide larg și senin înaintea ei; din modesta „Asociațiune transilvană“ ea va putea ajunge însoțirea culturală a tuturor Românilor, lucrând împreună cu celelalte surori ale ei la înălțarea Neamului din întreg cuprinsul Daciei întregite, iar acest sfios edificiu va fi în adevăr, cum începuse a se numi și până acum, Casa Neamului, Casa națională.

Și suntem pe deplin convinși, că sub fâlfăirea mărețului nostru tricolor național și sub părinteasca ocrotire a Maiestăților Voastre, însoțirea noastră va înflori din ce în ce mai mult și-și va putea împlini cu succese din ce în ce mai mari menirea sa de luminătoare și îndreptătoare pe căile cele bune a maselor largi ale poporului.

Salutând, deci, din nou pe Maiestățile Voastre și mulțămindu-Vă din adâncul inimilor noastre pentru bunăvoința ce ni-ați arătat-o, onorându-ne cu înalta Voastră prezență, Vă rugăm, Sire, să nu încetați a acorda și în viitor aceeași bunăvoință însoțirii noastre culturale, și a nu ne lua în nume de rău, dacă Vă rugăm respectuos, să binevoiți a primi prezidenția de onoare a ei.

Să trăiți, Maiestate!

Să trăiască Maiestatea Sa Regina și întreagă Familia Regală!

Trăiască, în veci trăiască România întregită, una și nedespărțită!

Cuvinte alese.

Orice țară, care nu atinge nicăiri Marea, trăiește numai pe jumătate.

*

Frumuseța are o ciudată putere asupra inimii omului; îl ajută să treacă peste multe dureri, călăuzindu-l prin această »vale de lacrimi« către tainele lui Dumnezeu.

*

Când pe neprevestite dau de un strat de crini, care-și înalță mândra strălucire dintr'un pământ crepat și setos, par'că-mi vine să cad în genunchi și să mă închin Mâinii aceleia Mări, care face astfel de minuni. În asemenea clipe, pare că deodată înțeleg taina adevărilor ascunse, care sunt în deobște prea adânci, ca să le priceapă inimile omenești. În asemenea ceasuri nici o tristeță nu mai pare să însemne ceva, nădejdea răsare în triumf! chiar și mormintele își pierd groaza, și nesfârșita lui Dumnezeu milă se întinde ca o binecuvântare asupra pământului.

*

Suferința e învățătorul cel mare, și ca într'o vedenie limpede am simțit, că un popor, care a știut cum să sufere, are și dreptul la viață.

*

Nici un foc nu curăță ca focul jertfei; nici o flacără nu se suie mai drept până în inima Dumnezeirii.

*

De aceea, o țara mea, nu te gândi niciodată, care ți-au fost încercările, nici care pot să mai fie. Prin flacără trebuie să treacă oțelul înainte de a fi o bună sabie tare. Fie-ți nesguduită credința și susține-ți speranța; mai mare ești prin suferințele tale și prin felul, cum le-ai purtat, mai vrednică ești de biruință.

*

Sufletele eroilor noștri morți și-au făcut drum spre taină; izbânda pământească n'are înțeles decât numai dacă ești terii stă înaltă ca o culme.

Maria, Regina României.

Activitatea lui Antim, depusă în serviciul culturii românești, începe la 1691 și se sfârșește la 1716, de-odată cu moartea sa. Nu apare în răstimpul acesta aproape nici o carte din tipografiile muntene, de care să nu fie legat numele lui, ca tipograf sau editor, ca traducător, compilator sau autor, sau ca cel ce a îndemnat pe alții să lucreze. Pe lângă aceste tipărituri, el sau elevii lui copiează cu o frumoasă slovă caligrafică cronici și alte scrieri ce aveau să răspândească cultura în straturile largi ale populației. Aducându-și aminte de îndepărtata sa patrie, Antim trimite din țara sa adoptivă principelui Wakhthang,

ქ: პრეკუმ ჩეი სტრეინი დორესკ: მოშია სემაზე:

კინდ სინტინტრალტე ცარე: დენუპტსემა ზე:

ქ: ში კაჩეი ჩეს პრე მარე: ბატუწ დე ფურთუნა:

ში როაგა პრე დუმნეზეუ: დე ლინიშტე ბუ ნა:

ქ: აშა ში ტიპოგრაფი: დო კერცეი სფერშირე:

ლაულდა ნენჩტატა: დაუ: ში მულცემი რე:

Versuri românești tipărite cu caractere georgiane de MIHAIL ȘTEFANOVICI (1710)

(După I. Bianu și N. Hodoș, *op. cit.*)

guvernatorul Georgiei, pe un ucenic al său, Mihail, fiul lui Ștefan, care tipări în Tiflis o Evanghelie (1709) și un Liturghier (1710) în limba georgiană, având de sigur consimțământul lui Constantin Brâncoveanu, care se putea lăuda că prin munificența sa a dat cărți bisericești tipărite nu numai Românilor și Grecilor, ci și Arabilor și Georgienilor.

Dar însemnătatea lui Antim în literatura noastră stă mai ales în predicile — «didahiile» — sale. El e întâiul care a înțeles importanța amvonului și nu se sfiește să spună verde că «citanile și tâlcurile, îndrăznesc a zice, că sânt mai bune decât citania [canta] din Evanghelii». Predicele sale sânt în cea mai mare parte traduse sau compilate din operele marilor predicatori ortodocși; mai ales vestitul predicator al comunității grecești din Veneția, Ilie Miniati, îi servește de model. Dar dacă aceste predici nu pot ridică, în cele mai multe cazuri, pretenția de originalitate, ele denotă, prin alegerea lor, cât de adânc înțe-

* Continuăm publicarea excelentei lucrări a d-lui Sextil Pușcariu, Istoria literaturii noastre vechi, care în curând va apare și în volum separat.

Portretul lui Wakhthang IV din întâia Evanghelie georgiană,
tipărită la 1709 la Tiflis de MIHAIL ȘTEFANOVICI
(După I. Bianu și N. Hodoș, *op. cit.*)

legea Antim importanța educativă a poveștelor rostite în atmosfera solemnă a lăcașului dumnezeesc. Numai arare-ori îl vedem urmând drumul celor mai mulți dintre predicatorii vechi ai bisericii (Origen, Vasile cel mare, etc.), care aveau o deosebită predilecție pentru polemici de natură teologică, pentru tălmăciri măiestrite și abstracte de amănunte, pentru aflarea cu orice preț a simbolului în cuvintele Mântuitorului, chiar când acestea sânt clare ca izvorul de munte. În schimb el caută acеле predici, care tratează un subiect actual, care biciuesc un rău primejdios pentru societatea românească și caută să abată pe ascultătorii săi dela năravurile rele ce-i stăpânesc. Astfel, el găsește, privind în jurul său, că e o greșală caracteristică pentru neamul românesc nesupunerea și lipsa de respect față de autorități, și caută să-l combată; el vede conservatismul ce poate deveni primejdios, făcând pe oameni să se opună oricărui progres, și le aduce înainte pilda cu viermele din rădăcina hreanului, căruia «de-i va zice cineva să iasă de acolo, să meargă la alte rădăcini mai bune și mai dulci, el zice că mai dulce decât hreanul nu este, că acolo s'au născut și întru aceea s'au pomenit»; se îndreaptă, bine înțeles, împotriva lipsei de religiozitate sinceră a celor ce găsesc mijloace să facă compromisuri chiar cu legile bisericii, având câte «doi duhovnici, unul la țară și altul la oraș: la cel de la țară, ca la un om prost, spune păcatele cele ce socotește el că sânt mai mari, iară la cel de la oraș spune păcatele ce socotește că sânt mai mici, neguțitorind și meșteșugind taina ispovedaniei» și retăcând că «mâncăm carnea și munca fratelui nostru creștinului și bem sângele și sudoarea feții lui»; cu vorbe aspre dojenește el fudulia, îndreptându-se mai ales împotriva femeilor vanitoase, căroia le aduce pilda Sarei, soția lui Avram, care nu se sfiă să-și primească oaspeții frământând pâine: «Oare să fie acum vreuna așa? Ba, căci ia scoate mâna Sarei! O văd plină de cocă. Scoate și mâna unei muieri de acum! O văd plină de inele și scule. Caut și văd fața Sarei, plină de pielm. Văd și fața unei muieri de acum, plină de fleacuri drăcești.» E multă demnitate în aceste predici, în care se îndreaptă cu energie și cu vorbe puternice împotriva vițiilor și a prostiei. Atuncea când condamnă vieța stricată, lipsa de religiozitate, profanarea celor sfinte, vorbele lui devin lovituri, iar când apără sfințenia preotului, el află

accente energice ca acestea: «Și nime să nu socotească din voi și să zică în inima lui: Dar ce treabă are Vlădica cu noi, nu-și caută vlădicia lui, ci se amestecă într'ale noastre? De n'ați știut până acum și de n'au fost nimeni să vă învețe, iată că acum veți ști că am treabă cu toți oamenii câți sânt în Țara românească, dela mic până la mare și până la un copil de țată — afară de păgâni și din ceia ce nu sânt de o lege cu noi. Că în seama mea v'au dat stăpânul Hristos, să vă pasc sufletele voastre și dela mine va să ceară pre toți, iar nu dela alții, până când vă voi fi păstor».

Tot din domeniul oratoriei face parte și strălucita pledoarie ce o ținu el în fața Domnului, care voia să-i ceară demisia. Căci dacă în «Didahii» el a avut modele celebre, apărarea sa personală e originală. Și ea se caracterizează, ca și predicele sale, printr'un rezonament limpede, prin citarea de argumente sigure, prin tonul sincer care cucerește inima, prin energia expresiei și prin mândria omului conștiut de dreptatea și de calitățile sale superioare. «Eu, aici în țară, n'am venit de voia mea, nici de vreo sărăcie sau lipsă, nici mănăstirea Sneagovului nu am luat-o cu de-a sila». De asemenea el nu râvnea nici la mitropolie: «Eram odihnit cu atâta și-mi ajungeau necazurile ce petreceam... Mitropolia n'am luat-o cu sila nici cu mite, nici cu rugăciuni». Dacă însă, prin voia lui Dumnezeu, a ajuns odată în fruntea bisericii, atunci nu se cade să fie obidit, căci «Dumnezeu nu glumește» și «răul a face este lesne, iar a se desface este cu nevoie».

Știm că și când Mavrocordat îl depuse din scaunul mitropolitan, Antim ceru voie să-și justifice ținuta sa înaintea Domnului. Dar Mavrocordat nu eră Brâncoveanu, și nefericitului mitropolit nu i se dădu ocazia să-și apere dreptul.

Iscălitura lui ANTIM, Mitropolitul Ungro-Vlahiei,

20. ION NECULCE.

Cele mai strălucite pagini literare în tot cursul literaturii noastre vechi le-a scris Ion Neculce.

S'a născut pe la 1672 dintr'o familie boierească, înrudită cu mulți boieri mari din Moldova, care însă nu dăduse încă oameni străluciți. Rămas orfan de tânăr, copilăria și-o petrecuse în casa unei surori a bunei sale, cu care fugi «de răul Leșilor», sub domnia lui Const. Cantemir, petrecând patru ani în Muntenia. Reîntors în Moldova, el urcă treptat scările boieriei. E vătav-de-aprozi supt Antioh-vodă, mai târziu vel-agă. În întâia domnie a lui Mihaiu Racoviță ajunge mare sluger, iar supt a doua domnie a lui Antioh Cantemir devine mare-spătar. La 1707 îl vedem pe tânărul boier, împreună cu alții, caimacam domnesc. Sub cei doi Domni următori, Racoviță și Nicolae Mavrocordat, fiind considerat ca om al Cantemireștilor, el e ținut de o parte trebuind într'un rând să fugă chiar în Polonia. Venind însă — pentru 8 luni — pe scaunul Moldovei Dimitrie Cantemir, e făcut iarăși mare-spătar și, bucurându-se de încrederea desăvârșită și de iubirea Domnului său, fu ridicat la rangul de hatman. Când învățatul său Domn, în urma politicei sale rusofile, trebui să părăsească în țara prietenilor săi Ruși, Neculce îl întovărăși, împreună cu puțini alții.

De aici începe pentru el un șir de zile grele, Cantemir, desamăgit și înșelat în așteptările sale, eră iritabil iar necazul și-l vărsă pe cei din împrejurimea sa. În Neculce el nu vedea pe prietenul devotat, care-și părăsise țara și pe ai săi ca să-l întovărășască în pribegie, ci se purtă cu el ca un Domn cu supusul său. Cu toate acestea, când Neculce voiă să se înapoieze, el nu-l dădu slobod, deși dorul de țară îl chemă puternic din această Rusie, de la care nu se așteptă la nici un bine: «de viața mea îmi eră cum îmi eră, dară mai mult îmi eră de copiii miei, la ce vor rămâne, că numai doară soldați să fie, iară la alte boierii nu încap».

În sfârșit, după doi ani i se dădu voie să se întoarcă. Dar i se confiscaseră moșiile, iar asigurarea pe care i-o dădu Mavrocordat «că toate greșelile sânt iertate» nu i se părû o chizășie destul de puternică. Petrecû deci alți șapte ani în pribegie, de astădată în Polonia, până ce, după moartea celui ce-i hrăpise moșia, a lacomului și puternicului vornic Costachi Lupu,

se hotări să se întoarcă în țară. În 1727 îl întâlnim «biv hatman la Iași», iar supt Grigore Ghica el e, în amândouă domniile acestuia, mare-vornic de Țara-de-sus. În curând însă e din nou bânuit, închis și prigonit, iar după ce e liberat, i se dă, la bătrânețe, funcțiunea neînsemnată de staroste de Putna. Supt Const. Mavrocordat fu numit membru într'o comisie judecătorească în Iași, cu leafă de 50 de lei pe lună. A murit în anul 1744 sau 1745.

În. prefața cronicei sale, Neculce iscălește «biv vel vornic», ceea ce dovedește că el a început să-și scrie istoria după ce-și pierduse demnitatea de mare-vornic, deci după anul 1732. Dl Iorga a arătat și prin alte dovezi că cronica e scrisă la bătrânețe. Faptul acesta explică tonul blând al ei. Ne mai fiind angajat în luptele zilnice, simpatiile pentru protectori și urile față de prigonitori s'au mai domolit și, în negura amintirii, figurile apar supt o lumină mai iertătoare, liberate de colorile prea vii pe care le dă o privire din față în față și care sânt supărătoare într'o descriere pe care nu o mai poți ceti cu ochiul contemporanului.

Și din fire Neculce a fost un om drept. Deși a avut să sufere mult în viață — sau poate tocmai din această cauză — el e iertător față de slăbiciunile altora; chiar vorbind despre dușmanii săi, află explicații pentru greșelile lor și nici odată nu ascunde sub tăcere calitățile lor: precum nu e un panegirist față de cei ce l-au scutit, nu e nici odată un ponegritor al celor ce l-au tratat rău, ci totdeauna omul drept, fără să lase ca patima să întunece lumina judecății adevărate.

«Moldovenii» și «țara», iată cele două noțiuni care preocupă totdeauna pe acest bun patriot. Ele înainte de toate îl fac să acorde omagiul de recunoștință chiar dușmanilor săi personali, când aceștia sânt însă buni patrioți și apără țara și poporul. Dar tot aceste sentimente pot face ca blândul Neculce să erupă în cuvinte pătimase împotriva acelor dușmani, care nu erau ai săi, ci ai țării, Grecii. Împotriva lor se îndreaptă și Nicolae Costân și autorul cronicei numite a lui Muste, dar nici unul dintre cronicarii și scriitorii timpului nu i-a urmărit cu atâta necruțare și în mod atât de consecvent ca acest patriot, revoltat în adâncul sufletului său de uneltirile acestor

streini ce exploatau țara. De câte ori i se dă ocazia, el îi supune unei critice aspre, întrețesută cu o satiră mușcătoare și caută mereu pe Grecii cunoscuți lui, ca să le pună în spate vina obștească a Grecimei aciolate în România.

«Așa socotesc eu cu firea mea a-astă proastă: când a vrea Dumnezeu să facă să nu fie rugină pe fier, și Turci în Țarigrad să nu fie, și lupii să nu mânânce oile în lume, atunci poate nu vor fi nici Greci în Moldova și în Țara muntenească, nici or fi boieri, nici or putea mânca aceste două țări cum le mânâncă... Focul îl stingi, apa o iezești și o abați pe altă parte vântul, când bate, te dai în lături într'un adăpost și te odihnești, soarele intră în nouri, noaptea cu întunerecul trece și se face iar lumină, — iar la Greci milă sau omenie sau dreptate sau nevicleșug, nici unele de aceste, sau frica lui Dumnezeu!»

Grecul Ipsilanti câștigă o victorie asupra Nemților, dar iată cum: «Iară Hatmanul cu o stea... s'au întors înapoi, fiind Grec cu piele de iepure la spate și au fugit toată noaptea și i s'au făcut ziua la Bistriță... că, când s'au fost tâlnit cu oastea cea nemțească, tremură de frică și vrea să fugă. Iară Turcii, văzându-l că va să fugă, au început a-l sudui și au scos săbiile asupra lui, să-l taie; iară hatmanul, dacă au văzut că fac Turcii vorbă asupra lui, s'au slobozit, de frică, asupra Nemților și s'au tâmplat acea izbândă».

Unul singur dintre domnitorii români e tratat deosebit de vitreg, de Neculce, e acel Dumitru Cantacuzino, despre a căruia scurtă domnie încă nimeni nu a găsit cuvinte de laudă. El vorbește despre relațiile scandaloase de dragoste ale Domnului cu o damă de curte, Arhipoia, și cu fiica sa, care «eră tânără și frumoasă și plină de suliman, ca o fată de rachieriță», pe când Domnul «de bătrân, dinți în gură nu aveă; dimineța îi încliea de-i puneă în gură, iară sara îi descliea cu uncrop și-i puneă pe masă, și carne în toate posturile cu Turcii dimpreună mânca. Oh! oh! oh!» Din acest «oh, oh, oh!» final se vede toată indignarea scriitorului față de purtarea scandaloasă a lui Dumitru Cantacuzino, indignare cu atât mai mare, cu cât cel ce dădea prilej la scandală nu eră un om oarecare, ci un Domn român, care prin sceptrul ce-l purtă devenea o persoană aproape sfântă.

Dar din citațiunea aceasta se mai deprind pentru noi două note caracteristice ale scriitorului Neculce: sinceritatea sentimentului

său, care une-ori erupe în exclamații lirice, și deosebita măiestrie cu care știe schița prin câteva trăsături figura unui om, făcând să trăiască înaintea ochilor noștri. Căci Neculce nu caută ca din faptele unui om să scoată figura abstractă, istorică a lui, nici nu e psihologul care să caute să pătrundă în sufletul celor ce conduc politica unei țări și să descopere cauzele acțiunilor lor — acest fel de a scrie aparține istoricilor moderni — ci el e povestitorul de talent, care vede lucrurile și persoanele limpede și are darul să ni le evoce tot atât de clar cum le-a văzut el. Nu prin descrieri amănunțite, ci prin câteva trăsuri caracteristice. Astfel în cronica lui Neculce nu se perindează oameni care se deosebesc unul de altul numai prin timp, prin nume sau rang, ci el creează o galerie, în care locul fiecăruia e fixat într-o ramă bine definită în care fiecare apare ca o personalitate, cu o fire deosebită și, mai mult decât atâta, cu un exterior bine precizat.

Iată Petru cel Mare, țarul Rusiei. Descriindu-l ca pe un om mare, înalt, gros, rotund la față, oacheș și cam smad, el nu uită să pomenească și de acel tic nervos: «cam aruncă câteodată din cap fluturând», care e deosebit de evocativ. Iată Duca-Vodă, bătând însuși cu bățul său în opt muchi pe zlotași, până-i omoră; el e posomorit, se uită crunt «ca să iee oamenii de frică... Eră om nu prea înalt și gros, burduhos și bătrân; numai își cerneă barba; pe atâta se cunoșteă că nu aveă acătare minte sau frică de Dumnezeu». Const. Mavrocordat eră «prea mic de stat și de făptură proastă și căutătura încrucșată și vorba lui înceată... eră om de-l întorceau și alții... [dar] îi eră dragă învățătura, corespondenții de toate țările să aibă, prea silitori spre vești, ca să știe ce se face prin alte țări, ca să dobândească nume lăudat la țară». Tot Neculce e cel care ne înfățișează pe Dosofteiu cu cuvintele de laudă pe care le-am citat la alt loc, iar vorbind despre M. Costăn, al cărui tragic sfârșit ni l-a descris atât de duios, găsește totdeauna cuvinte calde de apărare.

Astfel descrierea lui e totdeauna colorată, vie, amănuntele cele multe cu care o împetritează îi dau relief și ne face să-l urmărim cu interes. Ca un moș sfătos, ce e, ne povestește bunăoară despre șampania ce s'au băut la intrarea Împăratului în Iași, despre acel vin «dela Franțuji... care, îndată ce au băut

au înmărmurit toți de beți și n'au mai știut cum au dormit într'acea noapte, și Domnul, și boierii». Figurile sale nu-s nici odată căutate, podoabele stilului său sânt potrivite cu simplitatea felului său bătrânesc de a povesti. Un proverb popular, o citație din biblie care circulă în gura tuturor — căci lui nu-i place să se impopoțoneze cu citații din scriitorii mari — iată mijloacele lui cele mai preferite spre a da plasticitate stilului său. Când Ilie Cantacuzino se împacă cu Grecul Morona, el exclamă: «calul râios găsește copaciul scortos». Grecul Iordache Ruset ține pacea ce o face cu Brâncoveanul «precum țin câinii Vinerile». Când candidatul de domnie voește să pară că nu el se îmbulzește la tron, ci că îl primește mai mult forțat de alții, Neculce zâmbește asemănându-l cu «fata ceea ce zice unui voinic: fă-te tu a mă trage și eu oi merge plângând», iar când Rușii cred că a lua tronul turcesc nu le va face nici o greutate, Neculce, mai experimentat decât aceștia, dă bătrânește din cap, scriind: «Cum ar lua oarecine cărpa unei femei din cap, așa țineau ei că ar lua și ar bate puterea împărăției turcești».

Dacă ar fi să facem o paralelă între ceilalți cronicari și între Neculce, atunci cel mai apropiat în felul de a povesti e Radu Popescu, care întocmai ca Neculce iubește amănuntele, îi place să descrie situațiile cu culori vii, cu un cuvânt, îi place să povestească. Și unul și altul rămâne personal de la un capăt la altul al cronicei sale. Dar ce deosebire între sufletul curat, între simțul de dreptate și spiritul aristocrat al lui Neculce, și între firea pornită spre ură și nedreptate, între lipsa de caracter și de cultură sufletească a parvenitului Popescu, care scrie ca să-și răzbune sau să-și facă mână bună la cei de sus! În privința firii sale Neculce se aseamănă cu Ureche și cu Miron Costân, cu acei boieri cu iubire de țară și cu patriotism cald, care iau pana în mână pentru ca să nu se uite trecutul neamului moldovenesc. Neculce nu are în măsură atât de mare ca Logofătul Miron discernământul istoric și mai ales, e mai puțin erudit decât N. Costân, de care se deosebește mai mult. Cultura lui nu întrecea pe aceea a boierilor de pe timpul său: cu greu va fi știut vreo boabă latinească sau elinească. Dar aceste cunoștințe nici nu le credea el necesare și simțea o repulsiune firească față de citațiile din autori streini. În prefața sa ne spune că și-a scris letopisețul până la Duca cel bătrân «din izvoade ce le-a aflat

pe la unii și alții», dar mai ales «din auzitele celor bătrâni boieri», «iar dela Duca-vodă cel bătrân înainte, până unde s'a vedeă la domnia lui Ioan-vodă Mavrocordat, nici de pe un izvod a nimăruî, ce, am scris singur dintr'a mea știință câte s'au tâmplat de au fost în viața mea. Nu mi-au trebuit istoric străin să citească și să scriu, căci au fost scrise în inima mea».

Totuși respectul său pentru istoriografie și pentru istoricii erudiți îl face să se oprească un moment în felul de a scrie care-i convenea lui mai mult. Acest scriitor, care înainte de toate era un povestitor, ar fi dorit să împodobească letopisețul țării sale cu legendele atât de interesante care circulau pe atunci din gură în gură. Scriitorul deprins a spune totdeauna cuvântul potrivit spre a învia pe un mort scump din istoria țării sale, găsea în aceste elemente tradiționale, povestite de bătrâni și cântate de popor, nota caldă, trăsurile caracteristice care ar fi dat povestirii sale asupra vremurilor de demult plasticitatea narațiunii evenimentelor contemporane. Dacă ar fi fost fără premergători, Neculce ar fi plâsmuit de sigur din aceste amintiri tradiționale o istorie vie și literară a neamului său. Dar cetind scrierile celorlalți, și mai ales ale lui M. Costăn, observă asprimea cu care judecă acesta basnele și scorniturile lui Eustratie Logofătul, Simion Dascălul și Misail călugărul. Afară de aceea el rămase oarecum nedumerit văzând că M. Costăn, care de sigur cunoștea și el aceste tradițiuni, nu le-a dat nici o însemnătate.

Astfel el părăsește planul de a-și împodobi letopisețul cu ele; dar era un om prea mult de gust, era un prea mare artist, ca să renunțe cu totul la ele. Și de aceea și-a făcut socoteala în modul următor: basnele lui Eustratie și a celorlalți, «Miron Logofătul și cu Nicolae, fiul său, nu le-au scris, și-i ocărește; și se cade să-i ocărească unde face că sânt Moldovenii din tâlhari; bine face că-i ocărește și zice că sânt basne. Iară pentru Dumbrava-roșie, cum că au arat-o Bogdan-vodă cu Leșii, Miron Logofătul au lăsat de n'au scris; dară aceea zic să nu fie basnă; pentru neamul Movi-leștilor și cum li s'a numit acest nume dintru Ștefan-vodă cel Bun, «Moghilă», iar nu-i basnă; și altele multe n'or fi știut istoricii [streinii] ca să le pomenească toate. Deci o samă de istorii mai ales și noi nu le-am lăsat să nu le scriem; însă nu le-am scris la rândul lor, ce s'au pus de o parte; înaintea domniei Dobijeî-vodă s'au scris; ce cine va vrea să le creadă, bine va

fi, iară cine nu le va crede, iarăși bine va fi; cine cum îi va fi voia, așa va face. Că mulți istorici străini în alte țări nu le știu toate câte se fac în alt pământ; tot mai bine știu cei de loc decât cei străini».

Astfel Neculce pune, ca un fel de introducere la letopisețul său, acea *Samă de cuvinte ce sânt auzite din om în om, de oameni vechi și bătrâni și în letopisețe nu sânt scrise*, în care păstrează anecdotele prețioase despre vremile apuse, din care peste 200 de ani, poeții noștri mari și-au scos motivele celor mai frumoase poezii epice românești. De aici a scos Bolintineanu subiectul baladei sale «Mama lui Ștefan-cel-Mare», de de aici C. Negruzzi și Alecsandri motivul poemelor lor «Aprodul Purece» și «Dumbrava Roșie». Neculce le-a adunat de unde le-a găsit, din popor și de la boierii bătrâni, la care se păstrau legendele orale despre începuturile familiilor boierești, precum e tradițiunea despre neamul Movileștilor.

În aceste patruzeci și două de anecdote, care se învârtesc în jurul persoanei lui Ștefan cel Mare, scrise de Neculce în felul simplu și naiv cum i s'au povestit, putem vedea începutul narațiunii epice în literatura română. Căci Neculce nu e numai un izvor nesecat pentru istorici, care din scrierile lui pot reconstrui și istoria culturală, pe lângă cea politică, a veacului XVII—XVIII, ci el, prin limba sa frumoasă, prin sinceritatea tonului, prin vioiciunea stilului și plasticitatea figurilor sale, e cel dintâiu povestitor literar de talent mare al nostru. Letopisețul său a fost cel mai citit dintre toate cronicile românești, ceea ce dovedesc multe copii în care ni s'a păstrat.

21. DIMITRIE CANTEMIR.

De la Ion Neculce, care fără să fie cel mai erudit fiu al timpului său, a fost cel mai puternic talent literar, ne îndreptăm la cea mai impozantă figură a epocii noastre literare vechi, la acel scriitor, a cărei faimă a trecut granițele strimtei sale țări.

E Dimitrie Cantemir, Domnul Moldovii.

Tatăl său, Const. Cantemir, Domn moldovean dela 1685 până la 1693, a fost un om cu puțină știință de carte: abea știă să-și scrie numele. Ceea ce l-a ridicat, la bătrânețele sale, pe scaunul Moldovii n'a fost cultura, ci vitejia sa personală, de care a dat dovadă din tinerețe. Dar dacă el însuși eră lipsit de

lumina învățăturii, nu i-a lipsit înțelegerea pentru cultura de care voia să facă părtași pe fiii săi. Cel mai mare, Antioh, nu pare a fi fost accesibil pentru carte; în schimb, al doilea fiu, beizadeaua Dimitrie, avea și aplecările și dorința necesară de învățătură, așa încât el, instruit de timpuriu de dascăli luminați și înconjurat de un mediu învățat, deveni un fenomen de erudiție pentru acest început al veacului al XVIII-lea.

Preceptorul său a fost acel călugăr grec și învățat scriitor al timpului său, mare predicator și pedagog în același timp, Ieremia Cacavela, pe care am mai avut ocazia să-l pomenim. Acesta l-a introdus în întâiele principii de filosofie, dându-i cultura clasică greco-latină a timpului, mai mult grecească decât latină. Mai târziu, Dimitrie Cantemir avu prilejul să-și completeze știința în cursul îndelungatei sale șederi în Constantinopole, în cercul celor mai de seamă savanți ai timpului, Turcul Effendi Saadi, filosof și matematician, dela care învăță turcește și cu care adesea avea discuții de natură religioasă, filologul Iacomîn și călugărul, mai târziu arhiepiscopul Meletie, un adept al filosofiei lui Tales și a lui Ioan Baptista van Helmont, precum și muzicianii Kiemani Ahmed, un Grec renegat, și Angeli.

În cercul acesta, tânărul doritor de învățătură, care avea și deosebite aptitudini muzicale și talent spre desemn, și-a câștigat o cultură enciclopedică și cunoștințele de limbi care l-au făcut renumit. Având probabil din fire predispoziții spre misticism, mediul savant în care trăia nu putu decât să accentueze și mai mult această pornire firească, care-l face ca să iubească totdeauna figurile simbolice, să caute între argumentele sale cu predilecție pe cele mai complicate, să iubească chestiunile cele mai obscure și să caute, în exprimare, forma cea mai întortochiată. Din pricina aceasta, Cantemir, căruia i se cuvine cea mai mare stimă și admirație ca savant, nu e în stare să ne stârnească în aceeași măsură admirația ca scriitor, el nu ne poate încălzi și apropia de sine pe drumurile încălțitelor sale excursiuni savante.

S'a născut în 26 Oct. 1673. La 15 ani, în toamna anului 1688, el fu trimis de tatăl său, pe atunci Domn al Moldovei, la Constantinopole, ca ostatec, în locul fratelui său mai mare, Antioh, care se întorcea în țară. Mai târziu el fu iarăși înlocuit

la Poartă de frate-său și, întors în Moldova, luă parte, împreună cu tată-său, la războaiele între Turci și Poloni (1692). «În ultimele evenimente îl vedem pururea amestecat. E întotdeauna

Desemnuri de ale lui DIMITRIE CANTEMIR
(După ediția Academiei Române).

lângă bătrânul Domn, împărțindu-și vremea între cărți și arme. Seara stătea până târziu lângă Constantin-vodă, un necărturar care iubea cartea și simțea dureros glumele făcute asupra «prostiei» lui, stetea lângă el — fiul așa de tânăr și tatăl așa de bătrân — și-i cetea istoriile celor vechi, ori îi tălmăcea din slavona sfânta Scriptură, ori îi cetea cuvintele sf. Ioan Gură-de-aur. O scenă duioasă din viața simplului trecut aceste lecturi târzii, la lumina lumânărilor, în vechiul palat pustiu al Domnului fără Doamnă, fără rude, fără adevărați prieteni, având pe lângă sine numai pe acest copilăndru, care-i semănă așa de bine la chip și a cărui minte luminată eră atât de superioară minții lui naive. În marele jilț domnesc, bătrânul «rumân la față...», cu barba albă ca zăpada», cătând în umbra nopții la fruntea înaltă și largă a genialului său copil, care cetește pentru dînsul, neînvățatul, vechea înțelepciune vecinică a cărților....

«Dimitrie petrecu cu tatăl său sara nopții tragice în care se săvârși arestarea lui Velicîco Costân și el avu un rol în înscenarea care trebuia să dee pe vinovați în mâna Domnului lor. Nu numai atât. Învățatul beizadea a fost acela care a supravegheat executarea influentului și temutului Hatman. «Și au stătut acolo de față», acolo «înaintea porții la fântână», unde în cel din urmă ceas al nopții, calul lui Petrașcu Costân se opri, speriat, înaintea cadavrului aruncat pe stradă, în scumpele-i haine de mătasă, — și «au stătut acolo de față, pentru credință, până ce i au tăiat capul» (Iorga).

Cruzimea pe care a dovedit-o Dimitrie Cantemir în complicitatea omorului Costăneștilor e întâiul act în care se manifestă dorința lui de a domni, de a-și asigura cu orice jertfă acel tron al Moldovii la care se ridicase tatăl său din simplu oștean.

În anul 1693 Constantin Cantemir muri de un atac subit de apoplexie — pedeapsa pentru omorul Costăneștilor, murmurau boierii cu frica lui Dumnezeu. După recomandarea tatălui său, care pare a fi iubit mai ales pe acest fiu ce avea în măsură atât de mare calitățile care-i lipseau lui, și având sprijinul boierilor puternici moldoveni, Dimitrie fu încoronat de Domn. Dar abia o lună și câteva zile i-a ținut domnia, din Martie până în Aprilie 1693, căci în primăvara aceluiași an și a vieții sale, el trebuî să coboare de pe tron.

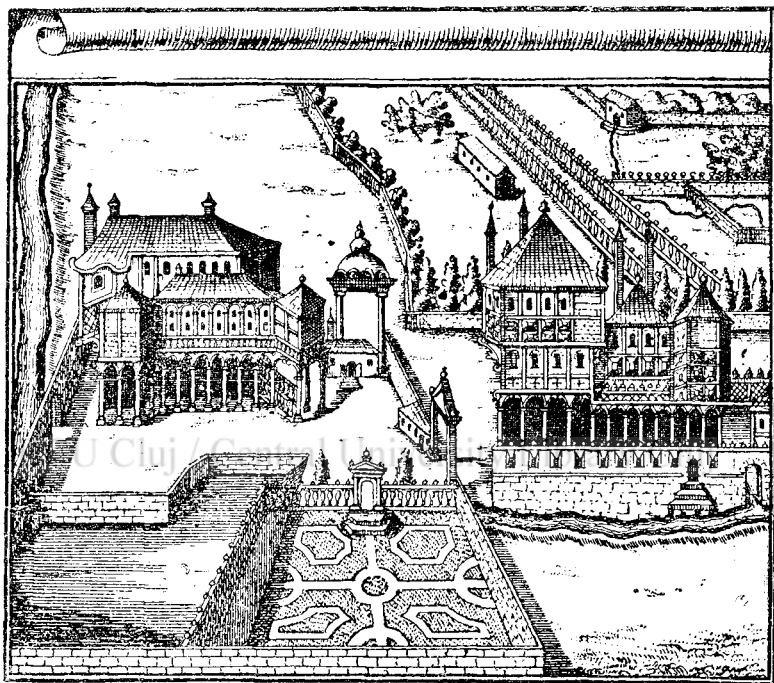
A fost coborât prin intrigele Domnului muntean, Const. Brâncoveanu, care eră dușmanul de moarte al Cantemireștilor.

Cantemir se retrase la Constantinopole, unde petrecu aproape toți cei șaptesprezece ani care trecură până la a doua urcare a sa pe tron. Aici, în societatea învățaților orientului turcesc, se ocupă cu studiile sale favorite. Dar nu acestea i-au fost singura sa ocupație. Căci cel doritor de domnie nu se putea

Portret din tinerețe al lui DIMITRIE CANTEMIR, descoperit
într'un muzeu francez
(După N. Iorga, *Floarea Darurilor*).

lăsa învins de dușmanul său, oricât de puternic ar fi fost el, și în tot cursul acestui timp el întrebuițea cunoștințele sale personale și dibăciile sale de diplomat, spre a ajunge iarăși pe tron. Toți anii aceștia sânt umpluți de duelul celor doi mari măiestri ai intrigei, Constantin Brâncoveanu și Dimitrie Cantemir. Forțele

Palatul lui DIMITRIE CANTEMIR în Constantinopole
(După ediția Academiei Române).

lor erau egale, vaza lor de o potrivă, iar dacă învinsul a fost mai totdeauna Cantemir, cauza e că îi lipseă cea mai puternică și eficace armă a timpurilor acestora, averile mari și făcătoare de minuni ale Brâncoveanului.

(Va urma)

Sextil Pușcariu

Sălciile.

— Fantazie. —

Urit mi-a fost pururea neamul acesta de copac. Oare de ce? — Este o salcie căreia i-se zice *plângătoare*, și adevărat e, că ceva trist-poetic închipuiește plecarea crengilor ei prelungi și stufoase; — dar eu nu vreau să zic de aceasta. Cea de care mi-e mie silă, e cea țănoșă și zdrențoasă, care din trupul scorburos svârle nuele obraznice în sus, par'că ar fi înfipte într'un trunchiu de noroi. Este cunoscută pilda caprei râioase, care coada tot în sus o ține; astfel și salcia buboasă, aruncă semeată în văzduh crăcile-i mai adesea jerpelite, întotdeauna lăbărțate, fără vânjoșie și fără frumusețe.

Mie îmi sunt amintiri dragi copacii, și nu mi-aș putea închipui lumea fără ei, cum nu mi-aș putea-o închipui fără oameni. Dar după cum nu toți oamenii îmi sunt la fel de dragi, așa nici copacii toți.

Cum o să cuprind eu, cu aceeași putere de prețuire și iubire în sufletul meu, bradul cel falnic, distins și nobil în forma și atitudinea lui, cu fagul prolix și banal, care-l năpădește pe acela, cu creșterea lui pripită, strâmtorându-l spre un refugiu tot mai înalt și mai singuratic? — sau stejarul sombru și maiestos, cu arțarul șubred ori cu plopul tremurând par'că și de teama unei adieri? — nucul cu umbra largă și îmbălsămată, alături de zarzărul pipernicit și ărvav, cu fructele multe fără de gust și fără de preț? — Și câte neasemănări de acestea aș mai putea să înșir, dacă aș sta să mă mai gândesc la câte sunt ele, între arbori, și între oameni.

Dar ați băgat de seamă și lucrul acesta, că un copac cu cât e mai urit și mai netrebnic, cu atât mai mult pare că ți-se vâra în ochi și în suflet, cu atâta se răspândește peste tot locul, te întâmpină unde nu-l dorești, răsare unde nu-l aștepti, te împiedeci de el unde și când tocmai ai așteptat altă priveliște ochilor și altă desfătare sufletului? — Așa și sălciile acestea mă întâmpină dealungul drumului, la dreapta și la stânga, și șiruri rânjite, bătându-și pare-că joc de sila ce-mi căsunează. Când am crezut că am scăpat de priveliștea lor dezolatoare, și îmi mai odihnesc ochii măcar, pe haina albă, frumos strânsă și rotunjită, a unui mestecăn sulăget, pe verdele închis și bogat al podoabei unui frăgar, pe frunza lată cu reflexe argintii a unui teiu, sau pe silueta dreaptă și elegantă a unui paltin, — atunci deodată reîncepe șirul scorburosilor trun-

chiuri cu împănarea nulelor sălbatic crescute și a frunzelor sărace, palide și înguste.

Emblema sărăciei, a neîngrijirii, a desnădăjduirii de mai bine și mai frumos, — astfel îmi apar mie copacii aceștia mulți și ne-suferiți... Sunt și ei o alcătuire a firii, și-și vor fi având rostul lor, — se poate; ca mărăcinii, ca neghina în grâu, ca bălăriile, ca și cucuta, sau alte atâtea buruiene proaste.

Își vor fi având rostul lor în lume și atâția oameni, la cari te uiți și-ți vine să-ți zici: Dar cu ăsta de ce-a mai încurcat Dumnezeu lumea?... — Nu putem noi să le știm toate, de aceea ne slătoșim așa, dând cu socoteala una sau alta, întrebându-ne unii pe alții, învoindu-ne adesea, nimerind-o mai rar, și niciodată mulțămindu-ne. — Dar judecăm după mintea și simțirea pe care o avem, și acestea de multeori nu vor să se împace cu lucrurile așa cum sunt; — și dacă n'ar fi dorința să le vedem și să le mai știm și altfel, puțin farmec de traiu ar mai fi pentru noi în lumea aceasta.

Este o vorbă pe care a spus-o odată unul, — sau ar fi putut s'o spună: Venind la dânsul un nevoiaș să-i ceară ajutor pentru traiu, l-a descusut pe acesta în toate chipurile, să-i deslușiască nevoia. Acesta a spus una și alta, a îndrugat în dreapta și în stânga, — iar când a văzut că n'are altă puțință de încredințare, a sfârșit cu un argument ce i-s'a părut lui mai tare decât toate: — »Apoi trebuie să trăiești și eu!« — La care celalalt i-a răspuns, după încredințarea ce și-a făcut el la urma urmelor: — »Nu văd trebuința«.

Este crud acest răspuns, da. Dar poate să fie și foarte drept. Natura m'a creat, sau Dumnezeu, — deci trebuie să trăiești...? Nu văd urmarea. Natura, sau Dumnezeu (ceea ce e acelaș lucru) te-a creat; dar trebuința ca să trăiești, trebuie s'o justifice *tu*. Nimica nu este creat ca să dureze deapaururi, ci totul este creat ca să dureze atâta, cât poate să-și afirme rostul lui în armonia creațiunii.

Să ne întoarcem la sălcii. Aud glasuri: Dar ele nu slujesc la nimica? Nuelele acelea pe cari le reped în fiecare primăvară din trunchiul strâmb și scorburos, nu slujesc ele la garduri, la coșare, la unele și altele nevoi ale gospodarului? — Da.

Dar trebuie să fie numai decât salcia care să le dea? Nu se găsesc nule și aiurea, nu poate să ți le dea alt copac, sau tufiș, poate mai mlădioase, poate mai trainice?...

Alte glasuri aud: Stârpirea vrea, a unui copac, — cu ce drept? Putem noi, oamenii, să pretindem să se suprimă ceva din natură?...

Nu. N'avem acest drept; noi nu putem să cerem suprimarea din natură nici a fanțarilor, nici a purecilor, nici a ploșnițelor, — nici a firilor asemănătoare cu toate astea, și cu altele, dintre oameni; — și cu toate astea vedeți: se suprimă soiuri de plante, soiuri de animale și fără drept, — și chiar fără socoteală.

Falnicul soiu al cedrilor nu este el oare aproape stârpit? Și dintre viețuitoare nu este suprimat soiul aceluia zimbbru »somburu și regal«, a cărui imagine va da Dumnezeu să trăiască deapururi amintitor într'un colț de stemă al întregitei împărății românești, evocând glorii trecute, dar nu dispărute?... Și acel pilduitor de arhitectură care a fost castorul, mai fințează el pe undeva aievea? Nu l-au distrus oare, pentru îndestulare de neroade deșertăciuni, negustorii de blănuri frumoase și trainice, — vezi-le acumă trăinicia!?...

N'aveam dreptul tuturor acestor distrugerii, — nu-l aveam. De unde nu l-am luat?...

Și n'o să ni-l putem lua oare pe acela de a distruge, de a suprimă, de a stârpi, urfciunile din calea noastră?...

Vedeți: Zic: »Din calea noastră«... Nu rog desființarea cu totul, a sălcilor. Mă plec cemințeniei acelora ce văd folosul lor în producerea de nuiete pentru garduri și în întărirea malurilor de gârle și păraie... Dar zic: Să rămână acolo, la margine de gârlă, la locul lor. Să nu mi-se lăfăiască pe drumul pe care merg, și căruia îi cer umbră ostenelii și desfătare ochilor mei. Acolo, voi să văd podoaba cea frumoasă a firii, din care am dreptul să-mi aleg, pe cea mai aleasă.

Tăiați sălciile și aruncați-le departe din drumul vostru. Se vor prinde ele undeva, căci soiul acesta n'are nevoie de multă îngrijire ca să prindă. Dar pe drumul pe care mergeți, îngrijiți soiurile nobile, și nu vă uitați la osteneală. Căci răsplătită înmiit are să fie ea sufletului vostru.

Ion Gorun.

Un popor nu poate exista fără armată, fără ierarhie, fără respect de autorități, fără disciplină sufletească.

G. Le Bon.

De vorbă cu un tank...

Pe »Place de la Concorde«, spre Tuilerii,
Pe piața unde ghilotina
Scăldatu-și-a cuțitul sclipitor
De atâtea ori
În sânge fumegând de muritori —
M'am întâlnit odată,
'n fapt de seară, —
Cu-un tank german...
Eră și dânsul prizonier,
Ca zecile și sutele de frați,
Mici, mari,
Pe »Calea triumfală« resfirați:
Trofee din războiu...

De tankul mastodont m'am apropiat
Și mâna pe catene-i mi-am plimbat.
»Vreau să trăiesc«, atunci tankul mi-a spus,
Căci luase grai, cu guri de Gerberus.
»Cum? Vrei de-acu să mai trăiești?
Cu gura-ți moarte să 'mpărțești?
Au n'ai avut destul de secerat
În lanul omenesc și — scelerat —
Nu te-ai plimbat — destul implătoșat,
Printre cei vii?!«
L'am întrebat.
»La »Invalizi!« — joc de copii
De-acu 'nainte ai să-mi fii!«

»O, nu, te 'nșeli!« strigat-a tankul și rânjea,
»Tu încă nu cunoști puterea mea!
Auzi, la »Invalizi?!«, la fiare vechi!
Copil ce-mi ești! Te-aș prinde de urechi!
Eu am tăria de ciclop
Și, ori ce-mi spui, tot *eu* am să te 'ngrop!«

»Au să-ți domnească gurile spurcate
Și să-și omoare fratele pe frate,
Voiești să zici, și de acu 'nainte?
Tankul râdea: »Da! n'ați învățat minte!«

»Tăria mea prostia voastră este,
O veche și cu mare tâlc poveste!
Pe ce lume trăiești? Cu capu 'n nori!
Nu ți-am boscorodit de-atâtea ori,
Că singur eu de stăpânesc pământul!
Nu mi-ai crezut, naivule, cuvântul!
Ei bine, eu dărâm clădirea!
Un obelisc ți-arată rătăcirea.
De Luksor povestește monolitul
Și hieroglificele-i zenitul
Al unui rege de prin Egipt
Le cântă — cât de fals profet!
De Napoleon ai auzit?
El — marele-mi aliat, mi-e încuscrit! —
A văduvit ruinele tebane
De piatra dela Luksor și avane
Și crâncene ciocniri avut-a el!
Nu-i vorbă, față de-astăzi, mititel,
Un mirmidonic joc de spadă
Față de ce-am dat lumii eu să vadă!«

»Și-acù privește: lupte 'n Egipt,
Pe steagul verde al lui Mahomet!
Pe steagul sfânt, creștin, Cruciații
Se 'ncaier', păgânește, zeci de nații!
La Rivoli, la Moscva, Beresina
Învinge Napoleon și-l paște vina...
Ca'n Iena la Sedan îi luptă — urmașii
Și-apoi vin *eu*, să 'nving înaintașii,
Cu platoșele-mi grele, de hoplit,
Cu râsul meu, ce-i zici: rânjit,
Dar mult mi-e drag, purces din pieptul meu,
Căci țacănitul de-armă mi-e credeu!
Cu avioane și mitraliere,
De toate câte fantazia-ți cere!
Așa jucat am horele și sârba —
Pe tine poate să te-apuce scârba! —
La Reims, Verdun, pe »Calea Damelor«,
La Mărășești și »Țara fagilor«,

Eu, mastodont, abia gătam cu jocul,
Mărturisesc: m'a urmărit norocul!«

*

»Acum trăim rășboiul cu mașina!«
Tankul râde: »A voastră-i vina!
Voi vă mâncați, cuminții, între-olaltă!
O, filozof, ce-ai fost la școala 'naltă!
Au nu vezi tu în germene rășboiul
Când oamenii la »pace«-i taie croiul?
Lovești din nou — ca altul să lovească —
Strivești din nou — ca cellalt să strivească —
Ții mâna pumn și-aștepți cuvânt de frate.
Ce gânduri și ce fapte deșuchiate!
Îmi pare bine de-astă socoteală,
Căci pescuiesc mai bine 'n turbureală!
A! te pricep! tu cauți în omenire!
Un rost, un fir de Ariadnă, o menire!
Te sbuciumi, zi și noapte, scrii și tremuri,
Ca să cuprânzi ce-au fost într'alte vremuri
Și să găsești la viața-vă busolă.
Eu nu-ți vorbesc nici când în hiperbolă!
Ți-o spun, așa, cu 'ntreaga mea cruzime:
Să afle crugul lumii nu e nime!
Sunt numai Eu, Eu singur stăpânesc
Și toate 'n fața mea pălesc...
Ruinele 'n Cartago-s încuscite
Cu cele dela Reims — iubite!
Și câtă vreme om a să trăiască
Cu mine are să se năvăască!«...

*

Mi s'a părut atuncea că dispare
Din fața mea și tank și monolit
Și că — hidos, din iaduri — îmi apare
Intruchiparea Răului Cumplit
Ardeă privirea-i din orbite!
Și 'n urma lui vedeam, strivite,
Călcate în picioare de călău,
Flori albe și curate! Tot ce-i rău,
Tot ce-i murdar, cu aspru, greu miros
Se 'mbrățișă păgân — iar jos,

Inghenunchiat sub fier de ghilotină,
Zăceă cel osândit fără de vină.

*

»Oricât ai fi de sfidător«,
Mi-am ridicat eu glasul spre chimeră,
»Nu vreau vre-o grație să-ți implor,
Căci sufletul meu *speră*.

Speranța mea tu n'o cuprinzi,
Niciând n'o vei cuprinde. —
In fieru-ți crud te reoglinzi
Și el te va și vinde!

Atâta sânge cât a curs
Spălat-a vechi păcate —
Le-am ispășit. Al vremii curs
Vrea timpuri împăcate.

Simțesc cum alte vremuri vin,
Mai bune, mai senine.
Impart la ramuri de măslin,

Așa mă lupt cu tine!

Și de-oi cădeă — să cad! — dar *cred*!

O moarte tot mi-e dată!

Sunt fericit să fiu aed

De o lume împăcată!«

*

»Te 'nșeli« strigat-a tankul, ca nebun.

»Ascultă-mă acu ce-ți spun!

Sfidez cu talpa-mi groasă omenirea!

Tu n'ai să-mi vezi vreodată răstignirea!

Eu nu sunt mort, dorm numai, plictisit!

In pieptu-mi port

Venin de voi sortit

Să răspândească 'n »frații« voști pieirea —

Aceasta-mi e pe veci de veci menirea!

»Vai și-amar!

De cel ce mă trezește iar'...«

*

Cum stam așa — un zumzet de copii
Am auzit, din parc, din Tuilerii —

Ei se jucau, neștiutori de mâne,
Nu cunoșteau ei goana după pâne,
Nu pricepeau ce tankul mi-a vorbit —
Ei se jucau, și 'n ochiul fericit
Al unuia din ei, privind cu dor,
Voiam răspunsul pentru viitor...

Bărbia-i între degete mi-am dus
Și mie însu-mi întrebări mi-am pus:
»Sunt ochii-aceștia blânzi, curați,
Sortiți s'arunce fulgere 'ntre frați?
Să mistuie și ei, în vâlvătaie?
Ca să se 'nchidă-apoi — pe câmpul de bătaie?
E gura asta de copil,
Cu zimbetul șăgalnic de April,
Chemată 'n viitorul apropiat
Cum trebuie — să 'nvețe — la mușcat?
Sunt creerii din capul ăst sglobiu
Meniți ca să frământa, ca 'n sieri
Sau în țărână să aducă frați,
Și mamă și surori, copiii și tați?
De *asta* e menirea ta, copile,
Eu nu-ți doresc, ți-o spun pe față, zile!
De n'ai pricepe să refaci ce-i rău,
De n'ai jertfi din chiar sângele tău —
Ruinele hidoase să dispară
Și viața nouă să zbucnească iară,
O viață nouă, tainic primenită,
Cu sângele din inimi omenești călită,
De-aș ști că-i germeul trădării 'n tine,
Că ești un fiu de-al iesmei ce-ți atine
Cărările, ca tankul blăstemat —
Fără de umbră de păcat,
Așa — cum ești — acū, încă în fașă
Ți-aș gătuî pornirea-ți pătimașă.« —
Am luat copilul, blând, în brațe —
L-am sărutat pe păr, pe față —
Și să zimbesc puterile-mi încord.
Tankul rânjește: »Place de la *Discorde!*«

Felul filozofiei românești.

În ceea ce urmează aș voi să arăt, prin câteva cuvinte, că filozofia românească, adică înțelepciunea românească, este una din cele mai adânci învățături din lume. Eu, care am cercetat-o de aproape, mărturisesc că rareori am citit în cărțile celorlalte neamuri o înțelepciune așa de înaltă cum este aceea a neamului românesc. Mărirea sa stă în aceea că ea nu merge numai într-o parte, ci caută să îmbine toate învățăturile, să se întemeieze pe dreptate.

* * *

Să ne închipuim un țăran român; pe unul din aceia pe cari îi întâlnim cel mai des pe la sate. El este un om așezat, cuminte. La început vorbește cu graiu sfios, răsucindu-și în mâni pălăria sau căciula. Apoi din ce în ce ne încredințăm că avem înaintea noastră un înțelept. Dă bună ziua cu zmerenie dar cu vrednicie. Vorbește foarte măsurat. Cele dintâi cuvinte ale lui sunt chiar o cercetare, o neîncredere care se citește în ochii lui vii dar blânzi. Dacă a simțit că se află în fața unui om de seamă, el are un fel de respect pios, deoarece, pentru el, un om învățat sau cuminte are un dar dela Dumnezeu, este o ființă dreaptă. Dar dacă a văzut că este întâmpinat de cineva rău, ușurel, el devine ironic; și ironia lui este neînchipuit de subțire. Pentru cine cunoaște istoria filozofiei, ar zice că țăranul român este un Socrate.

Dacă încercăm să-l adâncim mai mult firea lui, găsim că el este înainte de toate un creștin și un Român. Dar el este un creștin și un Român atât de frumos la suflet, încât pentru el creștin și Român înseamnă om de ispravă. El zice în același înțeles vorbele „omule, creștere, Române, omule de omenie”. Toată filozofia lui este dreptatea, și dreptatea dusă până la cele mai mari înălțimi, până la îndurare, până la cea mai largă iertare, până la milă, până la dragostea care uită răul făcut și reține numai binele. Pentru el totul vine dela cuminenție, și cuminenția vine dela Dumnezeu. Când pleacă la drum, el crede că este înțeleptesc să-și ia cu sine sacul cu merinde, dar să-și facă și semnul crucei rostind „Doamne ajută”. Întrebându-l dacă anul acesta câmpul va fi bun, el ne răspunde: „Dac'a vrea Dumnezeu”. Și fiind foarte bun creștin, el este și foarte primitiv. Călătorul obosit nu va bate în deșert la casa unui țăran român. Pentru aceea el este și răbdător,

îndurător, milos. Dar tocmai de aceea, el este, și dimpotrivă, dârz, când i se calcă orice drept al lui în deobște, și când i se pângărește în deosebi sfânta lui țară. Pe cât este de blajin în bună pace, pe atât este de viteaz în luptă. Blandetea lui și vitejia lui nu au seamăn pe lume, pentrucă ele izvoresc din adâncul dreptăței, și din adâncul credinței că dreptatea vine dela Dumnezeu și că ea este cerută de Dumnezeu. El știe că este un suflet, dar el mai știe că sufletul său aici pe pământ, în lumea în care trăim, este într'un trup, — și el nu cade în greșala unora dintre filozofii exclusiviști cari, deși mai învățați decât el, totuși zic că un om poate să fie un corp fără spirit sau un spirit fără corp.

Aceeași filozofie, pe care o vedem la țaranul român, o întâlnim și la învățații reamului românesc. Iată, de pildă, ce ne spune Neagoe Basarab, care este unul din cei mai vechi înțelepți români. Pentru el, tot ce există vine dela Dumnezeu. Ca atare, noi, oamenii, cari suntem corp și suflet, trebuie să păzim cuvântul lui Dumnezeu, prin sufletul nostru, și să mergem pe drumul care duce la Dumnezeu. Noi nu trebuie să ne dușmănim cu alte neamuri, ci să ne iubim cu ele, pentru că împreună să trăim în cea mai mare cinste. Dacă vr'un popor se ridică împotriva noastră, zice Neagoe Basarab, noi să căutăm a-l îmbună. Dar dacă nici în acest chip el nu se va înduplecă, atunci să nu ne fie teamă, ci să luăm pe Dumnezeu de martor și să ne apărăm pământul strămoșesc pe viață și pe moarte, căci mai bună este moartea cu cinste decât viața cu amar și cu ocară.

Și așa este filozofia românească în tot cursul veacurilor. Heliade Rădulescu scrie că Românului nu i-a plăcut niciodată tirânia, dar nici anarhia, ci dreptatea. Mari cuvinte, cari rostesc toată înțelepciunea românească. Iar dacă ne apropiem mai mult de timpul nostru și întrebăm pe un învățat cum a fost Hașdeu, că ce este lumea aceasta el, deși se întemeiază pe o știință mai întinsă decât aceea a lui Neagoe Basarab sau Heliade Rădulescu, totuși ne dă acelaș răspuns. Pentru un Hașdeu, adevărata știință face una cu adevărata credință și cu adevărata dragoste de neam. Pentru el, un om cu cât se înalță în știință cu atât se apropie de credință și cu atât își iubește mai duios patria.

Astfel este filozofia sau înțelepciunea românească. Ea este înainte de toate învățătura dreptății. Ea este o dreaptă câmpănă între toate învățăturile. La începutul său, ea este mai ales religioasă, dar nu mai puțin naționalistă sau patriotică, deoarece pentru Români iubirea de neam a însemnat pururea iubirea legii strămoșești, în care i-a născut Dumnezeu. De aceea, dela început chiar, Românii s-au simțit datori ca să-și apere patria. Mai târziu filozofia românească s'a îmbogățit prin știință. Dar prin această îmbogățire, învățații neamului românesc nu au căutat să părăsească, ci să înalțe vechea avere strămoșească a credinței și a dragostei de țară. Acești învățați ne spun din ce în ce mai lămurit că dacă sunt neamuri pe pământ, ele au un rost, și că rostul lor este ca noi oamenii, prin iubirea noastră de patrie, să învățăm ce este iubirea de aproapele nostru și de Dumnezeu. Nici un filozof român, din nici un timp, n'a învățat pe Români că dragostea de țară stă în încălcarea dreptului altui neam. Ci toți le au spus numai ca să și păstreze ce este din părinți al lor, pentruca, prin acest bun al lor, ei să facă la oaltă o putere care să i ajute pe fiecare a împlini cât mai desăvârșit legile cele drepte pe acest pământ. Românii n'au cerut niciodată altceva decât să muncească în pace, neloviți de nimeni, în cinste, neînșelați de nimeni, și să aducă și ei la frumusețea și la binele lumii, frumusețea lor românească și binele lor românesc. Și această filozofie apare cu atât mai mare, cu cât ea s'a zămislit așa delicată, așa mândră, așa vrednică, în cele mai amarnice necazuri. Neam necăjit, da, a fost neamul românesc, dar așa de înțelept în jalea lui! Pe când alte națiuni cugetau cum să-i robească, să-l facă iobagi, Românii se gândeau cum să fie mai muncitori, mai cinstiți și mai binefăcători omenirii prin dulceața sufletului lor. Dar tocmai de aceea ei au ținut atât de mult la țara lor încât mai bine au îndurat cele mai crude suferințe decât să se lapede de ea; și tocmai de aceea Cel a tot puternic nu i-a părăsit, ci i-a ajutat ca acum ei să fie cu toții împreună, într-o mare putere.

De acum înainte datoria noastră este ca să fim și mai mult uniți, pentru ca sufletul nostru mare să fie și mai mare, pentru ca munca noastră să fie și mai rodnică, pentru ca cinstea noastră să fie și mai neprihănită, pentru ca frumusețea românească, pe care o vom aduce omenirii, să fie și mai frumoasă. Și astfel Dumnezeu ne va ajuta și mai mult. El, Bunul, El, Dreptul, știe

că noi Românii nu râvnim la nimicirea altor neamuri, ci, dimpotrivă, ținem la neamul nostru, pentru ca toți să învețe dela noi ce este omenia, ce este dreptatea, ce este adevărul, ce este frumosul, ce este binele.

Iată care este felul înțelepciunii românești. Iată de ce, începând acest articol, am zis că filozofia românească este una din cele mai adânci învățături din lume. Iată de ce eu am avut și voi avea pururea o neclintită credință în strălucitul viitor al neamului românesc.

Marin Ștefănescu,
profesor universitar.

Regina alfabetului de aur.¹⁾

Fenelon, în cartea sa „Educațiunea fetelor”, care înseamnă o nouă epocă în istoria creșterii femeilor, arată ce importanță pedagogică are istoria biblică, și, la sfârșit, reproduce din Cartea Pildelor (cap. 31 v. 10—31) lauda femeii, cunoscută în toată lumea, din așa numitul „alfabet de aur”. E un fel de „cântarea cântărilor” despre valoarea și virtutea femeii, care se începe cu versul:

Unde se află o femeie harnică?

Decât mărgăritarul mai mare este prețul ei.

Ca și într-o evanghelie, proprie a femeilor, sunt descrise aici, în această cântare, de înșasă mâna lui Dumnezeu, idealele femești și valoarea absolută a femeii, indiferent de aprecierile schimbătoare ale vremilor. Și descrierea par’că e marcată cu sigilul lui Dumnezeu.

Ceeace Fenelon²⁾ a pus la sfârșitul cărții sale, eu voiu să pun chiar la început. Lauda femeilor, din cartea cântărilor, care ar trebui să fie scrisă cu litere de aur pe ușa fiecărei case, aibă-și aici locul său de onoare, ca și pe portalul galeriei de caractere a femeilor biblice.

Autorul poet al pildelor, care luminat de spiritul lui Dumnezeu își încoardă harfa pentru a cânta lauda femeii, și care mai mult decât poetul german, Henric von Meissen ar merita numele

¹⁾ Atragem în special atențiunea cetitorilor, și mai ales a cetitoarelor noastre, asupra acestui interesant capitol introductiv din cartea părintelui protopop al Clujului, Dr. E. Dăianu, Femeile biblice, prelucrată după episcopul din Speyer, Dr. Mih. Faulhaber. N. R.

²⁾ Vestit episcop francez, orator și scriitor.

„lăudătorul femeilor“ (Frauenlob) — nu e numit cu numele în acest cântec. Și asupra icoanei nobilei femei, pe care o cântă el, este deocamdată un vâl des, ca și asupra tabloului lui Sais. Nici numele, nici patria, nici vremea când a trăit, nu ni se spune în cântare. Și totuș putem înșirui chipul acestei femei între caracterele lumii de femei biblice și creștine. Trăsăturile singuratice ale icoanei sunt atât de caracteristice și personale, atât de colorate și de vii, încât ne arată limpede un model luat din viața reală. Subiectul cântărei este astfel de sigur o figură a realității istorice, nu o figură alegorică, cum e, de pildă, mireasa din „Cântarea Cântărilor“.

Să încercăm, cu un încunjur, a ajunge la taina datelor personale ale acestei nobile femei și a cântărețului ei. Imediat înainte de această poezie didactică, în acelaș capitol al pildelor (31, 2—9) se află o altă poezie, mai scurtă, care, după cum arată titlul ei, cuprinde sfaturile bune ale unei mame către fiul ei, rege. „Femeia harnică“, ale cărei laude sunt cântate în a doua poezie, în tonul cel mai înalt socotind legătura aceasta, nu poate fi altcineva, decât însaș Mama Regină, iar autorul acestui cântec nu poate fi altul decât regele Lamuel, pomenit în titlul poeziei I, — al cărui loc și timp de stăpânire de asemenea nu ne este cunoscut. Astfel titlul „Cuvintele regelui Lamuel“ îl considerăm ca titlu al întregului capitol, și în poezia I. (vers 2—9.) noi vedem testamentul Reginei-mame către fiul său, iar în a doua (vers 10—31) vedem prinosul de pomenire al fiului la adresa mamei sale, regina. O cântare a reginei către fiul său și o cântare despre regina; — poezia ebraică obișnuiește schimbarea aceasta alternativă, între a cânta și a fi cântat, între subiectul și obiectul cântărei. De pildă, în Plângerea lui Ieremia, partea, I c. I, v. 1—11 e o plângere asupra Sionului, orașul personificat ca o văduvă, iar a doua parte e o plângere a Sionului însuș (v. 12—22).

Afară de context, însuș cuprinsul poeziei ne dă dreptul, ca pe marea necunoscută să o căutăm într'un palat regal, fiindcă ea e prezentată ca o suverană (v. 14, 16, 24), ca o stăpână cu casă mare și mulți slujitori (v. 15, 21), îmbrăcată în purpură (v. 22), de o înaltă cultură (26), ca femeie nobilă, malestică, care întrece pe toate celelalte (29), al cărei soț șede la sfat cu sfetnicilor (23). Toate aceste expresiuni ne arată o princesă, care stă sus peste viață strimță cetățenească, întocmai cum și cuprinsul

poeziei prime ne arată că privește pe un principe. Cea dintâi icoană a noastră deci este a unei regine, a cărei memorie ni s'a păstrat prin un monument literar, product al pietății fiești.

În ce privește forma artistică a cântării, e de însemnat, că are tocmai atâtea versuri, câte litere are alfabetul ebraic, și anume, în original literile de începătură, inițialele, dau în ordine perfectă cele 22 de litere ale alfabetului evreesc. Cântarea aparține deci ca și Plângerile lui Ieremia prorocul, versurilor așa numite alfabetice (acrostihuri) ale poeziei biblice. În considerarea acestui alfabetism tehnic al versurilor, cântarea a fost numită: *alfabetul de aur al femeilor*. Ar trebui să-l știe de rost fiecare femeie, în-tocmai cum știe abc-ul; dela alfa până la zita ar trebui să fie ca o școală primară a educației femeilor. În traducere, firește, se pierde forma alfabetică a originalului; încolo vo n încercă a păstră și în traducerea mai liberă cel puțin ritmul original.

Având să ție seamă neconținut de inițială, după alfabet, împrejurarea aceasta va fi fost de sigur o sarcină grea pentru avântul ideilor autorului. De altfel mersul ideilor autorului nu e tocmai așa de robit alfabetului, cum e în alte cântări de acest fel, în cari ideile urmează, fără nici o legătură logică între sine, mai mult în forma unui mosaic. Totuș și aici ne împiedecăm de anumite repetiri, sărituri de trecere și de anume propoziții de umplătură, cari numai silei alfabetului se datoresc. De aceea analizarea și explicarea cuprinsului, după idei, nu se poate face chiar în ordinea, ce urmează versurile, ci cu anumite sărituri. Peste tot icoana mamei lui Lamuel ne prezintă cinci trăsături esențiale, cinci ideale regali ale femeilor și anume:opotament credincios familiei sale (v. 10—12, 23, 28), voie de lucru (13—19, 22, 24—25), simț social de iubire față cu servitorimea și sărăcimea (15, 20—21, 27), cultură sufletească (26) și temere de Dumnezeu (29—30).

Cântarea începe astfel:

10. O femeie harnică unde vei afla,
Mai mult decât mărgăritare pentru ea vei da.
11. Inima soțului ei în ea se poate încrede
Și pentru ea nici când el vr'un câștig n'a pierde.
12. Ea totdeauna numai bine, rău însă niciodată
Îi va face soțului iubit, viața ei chiar toată.

„O femeie harnică“ este titlul și tema cântării, și în original, ca un titlu bine accentuat, stă chiar la început („Ešet chajil“). Expresiunea ebraică înseamnă: femeia bărbată, zdravănă, bravă, harnică, adevărată. S'ar putea traduce și cu „femeia ideală, femeia de caracter“, dacă aceste cuvinte n'ar avea un înțeles prea îndepărtat de lumea ebraică de atunci. Întrebarea „unde vei afla?“ vrea să zică: figuri, ca mama-regină, nu-s de toate zilele, și nu se întâlnesc ori unde și ori când, ca o marfă de duzină, dimpotrivă femeile întregi, ca și bărbații întregi, sunt rare, de să le cauți cu lampa lui Diogen.

Cel dintâiu ideal al femei cum se cade, după inima sfintei scripturi, este deci *devotamentul către familia sa*. Cercul de activitate dinlăuntrul casei este și rămâne în toate timpurile pentru cele mai multe femei țara făgăduinței, în al cărei sol se desvoaltă cu prisos cele mai speciale daruri, cu care Ziditorul a înzestrat natura femeii. Ne-am cam dedat, după cunoștința de până acum a orientului, ca pe femeia casnică a timpurilor vechi să o închipuim ca o sclavă, ca o cenușotcă; dar în cântarea noastră femeia ni-se prezintă în împărăția casei sale cu autoritatea unei regine și într'o poziție de încredere foarte respectată. „Inima soțului ei în ea se poate încrede“. După cum se va vedea din cele ce urmează. Domnul casei cu toată încrederea i-a încredințat toată economia, privitor la câștigarea și administrarea pământurilor și averii. El a pus în mâinile ei cheile pivniței și a tuturor scrinelor, și a făcut cea mai bună afacere. „Și pentru ea nici când el vr'un câștig n'a pierde“.

Pe lângă grija câștigului material harnica mamă a casei se îngrijește și de *bunurile ideale*, morale, ale familiei sale. În grija credincioasă a soțului său ea n'izuește, cât atârnă de ea, să îndepărteze orice rău dela bărbatul său. „Ea tot numai bine, rău însă niciodată îi face soțului iubit, viața ei chiar toată“. În versurile ce urmează mai târziu ne spune, cum adaoge ea cinste și vază casei sale și cum sunt de mândri de ea fiii și soțul ei, și se felicită înaintea lui, că au o astfel de mamă, o astfel de soție:

„Bărbatu i în cinste, când iese la poartă,
La sfat cu aceia ce grija țării poartă“ (23)
„Fiii săi mândri cu urări i-se 'nchină,
Iar bărbatu i vesel laude-i îmbină. (28).

Cornelia, nobila mamă a Grachilor zicea despre fiii săi, că sunt juvaericele și nestimatele ei; aici chiar fiul salută pe mama lor, ca pe o perla a casei. „Mai mult decât mărgăritare pentru ea vei da”. (10),

Al doilea ideal al modelului biblic de femeie este: *voia de lucru*. Spre caracterizarea acestei însușiri este dedicată aproape jumătate cântarea. Pe când acea parte a orientului, care nu stă sub legea bibliei, a înfierat lucrul de mână cu semnul de rușine al sclavilor, și astfel pe femeile din straturile sociale mai înalte le osândia lenei și plictiselii, ca unui blăstem, iată această princesă a antichității biblice a recunoscut valoarea morală și socială a lucrului, a muncii, și cu lucrul mânilor ei a ridicat lucrul de mână din rangul de sclăvie la rangul de *domnie*.

„Cu tărie multă brâul și-l încinge”, — adică se apucă de lucru cu zor, — „și la lucru zornic brațele își frâng”. (17).

Cu sârguința unei albine nizuește a lucra pe trel terene ale casniciei. Întâiu, în conducerea dinlăuntrul casei. Fiul ei, poetul-actor, din copilăria sa a observat o, cum se îngrijiă ea, personal, să cumpere tot ce trebuie la casă; și grija hrănirii, îmbrăcării și inspectării servitorimei sale număroase nu o lasă în mâni străine, ci toate firele vieții sale casnice le concentrează în mâinile sale. A doua, în conducerea industriei de casă. Ea înșasă de față, când, la tunsul oilor, se aduce acasă lâna și, la cules, cânepa. Ea e nu numai de față, ci înșasă prinde furca, când e de tors, și se pune la răsboiu, când e vorba de țesut și de prelucrarea produselor în pânzături, haine și covoare; apoi și mai cu deadinsul e de față, când produsele industriei de casă se duc la negustori ori la târguri spre vânzare. Lucrul de răsboiu și pregătirea vestmintelor cu înșasă mâna sa, eră deci de rang și pentru femeile din rang regesc. E știut, doar, că și vestmintele împăratului August, pe vremea căruia s'a născut Mântuitorul, i-le pregătiă împărăteasa cu mâna ei. În acest punct cântarea *alfabetului de aur* are importanță istorică culturală, fiindcă ne permite o privire în camera de lucru a femeilor casnice de pe atunci. *Al treilea*, e activă harnica femeie și în economia de câmp și în lucrul viilor, o activitate aceasta, care nu profană mâinile principilor pe atunci, cum nu eră profanare nici cârja de păstor de turmă. — Chiar și lucrări de economie exterioară,

cum e cumpărarea vre-unui pământ plantarea unei vii, le conduce ea, nu bărbatul ei. Nu că doară el ar fi în războiu sau pe mare; el e ocupat cu afacerile guvernământului: „de sfat cu aceia ce grija țării poartă” (23). Am putea-o picta, în colori, pe această mult silitoare Martă, după cum ni se prezentă în schițări de colori vii în versurile ce urmează:

13. Ea își îngrijește cânepa și lâna
Și de hărnicie nu-i mai stă 'n loc mâna.
14. Asemenea este corăbiei de mare,
Ea-și aduce hrană din orice depărtare.
15. Se trezește încă până ce e noapte
Și dă de mâncare slugilor ei toate.
16. Ea vede-o moșie și-o cumpără 'ndată
Chiar și yie-și face, din câștig, pe plată.
17. Cu tărie multă brăul și-l încinge
Și la lucru zornic brațele își frânge.
18. Ea-și dă bine seamă, că-i merg bine toate,
Candela nu-și stinge pân' târziu în noapte.
19. Ea-și ia furca 'n mână și fuiorul toarce,
Degetele-i repezi fusul îl în'orace.

Iată, un imn de cântare la adresa lucrului de mână al femeilor, decât care mai frumos nu s'a cântat nicăiri, în literatura universală. În afară de casă hărnicia acestel nobile femei se împarte pe un întreit teren, cum văzurăm; în lăuntru ea e condusă de un întreit spirit bun. De o voie de lucru neobosită. „Până ce e noapte” încă „ea se trezește, și se scoală, în zorii zorilor, ca cea dintâiu, ca după obiceiul patriarhal să trezească servitorimea, și după ce le dă de mâncare, — „Și dă de mâncare slugilor ei toate” — să le deie, fieștecărui, de lucru. Iar seara, când pe cer de mult s'a stins lampa soarelui, la fereasta camerel ei tot se mai vede lumină. „Candela nu și stinge pân' târziu în noapte”. (18). Neobosita nu și dă odihnă peste zi, și chiar și din ceasurile de odihnă ale nopții ea mai jertfește pentru lucru. — Ea e animată de o voie de lucru cu plan. Nu e o alergare oarbă, alandala, dimpotrivă tot ce lucră e bine judecat și cu plan calculat. Munca mânilor ei se prefacă într-o muncă intelectuală. Ea nu așteaptă cu o încredere fără fapte până ce i ar pică taleri și galbeni din cerlu; ea nu vede numai foloasele ce i-se îmbie dela

sine, ci cu privire largă ea se uită departe și cu spirit viu de întreprindere își face socotelile și cumpărările sale, în mare și pe departe. „Asemenea este corăbiul de mare, ea-și aduce hrană din orice depărtare” (14). Ea ia în privire un pământ arător, și numai după aceea „îl cumpără îndată”, semn că în economia de pământ și în sporirea averei ea nu se prea grăbește, dar de altă parte nici nu lasă să-i treacă pe dinainte ocazia binevenită. Cu înțelegerea unui econom rațional ea se apucă și de întreprinderi mai mari. „Ea-și dă bine seamă”, cum zice, drastic, textul evreesc, „ea gustă” cu un simț fin și cu o presimțire adevărat femeiască unde ar fi o afacere bună de făcut. Grație acestui fel de a lucra cu plan, ea nu ajunge, ca Penelope, în situația de a desface azi ce a țesut ieri.

În al treilea rând ea este animată de voie bună de lucru. „Și la lucru zornic (am putea zice dornic) brațele își frânge”. Ea are servitorime multă și trăiește în condițiile materiale a unei bune stări, astfel dară nu e silită la lucru pentru a-și câștiga pâinea de toate zilele. Ea lucră, deci, și prelungește până în noapte târziu timpul de lucru, din curată dragoste de lucru. Pentru ea lucrul nu e plagă, ci o plăcere. Pare că Schiller în „Clopotul” său din cântarea biblică a împrumutat lauda femeii casnice, când zice:

În lăuntru direge	Ea casa îndreaptă
Cuvioasa găzdoaică,	La toate 'n tocmeală,
A copiilor mamă	Le dă poleială
Stăpână 'nțeleaptă	Și n'are hodină.

Plăcerea de lucru a nobilei femei se vede și din aceea, că ea privește volos în viitor, și la viitoru-i privește voios (25). Femeia lui Lot, jălindu-și trecutul și privind înapoi, la groapa norocului ei, a putut să se împietrească; femeia alfabetului de aur, cu dragă voie de lucru, își întinde brațele spre viitor. O irumoasă caracterizare psihologică se cuprinde în acest cuvânt: ea se bucură de astă seară, de ziua de mâine, în care iarăși poate lucra; ea zimbește înaltea viitorului său.

Al treilea ideal al femeii, după alfabetul de aur, este caritatea socială față de servitorimea, în cercul mai restrâns, și față de sărăcimea, în cercul mai larg al femeii. Lucrul neobosit și bine împărțit, ce l'am zugrăvit, ar putea să aibă drept motiv și

imbold, pofta urită de câştig, lăcomia şi speculaţiunile de afaceri pentru înmulţirea moşiei, ar putea să cadă sub osânda, pe care o aruncă prorocul (Is. 5, 8—10) asupra lăcomiei nesăturaţilor proprietari mari. Contra unei atari bănuieli regina noastră e scutită de versurile ce urmează (20—25). Ea n'a lucrat mânată de poftă de câştig, pentru a-şi umplea sacii şi săculeţii în dauna altora. Din prisoseala secerişului ei, de pe câmpuri, ce o adună în şurile sale, ea îşi dă bucuros zăciueala sa săracilor lipsiţi. Ea nu e roaba egoismului, ci e învăţaceaua carităţii sociale, care totdeauna are mână deschisă pentru cei sărmani.

20. Bucuros dă milă bieţi săracilor,
Iar celor lipsiţi le dă ajutor.
21. Pe-ai săi nici când de frig nu şi-i teme,
Căci ea toţi căsenii-i îmbracă la vreme.
22. Ea-şi ţese covoare din pânură dură
Şi se 'mbracă mândru în in şi purpură.
23. Bărbatu-i e 'n cinste, când iese la poartă
De sfat cu aceia ce grija ţării poartă.
24. Pânză multă ţese şi brăcile 'ntinde
Şi le vinde acelor, care le ştiu vinde.
25. Tărie, frumseţă, o 'mbracă frumos
Şi la viitoru-i priveşte voios.

Ca o limbă de foc dela Rusale, aşa luminează în culmile vremurilor depărtate acest cuvânt: „Bucuros dă milă bieţi săracilor“. Pentru oamenii din vechime săracul eră o marfă fără preţ, ca şi o vrabie; iubirea de săraci eră o virtute necunoscută, ba chiar o slăbiciune; femeia alfabetului de aur, cu mila ei pentru săraci, aleargă înaintea vremii sale, ca o *Tavita* a legii vechi, ca o străbună a carităţii creştine. Ea nu se teme, că oare, din această iubire pentru cei osteniţi şi însărcinaţi, nu va suferi cumva o scădere demnitatea ei de femeie şi de regină; nu se teme, că oare prin ieşirea din cercul îngust de interese al casei sale nu se face cumva vre o daună vieţii ei familiare? Ea are curagiul de a rupe cu vederile mititele despre rang şi demnitate socială. Pe cum aici, în imnul femeilor virtuozase aşa şi în imnul bărbaţilor virtuozşi (Cartea lui Iob c. 31 v. 13—23) se cere respicat caritate faţă cu servitorii, orfanii şi săracii, fiindcă acelaş Dumnezeu a făcut pe boieri, ca şi pe sclavi, pe cei bogaţi ca şi pe cei săraci.

Așadar aici umanitatea și respectarea drepturilor robilor e pusă pe temeiul cel mai adânc, pe credința în Dumnezeu.

Dar de preocuparea lucrărilor sociale pentru săraci buna femeie nu-și uită de micile lucrări sociale față cu proprii săi servitori din casă. Aci ea își desfășură în trei direcțiuni caritatea socială, și astfel ajunge una din acele puține fericite femei, cari ele singure rezolvă chestiunea problematică a servitorimei. Pentru iarna aspră ea a pregătit cu prevedere haine călduroase și le-a așezat în lăzile sale. „Pe ai săi nicicând de frig nu și-i teme căci ea toți căsenii îi îmbracă la vreme.” O stăpână, care ca o mamă se îngrijește înainte de viitorul său, e de sigur și pentru timpul de față, întodeauna, o mamă îngrijitoare. A doua îngrijire a ei e conducerea morală a servitoarelor. „Cu trezie multă casa-și priveghează” (27). Le ține în bună pază și nu lasă din mână sa cârma casei. A treia și cea mai mare misiune socială, față cu servitorimea, e însuși lucrul ei voios și de bună voie. Ea lucră fără să fie silită a lucra, și cu asta face o educație servitorilor săi, făcându-i să prețuiască mai mult și lucrul, și voia de lucru. Oare roaba casei va mai învăța murmurând morișca scârțâitoare, când vede pe stăpâna sa la lucru din curată plăcere? Episcopul francez, Dupanloup zice: O femeie, care e cea dintâiu la lucru, preface sufletul servitoarelor sale și înalță slujba lor la înălțimea devotamentului’.

Al *patrălea ideal* regal al femiei virtuose este *cultura sufletului*. E caracteristic pentru alfabetul de aur, că cultura sufletească e pomenită, nu ca un capital personal, e parte, încuiat într’un scrin secret, pentru propria gustare, ci ca un capital cu curs public, spre folosul deobște al oamenilor. Nu numai cânepa și lâna, ci și bunurile vieții sufletești, trebuie date mai departe, trebuie puse în cursul învățării publice. Învățăceaua carității slujește și lucrărilor sufletești ale milostivirei făcându-se învățatoarea celor neștiutori, sfătuitoarea celor fără sfat, îndreptătoarea pe calea cea bună a celor rătăciți.

26. Ea și deschide rostul cu vorbă ’nțeleaptă
Blândă învățătură dă celor, ce așteaptă.
27. Cu trezie multă casa-și priveghează
Dulce-și mănăcă pânea, ca cei ce lucrează.
28. Fiii săi cei mândri cu urări se ’nchină,
Iar bărbatu-i vesel laude-i îmbină.

Leagănul revelațiunii dumnezeiești a stat într-o parte a pământului, care-și închipuia pomul cunoștinței și științei într-o grădină, pentru totdeauna închisă pe seama ficelor Evei. Chiar și astăzi legea semilunii exclude brutal femeile și fetele dela școală și cultură. Chiar și la alte popoare din vechime, pe o treaptă de cultură mai ridicată decât Islamul, femeile și fetele n'au fost admise la gustarea bunurilor vieții sufletești. Păstorii din țara Madianului au oprit pe cele șapte fete păstorite, ale preotului, dela fântână și pârăul fântanei, când voiau să și adape turmele sale; Moise însă le a apărut în dreptul lor și le a lăsat la fântână (Eșire, 2, 16 - 17). Revelațiunea și legea mosaică au admis și femeile la fântâna și pârăul culturii religioase și sufletești, și totuș după cântarea, ce ne preocupă, femeia după inima Domnului, trebuie să aibă „vorba înțeleaptă” și „învățătură” pentru a da și altora. Faptul acesta strălucește ca o dără de lumină a inspirațiunii peste sfintele cărți, ca o dovadă, că Biblia și între altele și cântarea noastră, a fost descoperită, nu de carnea și sângele orientailor, ci de însuși Părintele ceresc.

— „Ea-și deschide roștul cu vorbă înțeleaptă
Blândă 'nvățătură dă celor ce-așteaptă.”

Prin această activitate dăscălească, care după firea culturii evreești, a fost o misiune didactică mai ales religioasă, înțeleapta femeie a alfabetului de aur, s'a făcut străbuna învățătoarelor de azi. Cum am pomenit deja, avem și o probă a înțelepciunii și cunoștinței ei de viață, în poezia didactică, care premerge cântării alfabetului de aur (C. Pildelor 31, 2—9). În titlu, se adaugă la numele lui Lamuel, că „mamă-sa l'a învățat”. După cuprins poezia aceasta e o *oglină a principilor*, cuprinzând patru îndemnuri materne de o adevărată artă a vieții și a guvernării. Aceste îndemnuri sunt următoarele:

Să nu-și cheltuiască puterea și sănătatea în desfrânări imorale; să se păzească de vin și de toate beuturile bețive; roada villor sale să o întrebuițeze mai curând pentru înseninarea celor greu năcăjiți și întristați; în fine să ajute pe cei apăsăți a ajunge printr-o justiție imparțială la bun dreptul lor. Cele dintâiu două îndemnuri ținesc spre binele personal al fiului ei, celelalte două din urmă spre binele social al poporului său. O înțelegere foarte

înalță a chemării de mamă, și o interesare foarte generoasă de binele poporului transpiră din testamentul acesta spiritual al nobilei principese. Ea a fost desigur femeie de o cultură superioară care și față cu ficiorii săi maioreni și-a știut susține călăuzirea sufletească de mamă. Pentru a nu întrerupe analiza alfabetului de aur vom da textul acestui testament, într-o traducere liberă dar fidelă, la sfârșit.

Mama lui Lamuel n'a fost singura femeie, care cu candila aprinsă ese întru întimpinarea mirelui din evanghelie. Un cuvânt în cartea lui Sirach (26, 21) numește femeia adevărat casnică „soarele ce resare casei sale”, iar Ioil, prorocul Rusalelor, puneă în vedere nu numai fiilor, ci și fițelor lui Israel, darul profeției spiritului sfânt (Joil, 2, 28—29). În cartea Pildelor se vorbește adese de activitatea didactică și educativă a mamelor: fiul să nu-și uite de învățăturile mamei sale (1, 8; 6, 20) și mama e făcută cu onoarea sa responsabilă de succesul creșterii fiilor săi (29, 15).

Al cincelea ideal al alfabetului de aur este *frica Domnului*, sau ca să traducem modern expresiunea aceasta biblică: religiozitatea, evlavia. Mărgăritarul de femeie, pe lângă toate silințele ei de Martă a vechimei, n'a uitat aceasta „una” care trebuiește, și cu evlavia ei a pus cununa vieții sale. La ideia aceasta se înalță și însuflețirea lirică a poetului; ceea ce se vede din faptul, că acum o agrăiește, deadreptul cu „tu” în a doua persoană, pe când până aci a vorbit de ea ca de o a treia persoană. El vrea direct să o salute și să o felicite:

29. Femei multe 'n lume mult bine-au făcut
Tu însă pe toate chiar le ai întrecut
30. Farmecul înșeală, frumuseța-i trecătoare
Femeia cuvioasă statornic e 'n onoare.
31. Dați-i ce se cade, că din al ei dați,
Iar faptele i bune 'n porți le lăudați!

Cuvintele acestea ale lui Lamuel sunt ca și o cunună de palmieri pe mormântul maicei sale. El are o frumoasă virtute a tinereții: e mândru de mamă-sa. „Femei multe 'n lume mult bine-au făcut”, în credință către familie și 'n dragoste de lucru, în caritate socială și 'n cultură spirituală, „Tu însă pe toate chiar

„le-ai întrecut!“ În ochii lui e regină între femei și în privința morală „ca și una ce se învrednicește de premiul numit, rosa virtuții.“ Astfel cântarea lui se prefăce într'un omagiu către regina într-o „*Salve Regina*“.

Memoria ei este și rămâne binecuvântată pentru că nizuințele și tendințele ei au fost îndreptate spre distincțiile etice, nu spre cele estetice, căutând să placă mai mult la Dumnezeu, decât oamenilor.

„Farmecul înșeală, frumuseța-i trecătoare,
Femeia evlavioasă rămâne în onoare“.

Evlavia religioasă a fost regina acestei vieți de femeie; a fost preoteasa, care le-a binecuvântat toate și i-a dat lumina și puterea dumnezeiască, spre a ajunge la idealele numite mai sus. Regele Lamuel, în însuși numele său, care înseamnă: „închinat lui Dumnezeu“, „dat lui Dumnezeu“, păstrează o dovadă vădită despre simțul religios al mamei sale. „Femeia evlavioasă rămâne în onoare“. În biserică chiar a rămas întru cinste icoana reginei fără nume, care a fost mamă lui Lamuel. Alfabetul de aur al virtuților femeiești se cetește și azi în biserică (latină) în serbările acelor femei, pe cari biserica le a ridicat la cinstea altarului. Rămână întru cinste icoana ei și în lumea femeilor, pe care o onorează.

Cuvintele ei au fost pentru fiul său-rege o oglindă a principilor; faptele vieții ei sunt pentru lumea de femei o *oglină a femeilor*. Și fiindcă alfabetul de aur vorbește numai de cerințele morale ale legii naturale, și nu de sfințirea Sâmbetei sau alte cerințe ale legii lui Moise, idealele acestei oglinde a femeilor, din capitlul 31 a cărții Pildelor, rămân și pentru zilele de azi o normă juridică pentru femei, ca și ideile *oglindei bărbaților*, din cap. 31 a cărții lui Job, pentru bărbați. Cinci factori ai personalității morale privesc la noi, în lumina religiunii din icoana feții acestei regine. Precum înțeleapta Abigail a fost condusă de cinci paranimfe la soțul ei David (Car. Reg. 25, 42) așa ar trebui ca aceste cinci ideale să fie zestrea sufletească și paranimfele miresei creștine, cari cu candilele aprinse ies întru întâmpinarea mirelui inimei lor. Atari femei vor rămâne în onoare și pot privi voioase în viitor!

Testamentul Reginei - Mame.

(Cartea Pildelor, cap. 31, v. 2—9).

2. Ce să-ți spun eu Ție, Fiul meu iubit?
Ce să-ți zic eu Ție, al rugilor dorit?
3. Nu-ți prădă puterea ta pentru muieri,
Și, ca să pierzi regii, nu prădă averi.
4. Lamuel, să nu dai regilor, tu, vin,
Beție unde este, secrete nu se țin.
5. Căci de beau vin regii uită a judecă,
Ori în schimbă legea, sărmanilor contra.
6. Mai bine dă să bee celui ce-i întristat,
Dă vin celui ce este de griji întunecat.
7. Bând ei o să și uite al inimei amar;
Durerile să-și mai uite gustând câte un pahar.
8. Deschide gura ta pentru cei ce-s slabi și muti.
Fă bună judecată celor ce sunt căzuți.
9. Deschide-ți rostul tău spre dreapta judecată
Săracilor câștigă și fă le drept, răsplată.

BCU Cluj / Central University Library Dr. E. Dăianu

Romanță.

*Intinsu-mi-am arcul spre cer, cu temei
Sburat-a săgeata, dar unde s'a dus
Nu știu, căci avântu-i a dus-o mai sus
Ca raza cea slabă a ochilor mei.*

*Svârlit-am în noapte o dulce cântare
Și dânsa sburat-a, dar unde s'a dus
Nu știu! Cine poate să prindă din zare
O stea care pică, și-un cântec apus!*

*Târziu într'o floare, înfiptă-am găsit,
Săgeata ce 'n voie lăsat-am să zboare...
Iar cântecul dulce dormiă liniștit,
In inima unei femei visătoare!*

Cluj 1920.

Cincinat Pavelescu.

Activitatea din trecut a „Astrei” ...

Activitatea din trecut a „Astrei” înseamnă lupta conștientă și stăruitoare pentru emanciparea culturală a neamului românesc și pentru ridicarea culturii românești prin o muncă purtată din inițiativă socială și particulară.

N'am avut în trecut nimic dela stat, și oricât de modeste le-ar crede cineva rezultatele, pe care le-am obținut noi Românii de dincoace de Carpați pe tărâmul cultural, ele au netăgăduitul merit că au fost exclusiv roadele inițiativei și energiei particulare a poporului românesc.

De aici trăinicia și soliditatea acestui rezultat.

Sunt convins că și în viitor poporul românesc trebuie să meargă pe aceeași cărare a muncii sociale și particulare bine organizate.

El să nu aștepte totul dela stat. Statul să dea posibilitatea și ajutorul, ca organizarea forțelor particulare și sociale să se poată întâmpla cu deplină libertate și mai ales bine îndrumată.

Din această muncă a însăși societății românești, independente de viața politică a statului, va resări și va crește adevărata forță a neamului românesc.

Reluarea firului activității „Astrei” și a revistei sale literare, scăpată din mână din pricina războiului, înseamnă înțelegerea acestui lucru și hotărîrea de a conduce această activitate socială și particulară pentru înaintarea noastră culturală. Hotărîre pe care o salut din toată inima și cu deplină încredere.

Iuliu Maniu.

Ce a făcut „Asociațiunea” până acum?

Fiindcă multă lume românească nu cunoaște munca desfășurată până acum de însoțirea noastră, lăsăm să urmeze aceste date, împrumutate dintr'un memoriu înaintat de biroul central guvernului țării. Programul pentru viitor îl vom da în unul din numerii următori.

In timpul de o jumătate de veac și mai bine »Asociațiunea« a dat la peste 500 intelectuali români burse în sumă de .	156.400	coroane
Sodalilor și învățăcelilor de meserii, aproape tot atât de număroși și ei, ajutoare în suma de	27.460	..
Școlilor românești, fără deosebire de confesiune	27.400	..
Școala civilă de fete, transformată acum în liceu de fete cu internat, a susținut-o cheltuind	226.358	..
Pentru lucrări de specialitate	85.600	..
Pentru premii literare	15.000	..
Total .	538.218	coroane

Biblioteci rurale a înființat 509 cu peste 60.000 de volume și de prezent posedă 3000 de biblioteci sortate gata, care vor și fi distribuite în tot atâtea comune dela marginea românismului.

Biblioteca centrală a »Asociațiunii« posedă peste 30.000 de volume.

Muzeul central, care mai anii trecuți încă eră foarte modest, de prezent numără peste 30.000 de obiecte concentrate deocamdată în 15 apartamente, dar dacă am voi să fie muzeu adevărat, să se vadă obiectele cum se cade, nu un magazin, cum e acum, ne-ar trebui cel puțin 30 de încăperi, edificate sau adaptate anume spre scopul acesta. Mai notez că tot în cadrele »Asociațiunii« s'a pus bază unui muzeu de științe naturale în Hațeg, Săliște și Lugoj iar în Bran avem o fundație spre acest scop.

Prelegeri populare, în cadrele »Asociațiunii«, s'au ținut 21.480.

Conferințe pentru intelectuali în puținele orașe ce le-am avut până acum 2154.

Șezători literare 47.

Cursuri pentru analfabeți s'au aranjat în 233 comune și s'au instruit 15.989 persoane în scris-cetitul românesc, distribuindu-se și 8462 Abecedare gratuite, iar conducătorii cursurilor (preoți și învățători) au fost premiați cu câte 50 cor.

Bănci populare și societăți de valorizare până acum s'au înființat 40 sub ocrotirea »Asociațiunii« (iar în viitorul apropiat ni s'au promis 2 conferențieri dela centrala cooperativelor din București în scopuri de propagandă.

Publicațiile populare ale »Asociațiunii« (cele două »biblioteci populare«, calendarele ș. a.) s'au tipărit în 1,091.000 de exemplare, cari parte s'au vândut în librării, parte s'au distribuit gratuit, mai cu seamă între soldați la fronturi, pentru lățirea gustului de cetit.

Revista »Asociațiunii«, »Transilvania«, redactată atâta timp de G. Barițiu, a apărut până acum în 920 de numere, tipărite în 880.000 de exemplare.

Alte publicațiuni literare în 28.000 de exemplare.

Ion Georgescu.

E o dovadă de slăbiciunea judecății noastre, dacă recomandăm un lucru pentru raritatea, nouătatea sau chiar dificultatea sa, iar nu pentru bunătatea și valoarea sa internă. Montaigne.

*

Nu sunt nici constituțiunile, nici flotele, nici armatele care dau cheagul unei națiuni și formează mărimea ei. Adevărata sa putere e idealul său. Putere nevăzută, creatoare de lucruri văzute, el conduce sufletele. Un popor înaintează veacuri, volnd să atingă un ideal, și recade în barbarie, când l-a pierdut.

G. Le Bon.

*

Nimic nu i frumos ca adevărul.

Montaigne.

În aşteptare...

la 1916.

E primăvară pe câmpii.
În rămurele de scumpii
Sunt freamăle şi melodii
Te-aştept... aştept .. şi nu mai vii
Tu sfântă Întrupare!...

E-atâta farmec prin grădini
Plutesc mirosuri dulci de crini,
De trandafiri şi de iasmini
Şi 'n tei stufoşi de floare plini
E cântec şi chemare...

Mă arde 'n suflet dor nespus
Mă uit pe drum în jos şi 'n sus
La răsărit şi la apus
Şi-aştept... aştept cu gândul dus
Avânt iubirei Tale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aş vrea s'aud pe munţi tunând
Cuprinsurile 'nfiorând
Pe plaiuri „Pui de lei“ luplând
Toţi într'un suflet şi 'ntr'un gând
În zornet şi urale...

Şi Feţi-frumoşi se văd în zori
Cu steaguri mândre treicolori
Cum se reped învingători...
Eu să le ies în drum cu flori
Când soarele învie.

Şi să 'ngenunchiu în sfânt delir
Cum îngenunchi sub patrafir...
Pe cel dintâi Erou din şir
Să mi-l sărut ca pe-un potir
La sfânta Liturghie.

Te-aștept... și 'năbușit de dor
— Pe mâni cătuși... pe guri zăvor —
Te-așteaptă 'ntregul meu popor
Să-l scapi de chin omorîtor
Tu dulce Românie!...

Aurelia Pop.

Câteva păreri.

Desrobiți femeia! Căci prin chemarea la îndatoriri înalte și grele se va schimba caracterul ei copilăros și răsfățat, pentru binele omenirii.

*

Desrobiți femeia! Căci prin contribuirea ei la viața politică omenirea se va apropia de idealul păcii. O mamă nu va *holări* niciodată să-și trimită copilul la moarte.

*

Femeia eroină e o legendă. Femeia e blândă și chibzuită în cumpăna mare a vieții. Intotdeauna altruistă. A suferit dând viață, și are pentru *cultul* ei comori nebănuite până acum.

*

Femeia își iubește copilul mai mult decât bărbatul. Iubirea e puterea, geniul creator a tuturor virtuților. Atunci? De ce vreți să înăbușiți geniul femeii?

*

Când femeia va fi deplin stăpână pe viața ei și va avea și *răspunderea* ei, vor fi mai puțini bărbați *galanți* și mai puține femei *întretinute*, dar mai multe *mame* conștiente și energice.

*

Nu cereți *drepturi* pentru femei intelectuale, ci mai ales pentru cele din popor. Nici o femeie nu-i îndreptățită și chinuită de barbaria moravurilor fals legitimate ca țărâna română. Lucrează alături de bărbat la câmp, în casă singură, fără îndurare nesocotită acolo unde trebuie să se țină seamă de inteligența ei.

Constanța Hodoș.

Ciobanul.

Cugetări.

Pe coastele Olimpului un măgar pășteă de ici, de colo câte-un
fărâș de iarbă... Ca o ciocărlie de lumină, ce-și scutură aripile de
zăă, luceafărul se ridică încet deasupra muchilor de stânci...

Eră în zori.

Dobitoceul se opri deodată cu ochii țintă spre răsărit unde
vedea sburând spre înălțimi un cal înaripat...: Pegasus...

Măgarul se simțea așa deaproape de lăcașul zeilor. Îl ispitea
gândul: de ce nu ar putea ajunge și el în cuibul celor veșnici?...
Și cum i-se părea, că luceafărul îl cheamă, el începă să-și miște
în fâlfăiri superbe urechile, ce-i atârnavă lungi și greoaie spre pământ... Credea, că-s aripi...

*

Cănele are simțul mirosului cu mult mai dezvoltat decât al
omului. Dar n'am văzut încă nici un câne mirosind... flori...

Lucian Blaga.

Cum a obținut doctorul Ioan Piuaru (Molnár) din Sadu titlul de nobil la anul 1792?

La sfârșitul secolului XVIII unul dintre cei mai învățați Români ardeleni eră doctorul Ioan Piuaru (Molnár), *fiul* vestitului »Popa Tunsu«, care a avut un rol însemnat în mișcarea religioasă pentru apărarea ortodoxiei în Transilvania. Cuvântător înflăcărat, el a reușit, prin predicile sale rostite în diferite sate, a determina poporul, să rămână statornic în credința străbună. Propaganda lui începuse a neliniști pe episcopul Petru Aron, care în chip de pedeapsă, — fiindcă se sfintise în Țara Românească — l'a prins și l'a tuns. Deaceia i-a rămas numele »Popa Tunsu«.

La stăruința unor protopopi uniți el a fost prins în puterea nopții de 20 soldați împărătești, deținut și dus la Viena în anul 1761.¹⁾ În timpul acesta soția sa *Patrasia Piuaru* a rămas acasă, în Sadu cu doi copilași în completă nesiguranță despre soarta soțului său. Unul dintre acești copilași purta numele tatălui său și avea atunci vârsta de 12 ani. Putea deci să înțeleagă durerile și lacrimile mamei sale, care îngenuchiă ziua și noaptea înaintea icoanei, cerând ajutorul ceresc pentru bărbatul ei prigonit din cauza credinței și vredniciei sale, precum și pentru copilașii rămași acum fără sprijinul părintelui lor.

Dar *Popa Tunsu* având sufletul înarmat cu credință tare, n'a desnădăjduit nici în vâltoarea nenorocirii, care s'a abătut asupra lui. Se vede că prin purtarea lui creștinească a știut să impună cercurilor din Viena și să dobândească »mila regească« (interim gratia regia cumulatus — scrie episcopul Aron la 1 Ianuarie 1764). Din surghiunul la Viena s'a întors cu experiențe prețioase. Și arzând de dorul de a pregăti pe fiul său Ioan (născut în Sadu la 1749) ca să devină un bun apărător al poporului său asuprit, l'a trimis să studieze la universitatea din Viena, unde a luat doctoratul în medicină.

La 1771²⁾ el fù numit „*oculist chesaro-crăesc*“ în Transilvania

¹⁾ V. Dr. A. Bunea: Episcopii Petru Paul Aron și Dionisiu Novacovici: p. 184—5.

²⁾ „*Archiv des Vereines für siebenb. Landeskunde*“ 1903 pag. 218, unde anul 1769, indicat ca data nașterii lui Molnár este evident o greșeală de tipar. Corectă este indicațiunea din acelaș *Archiv* 1876 pag. 64, unde se precizează.

• Molnár s'a născut la 1749 în Sadu și eră de legea grecească.

și ceva mai târziu ajunse profesor în Cluj. Ca medic se bucură de bună reputație și în afară de granițele Transilvaniei.

Dar Molnár n'a fost numai un medic vestit, ci și un bun scriitor cu interes multilateral pentru toate problemele vieții culturale și politice ale neamului său. S'a interesat de înființarea școalelor populare românești, pentru a căror conducere îl luase în combinație episcopul Ghedeon Nichitici.

A încercat să înființeze o gazetă populară românească, din care ar fi și apărut câțiva numeri. A scris cărți de gramatică, de retorică (»adecă învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări«), cf. Cipariu Arhiva p. 625—6 unde se spune greșit. — după P. Maior. — că acest Molnár ar fi fost »frate cu călugărul numit Tunsul« — și albinărit, a tradus o istorie universală (după Millot), s'a îngrijit de tipărirea și răspândirea mineelor.¹⁾ Iar pe terenul vieții politice a luat parte la potolirea revoluției lui Horia și a fost unul dintre factorii principali ai acțiunilor politice-naționale din anii 1790—1792.

În timpul acesta a avut prilej să se convingă, cât de anevoie poate să străbată fiul unui preot român »șismatic« până la cercurile înalte din Viena, chemate a decide în ultima instanță în multe chestiuni politice și culturale, de o importanță capitală pentru poporul românesc din Transilvania. Această experiență l'a îndemnat să încerce a dobândi titlul de *nobil* cu predicatul de *Müllersheim*, fiind convins că cu ajutorul acestui titlu va putea deschide mai multe uși zăvorâte și intervențiile lui în favoarea cauzei naționale nu vor rămâne totdeauna zadarnice. A înaintat deci curții din Viena o petiție, cerând în baza meritelor sale titlul de nobil pentru sine și pentru nepotul său Petru.

Petiția lui Molnár fû trimisă guvernului ardelean, iar acesta ceru la 17 Iunie 1791 dela magistratul Sibiului informațiuni.

Referentul sas, în mână căreia a ajuns actul guvernului și petiția lui Molnár, trebuie să fi fost om foarte pornit contra Românilor, căci iată ce propunere a prezentat în ședința magistratului:

a) adevărat, că Molnár a luat parte la potolirea tumultului valah din 1784, dar de aci nu urmează, că ar trebui distins cu titlul de nobil. Și alții au luat parte, fără a cere însă vre-o distincție pentru aceasta;

¹⁾ N. Iorga: »Contribuții la istoria literaturii române. Scriitori bisericești«. An. Academiei Române. — Memoriile Secțiunii Literare t. XXVIII, de unde se vede că la 1786 Molnár nu mai era în viață p. 228.

b) magistratul nu cunoaște alte merite ale lui Molnár decât acela de a fi doctor de ochi, dar pentru aceasta îl plătesc pacienții;

c) magistratul știe, că luând Molnár în căsătorie pe fiica unui »Bürger« (cetățean) din Sibiiu, a ajuns prin „*ius uxorium*“ în posesiunea unei case, dar în sensul rescriptului restituțional din 28 Ianuarie 1790, toate lucrurile s'au reasezat în starea dela 1780, iar atunci nici un Român neunit (ortodox) nu putea să aibă vre-un drept de proprietate în fundul regesc; ¹⁾

d) nu pot fi nobilitați decât cei aparținători uneia din cele 3 națiuni și 4 confesiuni recepte în sensul vechiului drept public al Transilvaniei și aceștia numai întrucât sunt împodobiți cu cele 30 de virtuți și merite stabilite în rezoluția împărătesei-regine Maria Teresia din 20 Iulie 1792 punct 22.

De aceea propune ca magistratul să protesteze contra nobilitării lui Molnár, nu numai în numele său, ci și în numele *universității săsești întregi* și să înainteze protestul acesta în cale legală.

Propunerea referentului însă nu s'a primit, ci magistratul sibiiian — ceva mai obiectiv și mai cuviincios în judecata sa, decât referentul, — a trimis guvernului cu data de 1 Octomvrie 1791 următorul răspuns:

»În înțelesul grațiosului decret guvernial din 17 Iunie a. c. nr. 5236 s'a milostivit Înalțul guvern Regesc a ne comunica alăturata rugare a oculistului Ioan Molnár — de a i-se da lui și nepotului său de frate Petru litere armale pentru obținerea statului nobilitar cu predicatul de Müllersheim și cu scutire de taxă — cu aceea ordinațiune, ca să informăm exact înalțul guvern despre meritele, calitățile și celelalte daruri sufletești, cari se cer pentru obținerea nobilitării, — atât ale petiționarului, cât și mai ales ale nepotului său.

Pentru îndeplinirea acestei ordinațiuni milostive, am aflat a relată cu cea mai mare umilință, că despre meritele deosebite, pe cari își întemeiază petiționarul cererea sa, *magistratul nu are nici o cunoștință*, dar nu poate retăcea faptul, că el este într'adevăr versat în arta tămăduirii ochilor și că *a dat multe și însemnate dovezi ale experienței și artei sale în acastă privință*.

¹⁾ »In dem Jahr 1780 aber kein nichtunirter Wallache hat in *Fundo regio* ein Eigenthums-Recht gehabt, sondern lediglich nach den Landesgesetzen als ein Ansasse betrachtet und behandelt worden« (nr. 1595 din 1791 arhiva săsească din Sibiiu).

Relativ la calitățile petiționarului știm, că își trage originea din satul Sadu al acestui scaun al Sibiiului și din națiunea valahă, în puterea dreptului soției sale posedă aici în Sibiiu o casă și câteva locuri extravilane, dar dreptul de cetățean încă nu l'a obținut până acum din motiv, că nu-și trage originea din ginta saxonă sau germanică.

De altfel *are daruri sufletești remarcabile, este bărbat bun și onest și, după cât am înțeles, pe oamenii apăsăți de mizerie și sărăcie are obiceiul a-i sprijini mai de multeori cu ajutorul și binefacerile sale.*

În sfârșit, în ce privește pe nepotul de frate al petiționarului, acela, fiindu-ne nouă cu totul necunoscut, militează contra lui presumpțiunea, că va fi cu atât mai puțin împodobit cu calitățile necesare pentru obținerea nobilitării, cu cât în cazul, că el s'ar distinge între conlocuitorii săi în privința moravurilor și a științei, de mult ar fi trebuit să fie observat de noi și cunoscut; dar în timpul de față ne este cu totul necunoscut.

Într'aceea socotim totuș, că trebuie să lăsăm în grația și clemența Sacratissimei Maiestății Sale, dacă se va milostivi a-i împodobi pe ei cu nobilitatea, deoarece numai Maiestății Regești îi revine dreptul și putința de a ridica la statul nobilitar pe aceia, pe cari după ascultarea credincioaselor sale staturi, îi va judecă vrednici de prerogativa aceasta.

Pe baza acestui referat al magistratului sibiian și mai mult însă în virtutea deosebitelor merite — apreciate la Viena cu mai multă bunăvoință decât la Sibiiu — în 21 Martie 1792 i-s'a acordat doctorului Ioan Molnár titlul de nobil cu predicatul de *Müllersheim* pe lângă scutirea de taxa obicinuită. Eră tocmai momentul, când lupta pentru câștigarea drepturilor naționale-politice pe seama Românilor ardeleni se purta cu multă înțepire prin numeroase memorii înaintate curții din Viena. Luminatul doctor și om de bine, care a fost fiul prigonitului *Popa Tunsu* n'a lipsit a da tot sprijinul său valoros, spre a putea fi susținută cu toată demnitatea această luptă națională-politică.

I. Lupaș.

Ca să întemeiez un cămin pe seama altora, a trebuit să renunț, pentru totdeauna a trebuit să renunț la căminul meu.

Ibsen.

Să mântuim arta națională!

Nearul nostru are în lucrările sale tehnice și artistice una din comorile cele mai neprețuite.

Cei cari au în țara lor monumente de artă clasică ce uimesc lumea, adevărat, că anevoie se vor încânta de bogățiile artei noastre populare. Monumentele noastre nu sunt vecinicite prin meșteri neasămuiți, nici nu sunt copleșite de aur, de mărgăritare și pietre de mare pret. O hîi privitorului nu se odihnesc asupra feeriei unei naturi triumfătoare, unui pă-mânt binecuvântat, cu belșug de lumină și grație nesfârșită. Figurile sfinților noștri sunt de cele mai multe ori țapene și fără vieță, zugrăvelile sunt simple și rudimentare, sculele sunt cioplite din topor și fără prea mult meșteșug. Dar sunt ale noastre. În ele e munca de generații acumulată, e oglinda vie a neamului de plugari cari le au creat după trebuințele mediului și nevoile vieții de toate zilele. Prin ele te simți stăpânit de vraja vremilor ce nu mai sunt și de puterea cea pură a sufletului românesc. Oricât de simple deci și de nepretențioase, noi nu le vom săcoti, în ce privește importanța lor, mai pe jos de comorile unei culturi mai mature din lumea mare.

Moștenirea noastră sfântă, bisericuțele umile, troițele și tâmpiele, ce se înalță ca tot atâtea imnuri de slăvire din fundul codrilor, pe coline și maluri de ape — ele sunt cele mai luminoase mărturii, străbătătoare prin veacuri, ale sbuciumărilor și străduințelor noastre cucernice, sunt locașurile de odihnă, unde

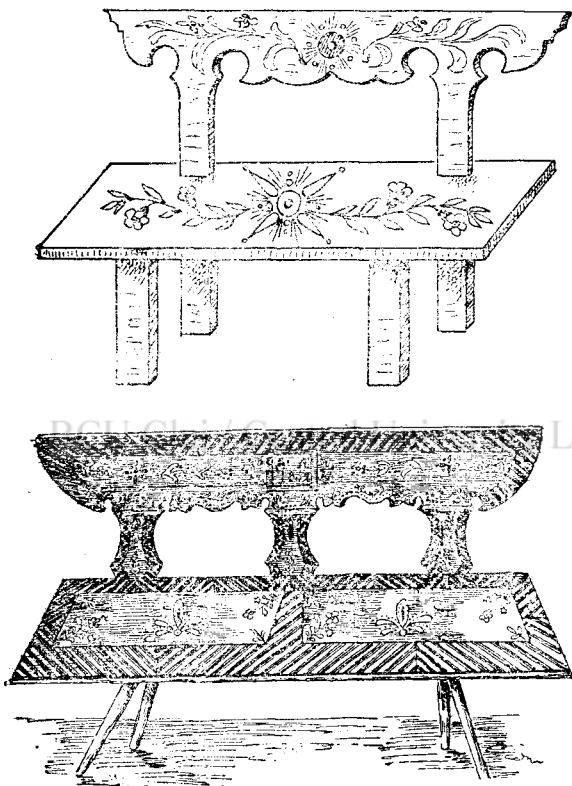

și-au revărsat sufletul, unde au crezut, au sperat și au simțit împreună atâtea generații de mucenici.

Casele noastre, de o execuție rudimentară, dar împodobite cu cloplitori bătrânești de o varietate nemărginită, mobilele cele de multe feluri, uneltele economice, costumele cele atât de bogate, — ele au imprimat pecetea mediului din care au izvorât și a minții minunate care le-a iscodit.

Ei bine, această artă e azi în suferință.

Mare parte din străvechile lăcașuri de închinare au căzut în ruină ori au pierit chiar din negrija noastră, altele au fost restaurate de meșteri cărpaci, dar așa că li s'a nimicit cu totul caracterul și li s'a șters cu desăvârșire farmecul de vechime. Câteva, foarte puține, ce ne-au mai rămas, sunt și ele pe cale de a se dărăpăna și, fatal, vor avea aceeași soartă, vor fi transformate

ori înlocuite cu altele nouă.

Troiețele la colțuri de stradă, la răscruci și miezuini de hotar, crucile monumentale bogate în picturi și inscripții, cari au servit ca locuri de închinare în timpuri vijelioase, — ele se prăbușesc, măcinat de dintele vremii și cu ele dispar încântătoare legende și superstiții, se pierd, fără de-a mai putea fi înlocuite, atâtea din străjile văilor și podoabele plaiurilor strămoșești.

Construcțiuni de piatră, de o banalitate care te supără ade-

seori, înlocuiesc căsuțele cu rost românesc. Căsuțele vechi însă, de bârne și lut, cu acoperișurile de șindrilă și paie, nu sunt case ca toate celelalte. Multe din ele sunt sanctuare vrednice de toată purtarea noastră de grijă, căci sunt sfințite prin viața de cinste, de muncă și suferință a atâtor generații de înaintași. Ce poveste lungă și tristă ne spune d. e. numai căsuța înfățișată în chipul alăturat. Câte suspine și nădejdi sfărâmate, câtă muncă și încordare de mucenici pentru a feri de urgia dușmanilor biserica stră-

Reședința episcopilor gr.-or. din veacul al 18-lea

bună n'a văzut această casă-reședință a episcopilor ortodocși din veacul al 18-lea! Dacă această cocioabă, care servește azi ca grajd de oi și de capre, și care stă de un veac și jumătate fără nici o îngrijire în prada intemperiilor, s'ar dărâma azi mâine, ar dispărea cu ea nu numai o pagină elocventă din istoria românească, ci și o parte din demnitatea noastră națională

Vedem cu groază pornirea ce crește mereu, de a îndepărta din preajma caselor noastre vechile forme artistice; tot mai mult se pierde, la cei de azi, simțul pentru curățenia ornamentului tradițional și sporește tendința de a împodobi casele cu elemente de o extravagantă tehnică și coloristică repudlabilă. Locul admi-

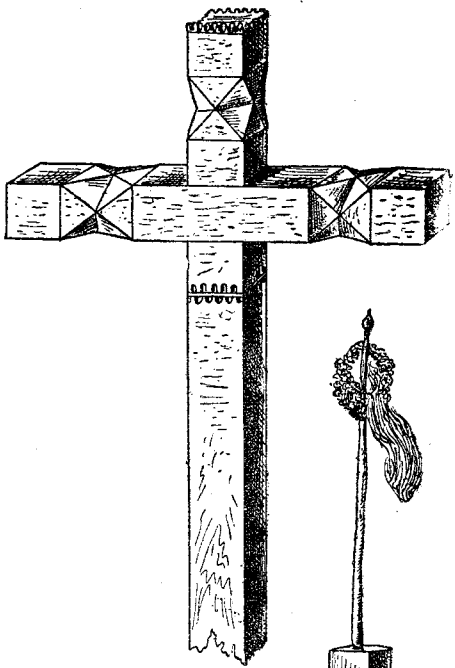
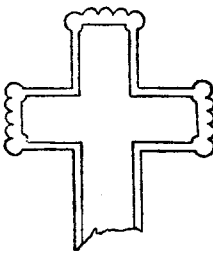
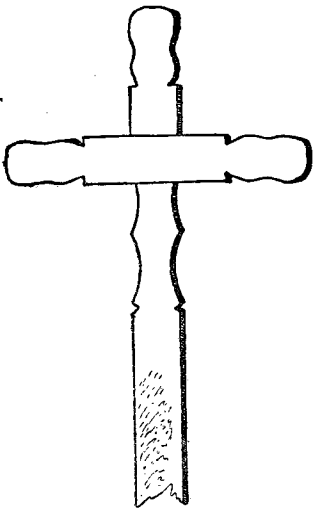
rabilelor mobile țărănești, din care aducem aci câteva probe, îl iau fabricatele debile ale târgoveților cari, deși de o confecționare mai fină, n'au nimic din ceea ce viază în sufletul poporului.

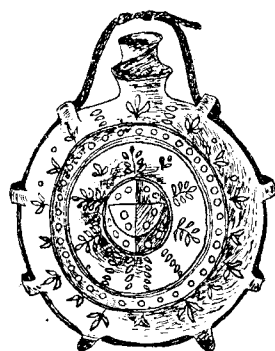
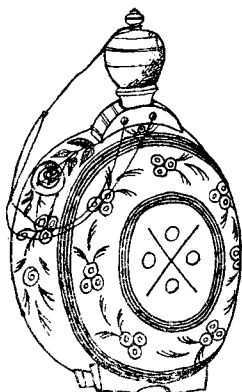
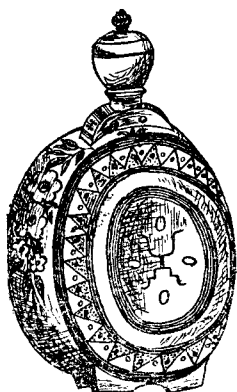
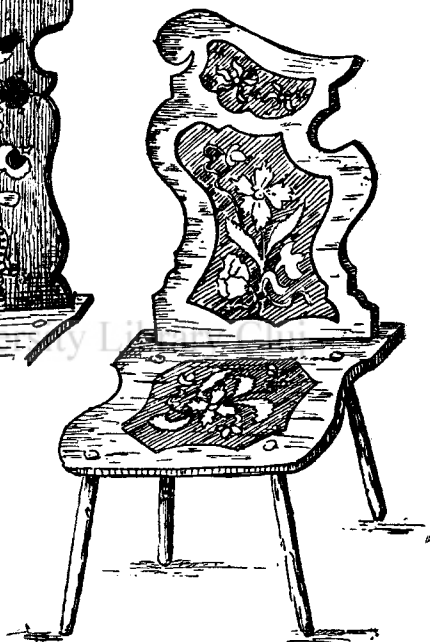
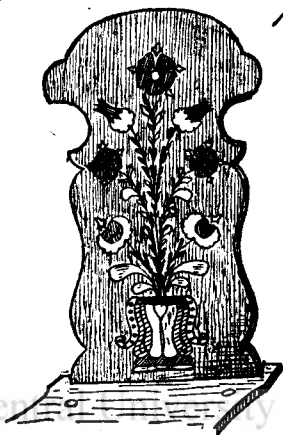
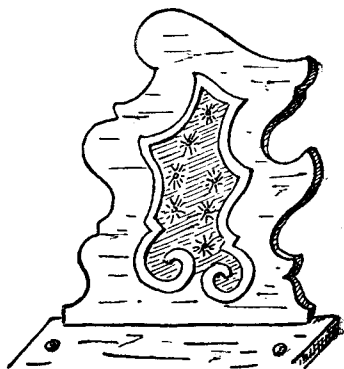
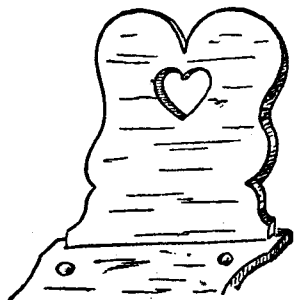
Dacă prezentul nu va izbuti să pună stavilă năvălirii în fluențelor străine destructive, se vor înzestră, adevărat, casele noastre cu tot felul de nimicuri artificiale, dar se va gonî din ele gândul, credința și iubirea care le-a creat pe cele de demult.

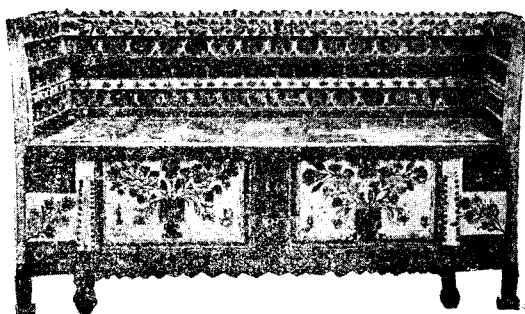
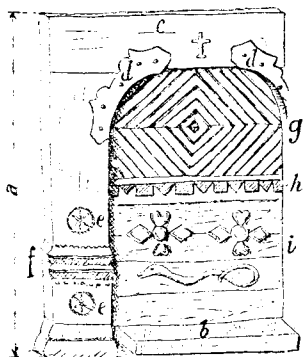
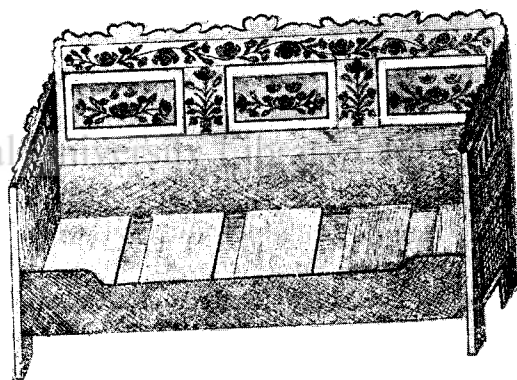
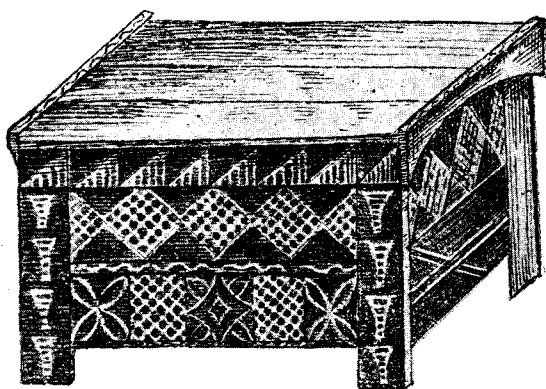
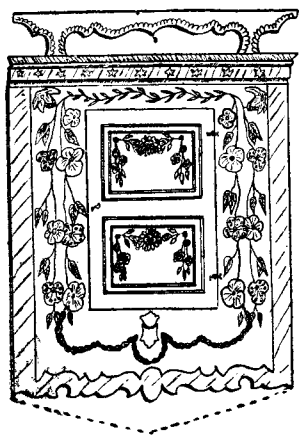
Dacă în locul vechilor cruci și stâlpi de morminte, cum sunt și cele din ilustrație, împodobite de dragostea celor rămași în viață cu înscricții și adausuri ornamentale — colțișori, brăuri, ochiuri, steaguri și ștreaguri de mărgele — se vor întrebuița tot mai multe table și cruci de peatră cioplită și de marmoră, icoanele mângăioase și dragi vor dispărea din cimitirele noastre și acestea vor căpăta tot mai mult un aier de paradă sombră și plină de răceală.

Pierderile apoi, ce le îndură satele noastre de pretutindeni prin uitarea, corcirea sau totala distrugere a tezaurilor artistice ale femeii române, sunt incalculabile. Se spulberă de vârtejul schimbărilor moderne vechile și minunatele porturi și obiceiuri, multora le pierе și urma și amintirea — și e mare, foarte mare nefericire aceasta. Cu ele se duc, ca să nu mai revie, cele mai luminoase dovezi de hărnicie și istețime românească, se sting tainele iubirii și ale dorurilor înflorate, se strică desfătătoarea simfonie a colorilor și a formelor.

Astăzi când ne ridicăm biruitori de sub orice asupriri, nimic nu ne mai împiedecă de a ne face datoria și față de cultura artistică a neamului. Și până se va putea întreprinde, în mod sistematic și unitar, marea lucrare de salvare și îngrijire a tezaurilor noastre artistice de pretutindeni, ne adresăm statului și factorilor în drept cu rugămintea, ca să institue sub direcțiunea muzeelor etnografice din Ardeal cel puțin 3 custozî pentru cele 3 secții etnografice, ce ar trebui înființate numai decăt, ș. a., una românească una săsească și una săcuiască. Acești bărbați specialiști ar fi datori să se transporte deocamdată în ținuturile cele mai bântuite de străinism, să facă cercetări la fata locului cu scop de a colecționa și pune în lumină bogățiile tehnice și artistice ale acestor 3 neamuri; să ridice vâlul ce ascunde mai ales bogăția nebănuită a ornamenticei populare române și să recheme din umbra trecutului nostru modelele și odoarele uitate

sau nebăgate în seamă. Dela ei mai așteptăm să încerce, prin tot felul de mijloace, scrieri periodice, sfaturi, prelegeri etc., a face o educație publicului mare în sensul celor arătate, pentru ca din vîlga și lumina înaintașilor și din puterile cele nescate ale trecutului să izvorească puterile cele dătătoare de viață și strălucire ale viitorului.

Ne mai adresăm apoi bunilor Români de prin satele noastre, cari mai păstrează încă scule și podoabe din strămoși, să le scape dela năruire sau înstrăinare, oferindu-le autorităților în drept spre a fi încorporate colecțiunilor existente.

Alături de tot ce ne aparține, dorim ca și arta populară să simtă că a încăput pe mâinile mamei iubitoare, capabilă de orice jertfă pentru a-și mântui de peire copilul. V. Păcală.

Studii botanice în Câmpia Ardealului.

Cum se naște stepa?

În centrul Transilvaniei se întinde un ținut vast, cu suprafața undulată, brăzdată de văile râurilor și ale pâraielor, cu o climă de stepă, și în consecință cu o vegetație ierboasă, aproape lipsită acum de copaci și păduri. Este Câmpia. Ogoarele fertile alternează cu fânețe grase pe întinderea celor aproape 5000 km. pătrați, între Mureș și cele două Someș. Pe margini întâlnim și sărături în apropierea izvoarelor sărate, iar presărate ici colo în cutele dealurilor și colinelor de argilă licăresc ochluri de apă, lacuri și mlăștini. În inima Câmpiei chiar lacuri mai mari se lăfăiesc, ca ultimele rămășițe ale mării, ce acoperea în timpurile geologice nu prea îndepărtate ale terțierului bazenul ardelean.

Nici în ziua de azi Câmpia nu și-a primit forma și înfățișarea ei geo-morfologică definitivă. Deoparte apele curgătoare își sapă și adâncesc neconținut cu ușurință albia lor în solul moale, de altă parte culmile și coastele dealurilor de meal alunecă în toate părțile la vale, căutând o stare de echilibru mai sigură.

Nu-i mirare, că nici vegetația nu s'a statornicit încă definitiv. Pe terenele noi, întinse, ce se ivesc an de an prin alunecări

care, sânierea dealurilor, se dă o luptă aprigă între plantele ce doresc să facă uz de „ius primi occupantis”. Cele, care se răspândesc mai ușor prin vânt ori se întind mai repede prin rizome și stoloni în argila destelenită, ajung să se înstăpânească curând pe noile teritorii. Pe locuri expuse către miazăzi se naște stepă adevărată, tipică, iar aiurea asociația rozoarelor și a fânațelor, care în sens impropriu încă se numește adesea stepă, cu care are de altfel cele mai multe elemente comune.

Primele plante ce se ivesc pe terenele noi, sunt:

<i>Salvia verticillata</i>	<i>Astragalus monspessulamus</i>
<i>Salvia transsilvanica</i> , cu frunzele ei albtomentease pe dos, și adesea	<i>Teucrium chamaedrys</i>
<i>Salvia hybrida</i>	<i>Euphorbia Gerardiana</i>
<i>Centaurea spinulosa</i>	<i>Artemisia absinthium</i>
<i>Centaurea micrantha</i>	<i>Linaria genistifolia</i>
<i>Andropogon Ischaemum</i>	<i>Falcaria vulgaris</i>
<i>Astragalus onobrychis</i>	<i>Melilotus officinalis</i>
	<i>Campanula sibirica</i>
	<i>Cirsium furiens, lanceolatum</i>

Aceștia sunt pionirii, după care urmează întreaga armată a plantelor de stepă, care vrăjesc în 3—5 ani noul teritor într-o grădină fermecată de flori, printre care abia ici-colo se mai zărește câte o palmă de loc neocupat. Numai locurile de tot prăpăstioase, ce se surpă zi cu zi, înfruntă atacurile stăruitoare ale vegetației, rânjându-se hâdos cu râpele lor către câmpul vesel de iarbă și flori ce s'a înfiripat în jur.

Ca în oricare societate nou alcătuită, nu este în noua stepă, a cărei naștere am schițat o mai sus, omogenitatea care o vedem în pajiștea unei lunci străbune ori într-o pădure — această legiune imensă de ostași în uniformă ce sunt copacii. — Nu există „disciplină de partid” — vorbind în limbaj omenesc — și armonia „socială” ce se manifestă în asociațiile vegetale mai vechi, spre pildă într'un zăvoi de ariniș sau o pădure de brad, unde toate plantele își au locul determinat, cresc și se părăndează cu o regularitate mure, „ca în carte”.

Sălbaticii fii ai stepelor, veniți în goana vântului, oțeliți în arșița soarelui de vară și în gerul lung al iernilor, se iau la luptă crâncenă. Unii dintre primii stăpâni sunt bătuți — *Salvia transsil-*

vanica nu se prea poate menține într'o stepă sau rozor mai compact — și noui stăpâni se ridică în noua câmpie:

Verbascum phoeniceum, ni-	Salvia nutans
grum, Lychnitis	Iurinea transsilvanica
Crambe tatarica, aspera	Stipa capillata, Tîrsa
Adonis vernalis si wolgensis	Festuca vaginata
Dorycnium herbaceum	Koekria glavca
Linum flavum și hirsutum	Dictamnus albus etc.

pe lângă specii mai rari, care au norocul să fie aduse din întâmplare acolo, ca

Goniolimon tataricum	Nepeta ucranica
Centaurea ruthenica, trinervia	Serratula Wolffii și altele.

În câțiva ani s'a stabilit un echilibru aparent între membrii asociației noui și stepei de Câmpie; numai dislocarea și schimbări lente în „faună”-ul floristic, în compoziția asociației ne reamintește eterna luptă pentru existență, ce stăpânește și lumea vegetală.

Într'o astfel de stepă „așezată” după anii vișoroși de luptă ai tinerețelor, elementele asociației sunt armonice așezate după înălțimea lor în câteva etaje și își împărtășesc frățeste locul și lumina după sezon și anotimp.

Alta este înfățișarea stepei începând de primăvara până toamna târziu, nu numai în fiecare lună, ci aproape săptămânal.

Cum învie stepa?

Abia la sfârșitul lui Martie și la începutul lui Aprilie străbat par'că florii unei noi vieți întinsurile câmpiei. Fânățele Cuiului spre pildă sunt îmbrăcate până atunci în haina mohorită a mușchilor și a ierburilor uscate.

Chemate acum parecă de chirăltul fericit al ciocârlilor își scot timid ici și colo capul singuratică flori răslețe.

Viorele (*Viola hirta*) etc. cu flori mari și cu puține frunze apar în mici grupuri.

Mai puțin smerită este plumănărica moale — *Pulmonaria mollissima*, cu florile în două culori. Cele roșii sunt mirese gătite de nuntă. Cele albastre — lilachii sunt după capăt, cu ovarul fecundat de polenul adus prin insecte.

Alături îți bate în ochi mica ciuboțica cucului, *Primula officinalis*, cu corolele galbene vioaie.

Ici-colo frumoase flori de grăușor — *Ranunculus ficaria* — chochetează cu numeroșii oaspeți într'aripați ce vin în sbor la ele.

Galbenul auriu al dediteilor (numiți aci dedeți) *Adonis vernalis* abia eșiți din pământ te chiamă de departe. Un val de bucurie stârnește în botanistul înțelegător un alt dedețel.

Adonis Wolgensis, un oaspe rar al Câmpiei, venit din stepele rusești, care hibridizează aci cu dedețelul comun (*Adonis super-vernalis wolgensis* = *A. hybrida* și *Adonis superwolgensis vernalis* = *A. Walziana*).

Abia se vede dintre ierburile uscate și dintre cotoarele înalte una dintre primele flori de primăvară în fânațele Clujului: *Bulbocodium ruthenicum*, un șofran cu perigon lilachiu. Este asemenea un important element pontic al floarei noastre.

Micul rogoz de primăvară — *Carex humilis* — stă între uscăciuni, ca un cenușotcă, oferindu-și staminele mari șăgalnicului vânt pentru a-i încredința transportul polenului la stigmatetele care-l adastă.

Iată, și o floare albastră s'a ivit! Dedețelul vânăt cu căpșorul plecat, *Anemone montana*, și curând și cel cu floarea mare, azurie, ridicată mândru către văzduhurile limpezi, *Anemone patens*, dau o notă caracteristică fânațelor ce învie. Ici-colo descoperi și hibridul acestor două specii — *Anemone Gayeri*.

Prin locuri îndosite se ivește și câte un cocoșel — *Erythronium dens canis* — cu frumoasele flori roșietice ce se ridică pe un scap dintre două frunze verzi, pătate cu brun. Este un relict de pădure, ultima dovadă că și pe aci au fost odinoară cel puțin dumbrăvi, tufșuri ori mărăcinișuri mai mari, pe care le-a stârpit omul și cari nu s'au mai putut reconstrui din cauza climatului potrivit vegetației arborescente.

Prin locuri umede stăpânește podbealul *Tussilago farfara*, lipsit acum de frunză, și ici colo răsare deja vârful fertil al gigmaticului *Equisetum maximum*, coada calului.

Acestea sunt vestitorii primăverii în stepă. Numai lujări ce străbat din pământ la lumină și muguri ce încep a se umfla pe porumbelul de alături tradează, că în curând va fi un mai mare belșug de flori și pe câmpie. Și rugul stă încă golaș în cale. Pe câte o creangă își atârână încă măcieșele sbârcite, înegrite, împreună cu moțul de gogoasă ciudată, numită înalnte *Rhodites rosae*; pe alți rami flutură un smâc de lână, ca un trofeu, smuls

dela oile pașnice păscătoare; în ghimpi mai poartă înfipt ici-colo cadavrul vreunui greuruș, răs'ignit de o pasăre cruntă, *berbecelul* (*Lanius collurio*).

Ingrozit îți întorci privirea dela această priveliște barbară către tabloul idilic ce-ți prezintă câmpia dela distanță. Plugari harnici răstoarnă brazdele negre ale „cernozoim“-ului mănos. Turme de oi caută zadarnic firele de iarbă ce n'au răsărit încă, iar mieii mărunței mestecă behăitul lor jalnic cu sunetul melancolic al tălângilor de vite păscătoare.

Peste toate stăpânește biruitor veselul chirăit al ciocărlăilor, ca un sărbătoresc imn de primăvară. Prof. Dr. Alex. Borza.

Dantelăria în Belgia.¹⁾

Conservatoarele industriei danteliere în Belgia sunt așa numitele béguiues — credincioasele călugărițe; singurele lucrătoare ce mai cunosc încă secretul adevăratului punct de Bruxelles sau al broderiei Malin; bătrâne 'ncărunțite ce folosesc puțină vedere ce le a mai rămas pentru a țese aceste pânze vapoaroase! cap de operă de finețe și de artă, exemplare pe care cât de curând nu le vom mai regăsi decât în muzee.

Cele mai multe școli, unde tinde a se creia viitorii adepți ai aces'tei arte grațioase și dificile, sunt întemeiate de călugărițe. În Belgia și Olanda există la 150 de școli danteliere; fetițele încep lucrul cu 7—8 ani și abia după 5—6 ani ating perfecțiunea executărei tehnicei Valanciene și 'n 6—8 ani pe aceea a Malinelor. Veritabilele dantele Bruxela ce se fac cu acul de cusut sunt o operă de artă; caracteristica lor sunt perfecțiunea desemnului și finețea ajoururilor — mulțumită cărora poți picta literalmente modelul dăruindu-i umbră și lumină, clar-obscur. Executarea e nespus de grea și impune trei categorii de lucrătoare: lucrătoarele cu acul ce execută ornamentele à-jour, pe cele ce lucrează câmpul și 'n fine monteusele, ce 'mpreună prin rețea ornamentele cu fondul — cel mai delicat lucru de executat — din toate; căci dela montat

¹⁾ Autoarea acestui articol, d-șoara T. Barcianu, a urmat cursul de dantelărie la Viena, ca bursieră a „Asociațiunii“, a condus mai apoi atelierul de lucruri de mână dela Orăștie și a scris o lucrare mai lungă despre lucrurile de mână femești din care dăm această parte. N. Red.

depinde mai mult sau mai puțin buna reușită a executării în întreg, timbrul artistic al operei. Cu drept s'a zis, adevăratele Bruxelles nu mai există azi; aceea ce se vinde sub acest nume sunt numai „aplicațiunile de flori pe tul mecanic”.

În jurul Courtrai se cultivă un în special destinat exclusiv pentru producerea dantelei și al celui mai fin batist. Se toarce în suterane pentrucă expus aerului uscat se destramă și e atât de subțire încât ochiul liber abia-l zărește. E un lucru ce recere o dibăcie fără seamăn și operațiunile sunt distribuite în proporția dificultății. Nici o mașină nu e în stare să atingă perfecțiunea torsului de mână și finețea firului — o dificultate ce a asigurat industriei flamande orice concurență. Se zice că un kilogram din acest fir de în valorează până la 25.000 de lire.

Dantelele lucrate cu ciocănele sunt o sumedenie; regina acestora însă erau „Valancienele”; zic erau căci azi nu se lucrăză mai mult „eternale Valanciene” a căror executare e nespuse de migăloasă. O lucrătoare ce stă la lucru 14 ore la zi nu face mai mult de 36 cm. pe an! În 10 luni lucrând 10 ore la zi abia s'au isprăvit o păreche de manșete bărbătești. Valancienele de Ypres sunt cele mai frumoase și cele mai fine ca executare. Pentru o dantelă lată de 5 cm. se recere 200—300 de ciocănele; iar pentru una mai lată 800 de ciocănele. La expoziția din 1851 eră expusă o Valancienă cu 2000 lire metrul, la care lucrătoarea lucrând 12 ore la zi nu isprăvea mai mult de 8 mm. la săptămână.

Renumele acestor dantele a fost înălțat îndeosebi de credincioasele Gandului. Pe la jumătatea secolului al 18-lea împărăteasa Maria Teresia își exprimă dorința de a posedă o întreagă toaletă lucrată în Valanciene. Pentru aceasta în 16 Iulie 1743 statele Flandrei hotărîră să supoarte cheltuielile și după un an împlinit în care s'au pus în lucru 80.000 de ciocănele, toaleta eră isprăvită și a costat 50.000 coroane; care la timpul nostru ar reprezenta o valoare de 70.000 franci. Suverana pentru a-și exprima satisfacția făcû în dar State'lor, portretul său cu toaleta în chestie. Această pânză se găsește și azi în edificiul municipal al Gandului — în sala ședințelor consiliului comunal.

Valancienele de azi sunt destul de dure; volanurile, antre-deuxurile folosite încă ca podoabă a lîngeriei vor dispărea înaintea imitațiunilor mecanice.

Dantela Maline ca soră a Valancienei e mai vaporosă și mai delicată ca aceasta; câmpul și rețeaua fiind mai ușor lucrate dăruiesc desemnului o delicatetea nesfârșită. Acestea ca și Valancienele fiind prea costisitoare nu se mai lucrează. Dantelele ce se găsesc azi pe piața de vânzare în magazinele din Bruxel sunt numite: Bruge, Gulpuire și Torchon lucrate de femeile din centrul Flandrei occidentale, sudul Gandului, jurul Alostului, Jermondei și nordul Brabantului. Mulțimea ciocănelor depinde dela felul dantelei și lățimea ei așa un entredeux Torchon se poate lucra și cu 4 ciocănele, iar Malinele cer până la 1200 buc.

Că industria danteleriei se găsește azi în agonie e un fapt ce nu trebuie să-l ascundem, luând în seamă că în a. 1875 erau în Belgia 150.000 de danteliere; în a. 1896 numărul lor scăzuse la 47.000, azi abia se mai găsesc la 20.000.

Cauza plerării acestei industrii este însuși deplorabila ei organizare. Aici corporațiunea e în întregime femeiască; ea nu posedă argumentul electoral. Situația danteleriei e îngrozitoare. Plaga Flandrei e numită kooprouw literalmente femeia cumpărătoare care pribegește orașe și sate pentru a cumpăra danteliere de pe pernă chiar produsul muncii ei, plătit de multeori în naturale ca pâine, bere etc. Așa că prin intermediari entre-deux-ul Valanciene plătit lucrătoarei de kooprouw cu 60 centime metrul, fabricantului cu franci 1.30 ajuns la Paris prin alți intermediari costă deja 10 franci metrul. Cât despre veritabilele dantele de lux și articolii de confecțiune nici nu mai vorbim. În magazinul de Bruxel plătești pentru o batistă 25 franci; acelaș model cumpărat direct dela lucrătoarele din Bruges îl capeți pentru fr. 4.50. Un guler Duchesse plătit lucrătoarei cu 40 fr. e catalogat cu 250 fr. În a. 1900 s'a expus la Paris o toaletă lucrată în punct de Bruxel în valoare de 1000 fr. fasonul; după expoziție s'a vândut ca model unei case mari din Paris pentru 3000 de franci. Și la toate acestea biata lucrătoare după o muncă de 10—12 ore abia câștigă 80—100 centime la zi; și nime nu prea gândește la bieteile flamande ce aproape mor de foame fără să protesteze cu un singur cuvânt

Tiberia Barciann.

A căută pretutindeni ce este mai avantajos, e nedemn de om liber și nobil.

Aristotel.

Energiile naturale ale României.

Originea, importanța și utilizarea lor în economia națională.

De Prof. Dr. I. P.-Voitești,
dela Universitatea din Cluj.

Adânc simțite și variate sunt rănila de care statele europene sufer azi, la redeșteptarea din uitarea de sine, în care le aruncase vârtelul luptelor și beția de sânge.

— Regiuni întinse complet pustiite.

— Lipsa aproape desăvârșită a materiilor prime de cea mai imperioasă necesitate, prin sleirea stocurilor de rezervă, cărora războiul le-a dat cu totul o altă întrebuințare decât aceea pentru care au fost adunate, fără să mijlocească și timpul necesar înlocuirii lor.

— Instalațiuni industriale, dacă nu complet transformate în vederea noilor nevoi de luptă, dar în mare parte descompletate sau aduse în stare de neutilizare momentană.

— Mijloace de comunicație împuținata prin deteriorarea materialului din cauza uzagului continuu și fără posibilitatea reparațiilor necesare.

— Marea majoritate a celor mai bune brațe de muncă, dacă nu complet nimicite, cel puțin așa de obosite, încât cu greu se mai poate obține dela ele efortul necesar nevoilor sociale urgente.

— Nevroza tuturor, ca urmare a muncii încordată susținută.

— Apetiturile nesațiate și necinstite ale celor ce s'au învățat să câștige ușor, împingând la o ruină socială generală prin specula nerușinată a nevoilor și a articolelor de prima necesitate.

— Apatia celor istoviți fizicește și moralicește, și

— Nebunia celor ce cred că pot profita de dezordinea sufletească și morală ce dăinuiește încă, spre a încerca schimbarea din temelie a așezămintelor sociale existente.

Iată moștenirea lăsată omenirii de groaznicul războiu mondial, care în timp de cinci ani a cuprins cu flăcările sale mistuitoare cea mai mare parte a suprafeței globului pământesc: moștenire de care au parte atât învinșii cât și învingătorii.

Iar adevărata victorie, victoria definitivă, va fi de partea numai a acelor națiuni, care vor ști cele dintâi și cât mai repede posibil să-și refacă situația economică, restabilindu-și și mărindu-și producțiunea, prin reconstruirea și reorganizarea utilajului lor industrial și comercial.

Și România, azi întregită, ar putea să se bucure cu o clipă mai repede decât oricare alt neam din jur de beneficiile acestei victorii definitive, dacă ar ști să-și concentreze toate puterile ei financiare și intelectuale de care dispune, și aceasta cât mai neîntârziat posibil, în vederea restabilirii și măririi producției sale, bazată pe bogăția solului și subsolului nostru atât de îmbelșugat dotate dela natură.

Dacă situația aceasta privilegiată a României-Mari este îndebște recunoscută, ea nu este îmbrățișată cu toată solitudinea necesităților de împrejurările actuale; căci deși s'au format cercuri de studii speciale și s'au numit comisii și subcomisii pentru cercetarea tuturor problemelor în legătură cu refacerea și reorganizarea utilajului nostru industrial și comercial, influențate se vede și ele de sterilitatea frământărilor politice interne, ce par a se încăpățina în perpetuarea situațiilor neprielnice unei organizări interne temeinice, soluționarea acestor imperioase probleme pare a fi încă destul de depărtată.

Să sperăm însă, că această stare de lucruri nu va dăinui mult, și în curând vom vedea concentrate toate energiile noastre disponibile în vederea înlăturării acestui mare neajuns, singurul care ne amenință azi mai serios, și dela înlăturarea căruia depinde nu numai buna stare economică și financiară a țării, dar și reîntronarea ordinii și moralei sociale.

* * *

Pentru refacerea și reorganizarea economiei noastre naționale, afară de bani, pe care-i vom avea în cantități suficiente, dacă vom ști să-i întrebuințăm cu rost, și de oameni destoinici, cari iară nu ne lipsesc, dacă vom ști să-i întrebuințăm, aplicându-i pe fiecare numai acolo, unde munca lor va da maximum de rendement; ne trebuiește în prima linie să creăm o industrie modernă proprie, care să satisfacă cu prisosință, deocamdată cel puțin cerințele actuale ale țării noastre.

Și pentru ca o națiune să poată avea o industrie mare și utilată modern, ea trebuie să dispună pe deoparte de materii prime variate și din abundență, din care să se alimenteze această industrie; pe de alta, de izvoare suficiente de energie naturală, care să asigure bunul mers al utilajului ei.

Cantitățile mari și variate de bogății naturale ale solului și subsolului Țărilor Românești ne pun la adăpostul oricărei griji cu

privire la existența materiilor prime, pe care să se poată baza crearea unei industrii naționale mare și temeinică.

Nici izvoarele de energie naturală, care să deservească o industrie, oricât de mare și de modern utilată, nu ne lipsește. Prin faptul însă, că industria mare modernă, până mai ieri, eră bazată aproape exclusiv numai pe prezența cărbunilor de piatră, care nouă ne lipsesc în cantitățile cerute de o astfel de industrie, problema adaptării izvoarelor existente la noile nevoi industriale, prezintă oarecare greutate cu privire la studiul de detalii al acestor adaptări.

Energiile naturale de cari dispune azi România mare.

Prin izvor de energie naturală înțelegem ori și ce corp care dispune în masa lui de o forță naturală care fiind pusă în acțiune este capabilă să producă un lucru mecanic.

Prin urmare puterea energetică a unui corp o putem măsura în totdeauna cu cantitatea de lucru mecanic pe care ea este capabilă să o efectueze.

Astfel, zicem că un corp are puterea de un kilogram-metru, când el este capabil să îndeplinească lucrul mecanic de a ridica greutatea unui kilogram la distanța de un metru în timp de o secundă; iar o putere de un cal, sau un cal putere, când îndeplinește acest lucru mecanic cu o greutate de 75 de kilograme.

Privite dintr'un punct de vedere cu totul general, toate izvoarele de energie naturală utilizate azi de om, fie că ele sunt luate din domeniul vieții organice, ca: brațele de lucru și animalele de tracțiune, fie că sunt luate din domeniul mineral, cum sunt: cărbunii, petrolul, gazele naturale, cursurile de apă și puterea vântului, ele constituiesc o grupă de generatori de energie, a căror putere stă în raport direct cu capacitatea lor de înmagazinare, acumulând în corpul lor o parte din energia primită din afară de Pământ, dela Soare, acest izvor imens de energie naturală ce ține sub stăpânirea lui toate energiile existente azi la suprafața globului pământesc.

Și, până ce știința va găsi mijlocul practic de a utiliza direct această imensă sursă de energie luminoasă, chimică și calorică, suntem constrânși a ne mulțumi cu ceea ce ființele vii și corpurile minerale au putut înmagazina din ea în masa corpului lor, sub o formă sau alta.

Astfel dar, puterea vântului, ca și puterea apelor cu care coboară vertiginos pantele munților și ale dealurilor, se datoresc

energiei calorice a soarelui, căci ea provoacă formarea curenților de aer și tot ea întreține veșnica circulațiune a apei în atmosferă, evaporând-o în cantități mari de pe întinsul mărilor și oceanelor și transportând-o sub această formă cu ajutorul vânturilor peste regiunile 'nalte ale uscatului continental, unde prin precipitare dă naștere la izvoare și cursuri de apă ce-și iau iarăși calea către mările și oceanele de unde au născut.

Tot energiei solare, calorică și chimică, se datorește și o mare parte din activitatea vieții ființelor vii. Astfel formarea substanței fundamentale a corpului plantelor, Celuloza ($C_6 H_{10} O_5$)ⁿ ia naștere în părțile verzi ale plantei, numai sub influența acestor energii solare, unindu-se Carbonul (C) pe care-l ia descompunând bioxidul de Carbon (CO_2) din atmosferă, cu apa (H_{20}) suptă de plantă din pământ cu ajutorul rădăcinilor.

Prin sinteza aceasta chimică iau naștere în corpul plantelor nu numai celuloza, dar toți compușii Carbonului cu apa, așa numiții hidrații de Carbon (zahărul, amidonul, grăsimile, etc. . .), care sub forma aceasta de energie chimică latentă au înmagazinat o bună parte din energia calorică și chimică primită dela Soare.

Când plantele și animalele mor, și dacă resturile lor se îngămădesc în ape, celuloza plantelor este aceea care procură materialul prim necesar formării depozitelor de cărbuni, pe când grăsimile vegetale și animale procură materialul prim necesar formării petrolului și gazelor naturale, ambele constituind două din sursele cele mai de samă de energie calorică naturală utilizată de om.

Imi sunt cunoscute totuși și cazuri în care se utilizează și căldura proprie a pământului, nu pe acea pe care o primește suprafața sa dela Soare, ci pe acea pe care Pământul o are în interiorul său și care se manifestă vizibil pentru toți numai prin fenomenele vulcanice. Și această utilizare are loc în regiunea vulcanică »La Maremma Toscana« (Larderello), în Italia¹⁾, unde căldura destul de ridicată a »Sofionilor« de acid boric, prin captări și adaptări speciale, este azi utilizată ca generator de energie calorică, producând 36,000 de cai putere și se intenționează a se ridica această energie la dublu pentru electrizarea întregii Toscane. Un studiu identic este pe cale de executare și în regiunea vulcanică dela Puzzole. Un alt caz este în Vosgi, la Plombières, unde că-

¹⁾ Comunicat verbal de d-l Prof. Ostrogoiici dela Universitatea din Cluj.

dura emanațiunilor vulcanilor vechi este întrebuințată pentru încălzitul caloriferelor.

Toate celelalte izvoare naturale de energie cunoscute, nu fac decât să ne libereze o parte din energia înmagazinată de ele, dela Soare, pe care noi transformând-o în lumină, căldură și electricitate și pe acestea din urmă apoi în lucru mecanic, punem în mișcare tot utilajul industrial de care economia noastră are nevoie.

Să trecem acum în revistă sursele de energie naturală de care dispune țara noastră relevând și importanța lor în dezvoltarea noastră economică și industrială.

1. *Cărbunii*. Acest generator de energie ia naștere ori de câte ori cantități mai mari de resturi și de plante întregi se acumulează pe fundul apelor lacurilor și mlăștinilor, unde, ferite de aerul atmosferic care le-ar face să putrezească, printr'o transformare chimică specială a celulozei ($C_6 H_{10} O_5$)ⁿ în care pierde treptat tot oxigenul și hidrogenul, se realizează o îmbogățire în Carbon pur, transformare ce o numim cu un termen general de carbonizare. Fenomenul carbonizării ar fi într-o câțva comparabil cu acela ce se petrece la fabricarea cărbunelui artificial din lemn, numai că în natură lucrurile se petrec pe o scară mult mai mare și mai îndelungată ca timp, vorbind de timp în înțelesul geologic, nu în înțelesul istoric al cuvântului.

Cărbuni s'au format în toate timpurile, de când au existat plante și mlăștini pe pământ, și se formează și azi sub ochii noștri în turbăriile mlăștinilor din regiunile muntoase ca și în lacurile cu vegetație abundentă dela câmpie.

Din cauză că acești cărbuni au luat naștere la diferite epoce geologice, procesul carbonizării lor este, în raport cu vechimea, mai mult sau mai puțin înaintat; cei mai noi fiind mai puțin bogați în cărbune pur ca cei mai vechi, bogăție de care depinde și calitatea lor calorifică

Astfel, în ordinea vechimii lor, găsim:

<i>Turba</i>	cu 55—60% C, dând prin arderea unui kgr.	2—4000 calorii
<i>Lignitul</i>	„ 65% „ „ „ „ „ „ „	3—6000 „
<i>Cărbunele bun</i>	70—80% „ „ „ „ „ „ „	4—7500 „
<i>Bitla</i>	cu 80—90% „ „ „ „ „ „ „	6—8000 „
<i>Antracitul</i>	„ 90—98% „ „ „ „ „ „ „	7500—8500 „

O calorie fiind egală cu cantitatea de căldură necesară ridicării temperaturii unui kgr. de apă cu un grad.

Dintre acești generatori de energie calorică România dispune azi de următoarele rezerve probabile:

a) De *Turbă* dispunem de aproximativ 203 milioane m³ numai în Transilvania, în districtele: Maramureș, Sătmar, Bichiș, Alba inferioară, Cojocna, Bistrița-Năsăud, Ciuc, Târnava-mare, Făgăraș, Trei Scaune, și altele¹⁾, și care deși n'ar avea o întrebuințare directă ca combustibil industrial, uscată și presată, ar putea înlocui în mare măsură pe celalalt cărbune, la încălzit și gătit, în întrebuințările casnice, putând în același timp fi folosit și ca material prim la fabricarea produselor amoniacale și a îngrășămintelor artificiale pentru ogoarele de cultivat tutunul.

b) De *Lignit*²⁾ dispunem în vechiul regat de aproximativ 34 milioane tone metrice cu o putere calorică cuprinsă între 3800 și 4400 calorii, cărbuni ce se găsesc în Pliocenul Subcarpaților dela Vârciorova și până în sudul Moldovei; și de peste 50 milioane tone metrice în Transilvania, cuprins în Miocenul superior și Pliocenului Câmpiei Ardealului, acesta cu o putere calorică de 3000 până la 6000 de calorii.

În total deci, dispunem de 84 milioane tone metrice de lignit fără să mai socotim rezervele disponibile în Bucovina și în sudul Basarabiei.

c) De *Cărbune bun*³⁾ dispunem în Basinul Pliocenice al Comăneștilor (Bacău) în vechiul regat, după datele cunoscute înainte de 1912 de o rezervă ce se evaluează aproximativ la 2,250 000 de tone metrice, cifră pe care o socotesc a fi cel puțin de 5 ori mai mică decât ar trebui socotită, puterea lor calorică fiind 5600 calorii; iar în Transilvania însumând rezervele cuprinse în Cretacic, Oligocen și Mediteranian dintre care cele mai mari sunt cuprinse în basinul Jiului superior (Petroșeni), ajungem la o rezervă aproximativ de 575,360.000 de tone metrice cu 4—65.000 calorii; deci cărbune bun avem în total o rezervă de aproximativ 586,610.000 tone metrice.

d) *Huile*. Zăcămintele de huilă în stare de a prileji exploatare productive nu se cunosc în vechiul regat; se găsesc însă în Carboniferul, Permianul și Liasicul din Banat și Transilvania, cu o rezervă aproximativă evaluată la 11,110 000 tone metrice de căr-

¹⁾ Ing. Victor I. Blasian: Probleme de industrie națională. Sibiu 1919.

²⁾ Ing. Victor I. Blasian: Probleme de industrie națională. Sibiu 1919.

³⁾ Ing. Ion Tănăsescu. Statistique de la Production minière en Roumanie. Anuar. Inst. Geol. Vol. V. Buc. 1912.

bune, cu o putere calorică cuprinsă între 4791 (Liasic) și 7937 (Carbonifer).

e) *Antracit* propriu zis nu se cunoaște decât în Oltenia, în Carboniferul ce apare ca petece dealungul marginii sudice a Munților, dela Schela, spre vest de Jiu, până pe la Larga Stâncești-Turbați, spre est de Jiu. El este exploatat slab la Schela în Gorj dând o producție anuală de 2500 tone (1912).

Din nenorocire, studii de detaliu și explorări serioase nu s'au făcut până acuma cu privire la întinderea și bogăția acestui fel de cărbune, a cărui prezență din belșug ar fi cea mai puternică pârghie de înălțare a industriei noastre metalurgice.

Lăsând la o parte turba care azi nu se exploatează, și Antracitul a cărei rezervă nu se poate nici pe departe evalua, rezerva noastră aproximativă de cărbuni s'ar ridica deci la un total de 681,390.000 de tone metrice.

Rezerva e mică dacă ne gândim că această enormă sumă a constituit, de exemplu, consumul numai pe un an de războiu al Statelor Unite ale Americii de Nord; pentru noi însă care nu dispunem încă nici pe departe de utilajul industrial al acestei țări, suma aceasta reprezintă o rezervă destul de importantă cu care ne putem satisface multumitor nevoile pânăce vom putea ajunge să utilizăm în plin și ceilalți generatori de energie de care dispunem în cantități mult mai mari.

În vederea economisirii acestui izvor de energie, ar trebui să fim cu mult mai atenți, ca o parte din această rezervă să nu se piardă prin neglijențe condamnabile, cum este cazul multor galerii cu cărbuni aprinși și nestinși încă din regiunea dela Petroșeni; ori pierderile ce rezultă din exploatarea numai a stradelor foarte rentabile, lăsând neexploatate și pierzând pentru totdeauna pe cele de o rentabilitate mai mică, cum se întâmplă la unele exploatări tot din aceeași regiune.¹⁾

2. *Petrolul*.²⁾ Acest combustibil lichid atât de răspândit în Subcarpații și o parte din Carpații (Moldova) vechiului Regat, n'a intrat în categoria generatorilor de energie decât odată cu industrializarea produselor sale.

¹⁾ *Ing. Dr. C. Moțaș*: Probleme industriale din Transilvania. Revista Analele statistice și economice. An. II. No. 7 și 8.

²⁾ *Ing. I. Tîndășescu*, op. cit.

³⁾ *Prof. L. Mrăsec*: Generatorii minerali de energie. Cursul de Geologia Petrolului la Șc. de Poduri. Revue du Pétrole. Buc. 1911.

În adevăr, atâta vreme cât petrolul a fost folosit numai la extragerea lampantului (gazul de ars în lămpi) atât rezidurile cât și celelalte produse ce rezultau din distilarea lui, erau ori arse, ori date gratuit, numai ca să libereze rezervoarele ce acestea ocupau. Îndată ce din petrol s'au putut extrage oleiurile minerale de uns osiile, cu mult superioare celor vegetale întrebuințate până aci; din momentul ce benzina a început să fie întrebuințată în diferite industrii chimice, ca aceea a cauciucului, precum și ca generator de energie în motoarele cu explozie; și pe măsură ce rezidurile au început a fi întrebuințate ca generator de energie calorică, injectate singure sau împreună cu lignitul la mașinile cu vapor, petrolul a început să pătrundă pe toate piețele și ca generator de căldură, pe lângă rolul său vechiu de generator de lumină.

Originea acestui important generator de energie este și azi mult discutată. Judecând însă după compoziția sa chimică, care ni-l arată alcătuit dintr'un amestec foarte complex de compuși ai Carbonului cu hidrogenul, din așa numitele hidrocarburi gazoase (metanul etc.), lichide (lampantul, benzina etc.) și solide (parafina) și comparându-l cu modul de formare al cărbunilor, putem spune cu multă siguranță, că petrolul a luat naștere printr'o transformare specială a substanței organice animale și vegetale, care a avut drept rezultat o îmbogățire în *Hidrocarbur*, spre deosebire de carbonizare, unde rezultatul a fost o îmbogățire în carbon pur.

Și după părerea savantului nostru geolog dela București, Prof. L. *Mrazec*¹⁾ bazată pe unele observațiuni juste, cum este prezența apelor sărate-iodurate alături de petrol în toate zăcămintele petrolifere din lume, cunoscute până astăzi, ape sărate iodurate, care nu pot avea altă origine și în special iodul, decât marină; petrolul ar fi luat naștere printr'o fermentație specială a substanței organice și în special a substanțelor grase din corpul microorganismelor marine ale căror resturi s'au acumulat pe fundul lagunelor marine. Aceste lagune, din cauza unei clime caldă și uscată ca de pustie, a mijlocit concentrațiunea salinității apei lagunare; salinitate care la rândul ei a mijlocit această fermentație specială, al cărui rezultat final a fost nașterea hidrocarburilor de petrol.

¹⁾ L. *Mrazec*. Originea zăcămintelor de petrol din România. Discursul de recepție la Acad. Română.

²⁾ L. *Mrazec*. Les gisements de petrole în «L'industrie du pétrole en Roumanie». Buc. 1910.

Acest proces chimic ar fi într-o câtva comparabil cu acela ce-l suferă mărul de substanțe organice în descompunere de pe fundul lacurilor actuale, din care cauză se produce metanul (CH_4), așa numitul gaz al bălților; cu deosebire că, în lagunele sărate, fenomenul s'a petrecut pe o scară mult mai întinsă, dând naștere la un întreg complex de hidrocarburi, care amestecat toate laolaltă și dizolvate unele în altele (cele solide și cele gazoase în cele lichide), constituiesc acest lichid negru-verziu numit petrol brut sau țiței.

Procesul acesta chimic a durat desigur dealungul multor perioade geologice și probabil că se continuă și azi, fie în fundurile regiunilor lagunare marine actuale, fie în stratele scoarței globului care au fost în timpurile geologice în condițiuni lagunare. Iar dacă noi găsim azi petrol îngrămădit pe anumite zone de încrețire sau de cutare ale stratelor sedimentare din scoarță, îmbibând unele roce poroase, ca nisipurile și gresile din formațiunile ce formează flancurile cutelor boltite în anticlinale, aceasta se datorește după Mrazec, puterii de migrațiune a acestui lichid, pe limite de fracturi ale scoarței; grație cărei migrațiuni și sub imboldul puterilor care au încrețit și rupt stratele, petrolul s'a acumulat în cantități mari în rocele poroase din boltele anticlinale, formând zăcămintele exploatabile bogate de azi.

În regiunea de creastă a acestor bolte anticlinale și în apropierea fracturilor ce le însoțesc, exploatarea de petrol așează puțuri și sonde, care ajungând în stratele de petrol, acesta țâșnește în afară cu putere din cauza presiunilor puternice de zăcământ, presiuni care sunt datorite atât puterii elastice a gazelor conținute în petrol, cât și apăsărilor ce exercită greutatea grosimii stratelor de roce asupra zăcământului.

Și unele sonde sunt așa de bogate că aruncă deseori 200 și chiar 400 de vagoane la zi; iar când erupția încetează, petrolul continuă a se extrage, fie cu lingura (un tub lung cu un ventil la capătul de jos), fie cu pompa.

Din punct de vedere al bogăției acestui generator, România stă destul de bine, căci numai o parte din bogatele sale regiuni petrolifere, care se găseau în exploatare la intrarea noastră în război, făceau ca țara noastră din punct de vedere al producției mondiale să fie pusă în al treilea rând (după Statele Unite și Rusia), cu o producție anuală de peste 1.800.000 de tone metrice, cu o capacitate calorică de peste 10.500 calorii.

Din această cantitate s'a scos aproximativ :

15 % benzină, a cărei putere calorică este de 10,000 calorii,

33 % lampant,

20 % ulei mineral,

30 % reziduri întrebuințate ca combustibil, cu 10,000 calorii.

Din aceste derivate, aproximativ 45 % s'au exportat, nevoile interne fiind abundant satisfăcute cu restul de 55 %.

Din cauza războiului, și sub amenințarea invaziunii dușmanului, care duceă o amarnică lipsă de produse petrolifere, și în special de benzină, s'a distrus prin ardere cea mai mare parte din rezervele de produse petrolifere, făcându-se în acelaș timp imposibilă exploatarea imediată a regiunilor prin astuparea sondelor și distrugerea în mare parte a utilajului de exploatare și de distilare.

Din cauza lipsei de rezerve de material, ca și din cauza greutăților importului de mașini și de material de sondaj, producția noastră petroliferă nu și-a putut reveni încă la starea înfloritoare din nainte de războiu. Să sperăm însă că în curând această producție va fi nu numai ajunsă, dar, este necesar să fie cât mai curând întrecută, căci, cu mărirea țării, producțiunea de dinainte de războiu, cel puțin în ceea ce privește rezidurile, lampantul și uleiurile minerale, abia dacă va putea satisface nevoile interne, iar nouă ne trebuie să avem și disponibilități pentru export.

Rezervele de petrol de care dispunem încă în zăcămintele în exploatare și în regiunile recunoscute ca petrolifere sunt imposibil de calculat azi; în tot cazul sunt așa de mari încât ne putem permite a bază pe acest izvor de energie naturală o bună parte din industria noastră viitoare, asigurându-ne în acelaș timp un combustibil prețios și ușor de maniat pentru ușurarea transporturilor de apă și de uscat.

Din punctul de vedere al petrolului, Câmpia Transilvaniei nu-i de loc studiată, însă prezența gazelor naturale în așa abundență; prezența masivelor de sare numeroase cu care în Subcarpații vechiului regat, apare petrolul într-o strânsă legătură tectonică; urmele de petrol neîndoioase ce apar ¹⁾ la Ocna Sibiului, la Székely-Udvarhely, la Cetea lângă Teiuș, pe lacul Țoga între Țoga și St. Gotthardt, în districtul Bistrița-Năsăud, spre est de Bistrița, și aceasta în direcția liniilor petrolifere dela Dragomirești, Săcele și Săliște din Maramurăș :

¹⁾ După o comunicare verbală a d-lui Ing. V. Lazăr.

la Jibău pe Someș, lângă Zălau, etc..., precum și prezența bitumenului dela Tataroș și Derna, lângă Oradea-mare, bitumen care nu-i altceva decât un petrol îngroșat prin oxidare în contact cu aerul; toate aceste urme neîndoioase sunt mărturii evidente de existența petrolului și în Transilvania, și nu va trece mult poate, până când cercetările științifice și explorările îndreptate în această direcție, ne vor aduce confirmarea acestor presupuneri, mărinđ cu mult rezerva probabilă a acestui prețios generator de energie.

Și în timpul din urmă se pun în evidență încă două fapte noi, unul de domeniul practic și altul de domeniul științific geologic, care ne măresc cu mult încă speranțele în durabilitatea acestei rezerve.

Unul, cel experimental și experimentat deja ne vine din Apus, din regiunile petrolifere alsaciene: dela Pochelbronn, Acî, din cauza cerințelor războiului, Germanii, cari dela 1913 încoace observaseră că producțiunea generală a regiunii eră mereu în descreștere, oricare ar fi fost numărul de sonde pus, reușesc să-și mărească producțiunea, aplicând o nouă metodă de exploatare, metoda prin galerii de mină, așa cum se practică la început acolo pentru extragerea bitumenului, metodă care se practică în general la extragerea cărbunilor.

Metoda aceasta a fost bazată pe un studiu de laborator al d-lui de Chambrier,¹⁾ director general al Minelor și Rafineriilor din Pochelbronn, care demonstrează experimental încă din 1913, că un nisip îmbibat până la saturație cu petrol poate absorbi în volume între 45% și 47% petrol; că din această cantitate numai 15—17% poate s'o cedeze prin scurgere liberă, pe când o cantitate de 30% rămâne aderentă nisipului, necedându-o de loc în mod liber.

În 1916 d-l de Chambrier revine asupra chestiunei și arată, că atât scăderea presiunei de zăcământ prin pierderea gazelor din cauza numeroaselor sonde, cât și neomogenitatea nisipurilor de petrol, au contribuit ca petrolul să se scurgă spre gura sondelor în cantități și mai mici decât cota de 15% dată de experiența de laborator, așa că deși o bună parte a regiunii pentru sonde apare ca secătuită complet, în realitate dacă se va întrebuintă o altă metodă, metoda galeriilor, se vor găsi încă cantități destul de mari 30%.

¹⁾ *Paul de Chambrier*: Historique de Pochelbronn. Paris et Neuchâtel 1919.

din petrolul de zăcăminte de 45%, ce se vor putea extrage cu ușurință.

Și Germanii, punând în aplicare noua metodă în 1917 au confirmat pe deplin prevederile d-lui de Chambrier, redând prosperitatea productivă a regiunilor ce se considerau epuizate pentru sonde.

De aci rezultă pentru zăcămintele noastre că oricare ar fi cantitatea cedată de ele, prin sistemul sondelor, aceasta nu reprezintă decât cel mult 10% din petrolul conținut de zăcămintă și că în tot cazul mai putem extrage din regiunile secătuite cu sonde, cel puțin încă de douăori pe atâtea, aplicând exploatarea prin galerii de mină. De unde urmează că rezultatul calculelor acestor rezerve socotite în raport cu vechile sisteme de exploatare trebuie dintr'odată multiplicat cu 3 ca să fim mai aproape de adevăr.

Al doilea fapt, de ordin științific, am avut prilej să-l relev eu. Acesta se razămă pe următoarele constatări: Masivele noastre de sare ce apar pe aceleași fracturi anticlinale, pe care a migrat de obicei și petrolul, se considerau până acuma, și se consideră încă de mulți dintre geologi și azi, ca fiind de vârstă foarte nouă, miocenică mijlocie. De pe la 1912 încoace, în studiile mele, am avut dese ocazii să mă conving că masivele de sare sunt mult mai vechi decât această formațiune, și ca consecință imediată din punct de vedere practic se poate conchide că: dacă aceste masive vin din adâncimi mult mai mari de cum se credeau, și cum petrolul a migrat spre suprafață pe aceleași fracturi ca și masivele, urmează nemijlocit că zăcăminte de petrol trebuie să se mai găsească și la adâncimi mai mari decât cele explorate astăzi, înmagazinat în toate rocele poroase ale formațiunilor atinse de linia de fractură și că aceste zăcăminte trebuie să fie în acelaș timp mult mai bogate prin situația lor favorizată de a se găsi mai aproape de sursa de migrare profundă. Așadar, după cum vedem, ne vin și aceste două fapte noi în ajutor, ca să ne întărească și mai mult convingerea în puternica rezervă de combustibil lichid de care dispunem în viitor.

3. *Gazele naturale.* Acest combustibil gazos, format în general de hidrocarburi gazoase, dintre care singur metanul intră în proporție de 80—99%, se găsește acumulat în cantități mari în scoarța globului, mai rar ca zăcăminte proprii cum se consideră

cele din America-de-Nord și până acum și cele din Transilvania; de obicei înșă ele sunt legate de zăcămintele de petrol.

Zăcămintele noastre de petrol conțin cantități enorme de gaze, sub presiuni ce trece de suta de atmosfere, presiune, grație numai căreia petrolul în timpul erupțiunilor este asvârlit cu putere la înălțimi considerabile.

Această bogăție enormă, care în cea mai mare parte se pierde fără vre-o întrebuințare, a început să fie utilizată în vechiul regat numai dela 1909 încoace. Și deci modul lor de captare, direct dela sondele în cea mai mare parte în exploatare, făcea ca aceste gaze în loc să ajungă la destinație pure și cu puterea calorică de 12.000 calorii, prin amestecul cu aerul dela gura sondelor în lacărit, ajungeau cu o putere calorică numai de 6—7000 cal.; totuși prin utilizarea lor la motoarele cu explozie întrebuințate în schele, la încălzitul cazanelor cu vapori, la atelierele de fierărie și la procurarea electricității (Uzinele dela Câmpina), Societățile petrolifere au realizat în 1911 o economie la combustibil de peste un milion de lei.

Ce economie enormă de combustibil nu s'ar realiză, mai ales cu cărbunii ce se aduc din străinătate pentru fabricarea gazului de iluminat; acum când lemnele devin din ce în ce mai rari și cărbunii mai scumpi, dacă s'ar captă toate aceste gaze care azi se pierd fără vre-o întrebuințare? Toate orașele din regiunea dealurilor și dela marginea Câmpiei n'ar mai avea nevoie decât rar de alt combustibil și de alt generator de lumină.

Afară de aceasta gazele de petrol mai conțin întotdeauna și ușoare cantități de gazolină, care s'ar putea separa cu ușurință prin comprimare la 7—8 atmosfere presiune, cum se face în America, unde se scot 50 litri de gazolină la fiecare sută de m³ de gaz comprimat.

Din punctul de vedere al gazelor naturale Câmpia Transilvaniei se arată a fi foarte bogată. Aci în urma unor sondaje puse de statul maghiar în 1908. la Sărmășel, căutând după săruri de potasiu, au descoperit existența unor puternice zăcăminte de gaz natural, compus aproape numai din metan (99,25%.)

De atunci s'au făcut explorări și în alte părți, în general dealungul aceleiași cute anticlinale, cu rezultate foarte frumoase, pe baza utilizării și industrializării cărora s'au constituit puternice societăți germano-maghiare.

În total există azi:

La Sărmășel,	10	sonde cu o producție zilnică totală de 1,800.000 m ³
» Samsud,	3	» » » » » » » 300.000 »
» Basna.	1	» » » » » » » 120.000 »
» Șaroșul-ung.	12	» » » » » » » 1,500.000 »
» Copșa-mică,	2	» » » » » » » 80.000 »
» Zau,	1	» » » » » » » 80.000 »

Cu un total de 3,880.000 m³

Aceste gaze în bună parte captate sistematic, deservesc azi unele orașe și unele industrii, cum sunt: Turda (încălzit cu luminat) cu cele cinci fabrici ale sale și Săn-Mărtinul cu uzinele de carbid și fabrica de îngrășeminte chimice.

După calculele socotite numai pentru cele 46 de bolte anticlinale scurte (domi), care au fost luate în considerație, rezerva de gaze în aceste bolte s'a evaluat la 72 miliarde m³.

Având în vedere însă că ivirile de gaze naturale apar în tot cuprinsul Câmpiei Transilvaniei, unde după ultimele studii se găsesc numeroase zone anticlinale gătuite în bolte scurte (domi) ce o străbat dela nord la sud; având în vedere că sondajele actuale n'au explorat decât o foarte mică parte din grosimea stratelor (100—300 m.) ce, de sigur, sunt capabile să le aibă înmagazinate; rezerva probabilă a acestor gaze, pentru Câmpia Transilvaniei, se poate evalua fără exagerare la minimum de 5 ori atât.

Și ținând samă de numărul cel mare de calorii ce el conține (pe m³); de ușurința cu care ele pot fi transportate dela locul de extragere, prin o simplă conductă-metalică, până la locul de consumare; de enorma cantitate de combustibil cărbune și lemn ce ele ne-ar economisi prin introducerea lor în centrele și localitățile importante ca populație și ca industrie; ținând samă apoi de industriile noi ce se pot crea pe baza întrebuințării lor pe o scară mai mare și în mod rațional, ca: industria chimică, mecanică și cea ceramică; ne putem da sama ușor de valoarea acestei bogății pentru dezvoltarea economică viitoare a României.

4. *Cursurile de apă.* Dacă petrolul cu derivatele sale și dacă gazele naturale și cărbunii reprezintă surse de energii naturale capabile ca după un timp oarecare să ajungă la o secătuire completă; cursurile de apă, datorită circulației perpetue în natură a acestui element, constituie un izvor nesăcătuit de energie naturală.

Și considerată din punctul acesta de vedere România actuală este, după Elveția și Scandinavia, poate cea mai favorabilă țară din Europa, având dealungul trupului său o puternică spinare de Munți, cum sunt Carpații noștri, această coloană vertebrală a neamului românesc, din creasta căreia izvorăsc numeroase cursuri de apă ce străbat pe distanțe mari dealuri și câmpii mănoase, adunându-se toate în două mari fluvii, în bătrâna Dunăre ce face strajă neamului spre Miază-zi și în bătrânul Nistru ce-l străjuiește azi spre Soare-răsare.

Să cunoaște în general că un litru de apă, greu de 1 kgr., căzând liber dela înălțimea de 1 metru, este capabil să producă un lucru mecanic echivalent cu un kgr.-metru putere. Un metru cub. de apă va efectua deci un lucru mecanic de o mie de ori mai mare, ceea ce ar veni cam aproximativ 13 cai putere. Dacă dublăm înălțimea dela care socotim căderea acestei cantități de apă, puterea mecanică a ei crește și ea în acelaș raport, devenind de două ori mai mare.

Socotind pe baza aceasta la fiecare rîu volumul mijlociu anual de apă ce se scurge prin albie în unitatea de timp (secundă) și măsurând în metrii diferența de nivel între nivelul patului său în regiunea crestei muntoasă ce se ridică aproximativ la 2000 m. și între nivelul patului său în regiunea de vărsare, ne putem face o idee aproximativ justă de imensitatea acestei surse de energie perpetuă de care dispunem.

În vechiul regat se găsesc cursuri de apă mai numeroase și cu o diferență de nivel mai mare ca în Ardeal, Câmpia Română găsindu-se mult mai jos față de creasta mijlocie a Carpaților decât Câmpia Tisei spre care se îndreaptă apele Transilvaniei.

Afară însă de câteva cercetări răslețe asupra debitului mijlociu al câtorva din rîurile principale din vechiul regat, nu știu să existe un studiu care să privească chestiunea în totalitatea ei.

În apele din Transilvania, din Banat și din părțile ungurene, după unele cercetări făcute în privința această de guvernul maghiar,¹⁾ ar exista o forță motrică utilizabilă de aproximativ 850.254 cai putere, și d-l ing. Blasian (op. cit.) adăogând pentru apele din vechiul regat încă pe atât, ajunge să evalueze energia disponibilă a apelor românești la un minimum de peste 1,700.000 cai putere.

Închipuiască-și ori și cine acum, cea mai mare parte a acestei

¹⁾ Ing. Blasian, op. cit.

enorme puteri mecanice transformată, fie direct în lucru mecanic, fie în electricitate, care transportată dela punctele de producere în toate colțurile Țărilor Românești, unde se simte nevoie de: lumină, de căldură, de transformat în lucru mecanic prin motoare electrice, etc. etc., și-și va putea da samă numai decât de importanța acestui izvor de energie. Ca să dau numai două exemple de cum au știut și de cum înțeleg alte state să utilizeze această energie, citez că: Italia, săracă în cărbuni, a înlocuit de mult și cu o mare măsură în metalurgie cărbunii prin puterea calorică procurată de electricitate; iar Franța pentru electrizarea căilor sale ferate din Sud, proiectează ca să utilizeze forța motrică a apei Ronului, între esirea sa din lacul Genevei și Varsare, din care speră să obțină printr'un sistem de numeroase stăvilare cel puțin 165.000 cai putere.

Din cele arătate până aci reiese în mod evident, că izvoare de energie naturală avem din belșug și ele nu așteaptă decât să fie utilizate în mod rațional și în așa măsură, ca să putem nu numai să ne restabilim situația economică, dar să ne creăm și o industrie proprie mare și utilizată modern, spre a ne scăpa pentru totdeauna de birul ce plătim pentru produsele industriale statelor ce au știut să profite mai bine ca noi de izvoarele naturale de care ele dispun.

Și criza generală actuală de produse industriale, provocată de războiul mondial, ne prilejește un moment oportun pentru crearea unei industrii proprii, numai să știm să ne apucăm cât mai repede de lucru; să ne ferim însă de a lua măsuri numai pe jumătate, ci din plin și având în vedere viitoarea noastră dezvoltare economică.

Cluj, 20 Aprilie 1920.

Căci nu e rău

Mai rău ca Anarhia: dărmă statele,
Pustii ne lasă casele, iar oștilor
Le sparge rândurile de războiu: pe când
Supunerea e paza cetățenilor.

*

Căci dela pilda rea se 'nvată tot ce-i rău.

Sofocle.

Autori și editori.

— Câteva idei. —

Acum, când s'au rupt toate zăgazurile sclăviei noastre intelectuale, e vremea să ne dăm seama de tot ce s'a scris la noi în trecut, și de tot ce *s'ar fi putut scrie*, dacă împrejurările nu ne-ar fi fost așa de potrivnice.

Ar trebui să începem cu publicistica, dar acesta e un capitol a parte, o însușire de puțini mucenici, cari s'au dedicat acestei cariere ingrate, în zilele grele și amare. Incepând cu Gheorghe Barițiu și mântuind cu Silvestru Moldovan, n'am avut mai mulți *ziariști de profesie*, ca să nu-i putem număra pe degetele celor două mâni. Scrisul lor, atât de binecuvântat pentru educația poporului s'a volatilizat. „A fost practic și trecător” — cum spune d-l Iorga¹⁾: — el a fost ca acea parte din apa cerurilor pe care pământul o înghite fără a mai da râuri veșnice, dar din care se înalță pe câmpiile de catifea verde și de aur palid hrana miilor de oameni, „cari adesea uită să mulțumească”...

Ne vom restrânge deci, în cadrele acestui articol fără pretenții, la literatura frumoasă și la aceea a manualelor didactice.

Nu vom începe cu „Viersuinții români”, pe cari i-a strivit Titu Maiorescu, nici nu vom răsfoi paginile uitate din „Albina Carpaților”, până încoace, în vremea tinereții noastre, când încercam cele dintâi fâlșăieri de aripi sfioase, în coloanele primitoare ale „Familiei” lui Iosif Vulcan. E o bibliotecă întreagă. Un car de filigene, pe care critica ce nu iartă le poate ușor strivi cu un ciomag. Dar a fost singura hrană sufletească a unui neam de trei milioane, în drumul ce ducea spre Parnasul civilizației, din care noi eram excluși. Erau fărâmile „de magna mensa Homeri”, cari ne-au alimentat totuș, ca pe un popor-copil, ce eram.

Vieța literară a Ardealului, în înțelesul ei adevărat, începe cu apariția „Tribunei” din Sibiu. Scrisul celor grupați în jurul acestui ziar a avut la noi acelaș efect regenerador, ca și acela al „Junimei” din Iași pentru literatura vechiului regat. Redactorii „Tribunei”, trecând mai târziu în regat, unde aveau alt teren de muncă, au ajuns corifei literari. D-l G. Bogdan-Duică este cel mai indicat să aștearnă pe hârtie activitatea desfășurată de grupul

¹⁾ Oameni cari au fost, p. 91.

Tribuniștilor, din sinul cărora se desprind nume luminoase, ce vor rămâne deapăruri.

Pe urmele vechilor tribuniști au pornit și talentele puține ce ne mai răsăreau. Ilarie Chendi, St. O. Iosif și atâți alții mai mărunți, au trecut prin vama cucului și s'au mutat în altă țară...

Dar cei plecați rămăseseră ; casa *sufletește*. Pe urmele ,desrădăcinaților' au dat vâlstare noui și ,Luceafărul' se ivește în 1902 tocmai în inima țării ungurești: în Budapesta. O mână de tineri vizionari ridică, de pe băncile universității, steagul și pornesc pe urma lui, ca magii dela răsărit. Au trecut doi trei ani de dibuiri prin întunec și ,Luceafărul' și-a fixat pe deplin drumul ce ducea fără greș, spre unitatea noastră culturală. Și nu mai era decât un pas spre *cealaltă* unire, care se deslușă acum tot mai clar, în mințile oamenilor ce se trezeau din somnul letargic. Soarele românismului răsărea acum — fără doar și poate — la București, și abia câțiva tardivi nu înțelegeau acest lucru, nici măcar în clipele din urmă...

Să răsfoiască oricine colecțiile ,Luceafărului' din Sibiu, ales între anii 1911 până la dispariția lui în August 1914, și se va convinge cât de simțită e lipsa acestei reviste, redactată în spiritul ei *de atunci*!

Se potrivește această anomalie cu vremurile noi, cari reclamă o îndoită hrană sufletească — și nu este cine să le-o dea?

*

Cât pentru manualele școlare — situația e tot cam aceeași. Sub stăpânirea ungurească aveam câțiva autori didactici, cari provideau puținele licee și școli civile, cu manualele necesare.

Fondul ,Coressi' din Brașov atinsese chiar un record, sub acest raport cu manualele numeroase și bine scrise. Guvernul unguresc cerna prin sita cea mai deasă cărțile de școală, oferind în schimb un ajutor de câteva sute de coroane, pe cari autorul le încasă și dela editor. Un manual de școală aducea autorului, după muncă și experiență de ani de zile, un profit cam de o mie coroane. Nu e un onorar de speriat, dar pe vremuri aveă totuș o însemnătate oarecare, încât dacă acest onorar s'ar urcă *proporțional*, am aveă de două ori atâția autori didactici ca mai înainte: un număr tocmai suficient pentru necesitățile noastre didactice din Ardeal. (S'a urcat, de sigur, prețul tiparului și al hârtiei, dar s'a urcat și acela al manualelor!)

Ajungem la un punct, ce trebuie lămurit. Necesitățile didactice din Ardeal reclamă, cu insistență manuale editate de

autori *de aici*. Conferența directorilor de licee, ce s'a ținut la Cluj în luna Ianuarie c. a constatat, că manualele din regat nu co-răspund, în cea mai mare parte, căci elevii noștri din Ardeal nu le înțeleg. E o constatare bazată pe experiența tuturor. Fără a jigni pe autorii manualelor școlare din regat, constatăm că stilul lor e mult mai condensat și mai greu, decât ca elevii ardeleni să-l poată pricepe. Trei din patru părți a elevilor din liceele românești au cercetat până acum numai școli ungurești, și e destul de remarcabil și numărul aceloră, cari s'au strecurat până în clasele superioare, fără să fi ascultat măcar o lecție de românește ca să nu pomenim de elevii — mai puțini aceștia — cari nu vorbesc decât ungurește. În conferența amintită s'a luat hotărîrea, ca să se editeze manuale din partea autorilor ardeleni, pentru intervalul de tranziție, vr'o zece ani. S'au luat măsuri, ca această hotărîre să se traducă în faptă?

Pe cât știm: nu.

N'avem cunoștință decât de un singur manual școlar (gramatica limbei române în ungurește), ce a apărut până acum. Alte manuale n'au apărut; nici măcar cele aprobate de resortul cultelor în ediția a II a. Nu avem cărți pentru limba română; ne lipsesc autorii clasici pentru licee; gramatica latină și elină, dicționarele... N'avem nimic. Mizeria de manuale, cu care ne-am luptat în anul școlar curent va lua proporții neasămănat mai mari în anul viitor, când numărul elevilor va crește în mod simțitor.

Ce să mai spunem de edițiile școlare ale autorilor noștri clasici? Unde mai găsești azi poeziile lui Eminescu și Alexandri; proza lui Odobescu și Creangă? Ce lectură vom impune elevilor, când nici în bibliotecile școlare nu mai află decât resturi?

Se impune o muncă uriașă, cu angajarea tuturor forțelor de cari, din darul lui Dumnezeu, dispunem.

Editarea unui manual școlar în Ardel, *azi trebuie* să fie o muncă constituită retribuită, și pentru autor și pentru editor, care de altcum n'a rămas păgubit nici pe vremile de altădată. Pentru ce nu avem un editor, sau pentru ce statul nu ia singur asupra-și această datorie de onoare? Nu este hârtie? Dar de unde ră-sare atâta pleavă de ziare străine sau chiar unele românești, cari numai prietenoase nu sunt statului român? Pentru ce nu se încearcă un schimb de mărfuri cu Ceho-Slovacia, unde este hârtie din belșug.

Editarea manualelor școlare pentru Ardeal este o necesitate imperativă. Aceasta cu atât mai vârtos, cu cât în vechiul regat situația e similară. Mai poate surveni încă și un alt bucluc. Poți să ai, tu autor ardelean, un manual de Poetică de pildă, aprobat de Resortul cultelor din Ardeal. Te prezinți cu el la Casa școalelor, să ți-l editeze. Alci, manualul vine supus altei supra-censuri, și după jumătate de an de așteptare, te pomenști că d-l censor, care întâmplător are și el un Manual de Poetică — mult superior față de al tău — îți respinge Cartea pe o sută și una de motive. Întâiu Casa școalelor nu editează decât manuale aprobate pentru întreagă România, al doilea partea teoretică e prea extinsă, pe urmă se mai reclamă și o revizuire radicală a poeziilor citate în Antologie... Și atunci autorul ardelean, surprins de acest fel de ospitalitate, se îndreaptă cu manuscrisul către un editor ovreu. Acesta îl bate pe umăr, acceptează editarea, schițând cu un gest de protector gândirea: „Nu disperă, prietene! În România-Mare se află întotdeauna un ovreu-editor, chiar și pentru cel mai obscur autor didactic ardelean, neavând nici măcar recomandăția d-lui M. Dragomirescu“...

Cazul s'a întâmplat.

Încheiem aceste rânduri, asupra cărora cred că vor mai reveni și alții.

Se reclamă de urgență: un institut de editură pentru manualele școlare, cari lipsesc și în licee, și în școalele normale și în cele primare;

o bibliotecă pentru tinerime;

o bibliotecă pentru popor.

Statul român e dator să întindă mâna de ajutor, ca să ieșim din acest impas, în care nu ajunseserăm nici pe vremea războiului. „Asociațiunea“ să-și reia și ea munca întreruptă, editând revista și, mai ales, biblioteca pentru popor, a cărei lipsă se simțește atât de arzând.¹⁾

Opera ce s'a săvârșit cu armele, numai atunci va fi deplină și statornică, dacă va fi încoronată și de opera culturală, căreia i-s'a deschis acum un teren așa de vast și plin de făgăduinți! Al. Ciura.

¹⁾ Programul de acțiune viitoare al „Asociațiunii“ îl vom publica în unul din numărul următor ai revistei noastre.

Ca un rășboinic...

*Ca un rășboinic orb, fără picioare,
Ce-aude 'n depărlări ameșitoare,
Pe pusta fără de hotare
Un corn prelung sunând,
Chemând
In oarba noapte 'n care moare, —
Cu inima, cu trupul sângerând,
Mă rășucesc, mă sting cu fiecare gând,
Delirând
In frigurile marilor ispite,
Cu nostalgia
De noui cetății și de pământuri cucerite...*

A. Cofruș.

Zări din univers.

Marte în opoziție. Nu numai unele partide parlamentare „se pun contra”, ci în anumite timpuri și planetele „externe”, adică planetele cari circulează înafară de orbita terestră: Marte, Iupiter, Saturn, Uranus și Neptun, ca să nu mai vorbim de planetoide. Deosebirea e, că partidele parlamentare se pun opoziție, când nu sunt la putere; planetele externe ajung în opoziție în anumite timpuri, calculabile de astronomi. Dar precum opoziția parlamentară adeseori e „cu toane”, manifestând apucături și năravuri retrograde astfel și planetele în opoziție se arată retrograde. Normal, ele progresează dela apus spre răsărit. Dar când ajung în opoziție cu Pământul (adecă să treacă prin meridian la miezul nopții) atunci ne pomenim că se opresc în cursul lor. Câtva timp devin staționare. Apoi se întorc și apucă dela răsărit spre apus. Adecă, devin retrograde. La câtva timp iarăși „staționează”, apoi se „resgândesc” și se întorc, cu toată nădejdea, pe calea lor adevărată: dela apus spre răsărit.

Retrogradațiile sunt foarte pronunțate tocmai la Marte, fiind planeta externă (sau superioară) relativ aproape de noi. Depărtarea celorlalte fiind mai mare, scad proporțional și retrogradațiile lor, aiui Neptun fiind cea mai mică

Cu privire la Marte există două scrieri importante în literatura științifică universală. Una este alui *Flammarion*: *La planète Mars et ses conditions d'habitabilité*, în 2 tomuri sdravene și un al treilea în curs de preparare, cuprinzând toate observațiile telescopice martiene dela începutul lor (1636) până la 1910. Este enciclopedia cunoștințelor noastre despre Marte.

A doua scriere areografică importantă este a celebrului astronom american *Persival Lowell*: *Mars and its canals* (1906), scriere având însușirea particulară că se întemeiază aproape exclusiv pe observațiile personale ale autorului. În revista „Convorbiri științifice” am dat și voi mai da specimene din această capdeoperă a raționamentului științific și ar fi folositor pentru literatura noastră științifică, să se traducă întreagă cartea. Concluzia autorului (ca și alui *Flammarion* și altor astronomi) e că Marte e locuit de ființe superioare ca intelect, oamenilor de pe pământ.

Saturn în cvadratura orientală sau cu alte cuvinte — trece prin meridianul nostru seara pe la 9 ore. Sistemul de inele ni-se arată din ce în ce mai îngust până în anul viitor, 1921, când aproape nu-l vom putea zări. Aceasta se numește *dispariția* (aparentă) *inelelor lui Saturn*, fenomen ce se repetează la 15 ani.

Iupiter a trecut de cvadratura orientală, dând spre apus. E steaua cea mai strălucitoare din câte le observăm în serile de acum pe bolta țării.

Adaogând că Marte, roșu ca focul, încurând se va apropia de steaua *Spicul* din zodia Fecioarei — termin deocamdată cronica mea.

Geoagiu, 16 Aprilie 1920.

Gavril Todică.

Suferința ne este cea mai credincioasă prietenă. Ea se întoarce totdeauna. Adesea își schimbă haina și chiar chipul; dar o recunoaștem ușor după îmbrățișarea-i cordială și intimă.

Carmen Syiva.

*

Dacă ar trebui să am una din aceste două: sau toate păcatele pe lângă umilință, sau toate virtuțile pe lângă trufie, atunci mai bucuros aș voi să am toate păcatele pe lângă umilință decât toate virtuțile pe lângă trufie.

Sf. Ioan Gură de aur.

Pomul și rădăcinile lui.

— Parabolă.¹⁾ —

Polydorus un tânăr păgân, pășise calea rătăcită a cultului idoloilor, și primise cu inimă cedincioasă cuvântul adevărului. De vreme ce el adunase de-a traiul rău de mai înainte în plăcerile păgânești, se dăduse în slăbiciune și își închisese inima tuturor bucuriilor vieții și plăcerilor naturii. Carnea — își zicea el — are poște contrare spiritului; vreau deci, să ucid puterea simțurilor trupesti și să înfrâng intrarea tuturor îndemnurilor lumii din afară.

Atunci se întâlni cu învățătorul său, care-l întoarse la creștinism și, luând pe tânăr de mână, îl duse la un arbor roditor pe malul unei găle, și zise: Vezi tu, Polydore, acest arbor, el ne este simbol și pildă, ca și noi să fim bogăți de bune fructe!

— Ferice de arbor! — zise tânărul. El își împlineste în liniște menirea, fără lupta animalică a cărnii și aduce flori și fructe la timpul său.

Bătrânul îl întrebă surzându-l: Nu e fi el oare mai desăvârșit fără rădăcinile de dedesubt? Acestea se târăsc sub pământul întunecos și absorb hana nemulțumirii și a păraului.

Dar ele sunt tulpina arborelui, — răspunse tânărul, — și-i dau sucul trebuitor pentru flori și fructe.

Atunci bătrânul ridică glasul și zise: Fă și tu asemenea! Nu desprețui simțurile, cari sunt rădăcina vieții; ci lasă-le să fie rădăcină. Din ceeace-ți aduc ele, tu formează florile și fructele spiritului. Și atunci, ca ramurile arborelui, simțirea și aspirațiunea sau avântul sufletului tău se va îndreptă către cer, și lumina adevărului te va desăvârși în liniște.

Așa vorbi bătrânul; și Polydorus părăsi pustietatea, se întoarse iar în sânul naturii și între oameni, și lumină pe mulți prin cuvântul și faptele sale.

Mihail Sțrăjan.

Omul rău se pierde prin partea sa bună, omul bun prin partea sa rea.

*

Păstrează-ți emoțiunile pentru lucrurile cari le merită.

Titu Maiorescu.

¹⁾ Din volumul de „Parabole” testat de autor „Asociațiunii”.

Cronică.

CRONICA POLITICĂ.

Societatea Națiunilor. Sunt trei luni, de când ratificațiunea oficială a tratatului de pace a dat ființă acestei societăți. Ei bine, cum se prezintă bilanțul ei trimestral?

Societatea Națiunilor are trei organe: Adunarea, Consiliul și Secretariatul permanent. Adunarea încă nu s'a întrunit. Consiliul a ținut până acum trei ședințe și se pregătește să țină a patra. Acest consiliu a numit întâiu membrii comisiunei pentru delimitarea frontierelor teritoriului dela Sarre. Al doilea s'a ocupat de crearea unei înalte curți de justiție, a unei organizațiuni internaționale a igienei și a transitului. Balfour i-a propus să convoace și o conferență financiară internațională pentru remediarea schimbului și a crizei economice. Tot acest consiliu a decis să trimită 10 anchetatori în Rusia pentru a determina situațiunea actuală a acestei țări. Secretarul acestei misiuni de anchetă e colonelul francez Chardigny, ca e, petrecând multă vreme în Caucas sub durata războiului mondial, cunoaște bine împrejurările rusești. — Al treilea organ al societății națiunilor e secretariatul permanent, compus dintr'un personal de execuțiune tehnică, nouă (9) delegați cari constituie consiliul administrativ.

Pentru elaborarea proiectului curții permanente de justiție internațională a societății națiunilor s'a ales un comitet compus din următorii jurisprudenți, reprezentanți ai națiunilor: Satsuo Akidzuki, fost ambasador al împăratului japonez; Rafael Altamira, senator, profesor la facultatea de drept a

universității din Madrid; Clovis Bevilacqua, profesor la facultatea de drept a universității din Recife în Brasilia; Baronul Descamps, ministrul Belgiei; Luis Maria Drago, fost ministru de externe al republicei Argentinia; profesorul Fadda dela universitatea din Neapol; Fromageot, consilier juridic la ministerul de externe din Paris; G. W. W. Gram, membru al curții supreme de justiție din Norvegia; Loder, membru al curții de cassație în Țările-de-jos; Lord Phillimore, membru în consiliul privat al regelui Angliei; Elihu Root, fost secretar de stat în Statele unite Nord-Americane; Vesnitch, ministru sârb.

Cum se face, că nu e nici un Român în comitetul acesta internațional?

§§

MIȘCAREA CULTURALĂ.

Consacrarea mitropolitului din Blaj. Umilul orășel dela împreunarea celor două Târnave, cel mai vechiu centru de cultură românească, Blajul, în ziua de anul nou c., a fost martor unor înălțătoare solemnități. În ziua numită a fost consacrat și instalat de mitropolit al Românilor uniți cu Roma, I. P. S. Sa părintele *Dr. Vasile Suciu*, viceprezidentul „Asociațiunii” noastre, în prezența *A. S. R. Prințelului Carol*, a fostului prezident al consiliului de miniștri, d. *Dr. St. C. Pop*, a prezidentului carierei deputaților, d. *N. Iorga*, a prezidentului Consiliului Dirigent, d. *Iuliu Maniu*, a șefului resortului de culte și instrucție publică, d. *Valer Brănișce*, a număroși deputați și senatori, precum și a unei însemnate părți din clerul și poporul credincios.

Din seria de cuvântări, rostite cu ocazia aceasta, remarcăm pentru frumuseța ei deosebită, cuvânt reu Prințului Carol, din care reținem următoarele părți :

„Nu pot să mă gândesc la Blaj, cu atât mai mult nu pot veni în această localitate, fără a fi adânc mișcat. Serbarea de astăzi justifică și mai mult această emoție, deoarece este una din pietrele ce împodobesc crucea așezată pe vârful clădirii, ridicată cu atâta trudă și dragoste de neam de către generațiile trecute. În numele M. S. Regelui Te salut azi în Citadela culturii românești de peste munți, pe cel dintâi Mitropolit unit al României, pe veci întregite.

„Înalt Prea Sfinției Tale a hărăzit Atotputernicul să intrupeze visul strămoșilor. În pe soana Mitropolitului de astăzi, România salută cu venerație pe predecesorii lui și pe acei, cari au luptat și s'au jertfit pentru neam. Primiți o frumoasă și glorioasă moștenire. Primiți pe lângă scaunul mitropolitan și moștenirea celui mai puternic izvor de cultură românească.

„Când în 1700 s'a făcut unirea sub episcopul Atanasie spre a ușura soarta nenorociților de Români, nimeni, cred, nici prietini nici dușmani mai ales, n'au întrezărit serviciile neprețuite, ce le-a adus această biserică cauzei Românismului. În istoria culturii românești, Bisericii unite, și mai ales Mitropoliei din Blaj îi revine cinstea de a fi aceea, care a făurit prima legătură intelectuală între Români și țările învățate ale Apusului. Numele episcopilor Pavel Aron, Inocențiu Klein și Bob vor fi veșnic preaslăvite de către Români, căci ei au fost îndemnătorii și mijlocitorii renașterii culturale române. Grație lor marii cercetători Samoil Klein, G. Șinczi, Petru Maior au putut să re-

deștepte în sufletul neamului nostru credința sămănată pe vremuri de Miron Costin, că suntem o viță străbună, oțelită și cuceritoare a lumii, că suntem sânge de roș an.

„Tot de aci au pornit aceia, care au fost între primii cercetători cu deamănuntul ai problemelor limbii; dela Blaj au plecat August Treboniu Laurian, Papiu Ilarian, Timoteiu Cipariu, și alții, cari au studiat semnul nemuririi neamului, graiul strămoșesc același ori și unde bate sufletul românesc și care cu veacuri înaintea unirii politice de azi a arătat lumii întregi, că Românii de peste tot sunt un singur neam uniți prin o putere mai presus de toate schingiuirile omenești, uniți pînă la puterea chiagului aceleiași limbi.

„Dar pe lângă această moștenire culturală, predecesorii V'au lăsat și toată munca lor națională și etnică, ale cărei roade se văd strălucite astăzi. Biserica greco-catolică strâns unită cu cea greco-orientală a fost Cetatea nedărămată prin care s'a păstrat neatinsă naționalitatea Românilor din Ardeal. Românii nu vor uita niciodată, că aci în Blaj se găsește, lângă locul unde stăm acum, Câmpia Libertății, la care neuitatul Simion Bărnuțiu a proclamat la 1848 ființa etnică a neamului românesc.

„Mare a fost munca acelor, înaintea amintirii, muncii și suferinței, cărora ne închinăm cu adâncă evlavie.

„Iată ce s'a făcut până astăzi.

„Înalt Preasfinției Tale îi rămâne sarcina de a păstra și de a desvoltă până în cele mai tainice colțuri ale sufletului poporului credincios, această bazată și sfântă moștenire.

„Alegerea I. P. S. Tale este pentru toți o izbăvire. Activitatea de bun român atât pe terenul național cât și pe cel cultural ne o asigură.

Elev al Blajului, crescut în sufletul și în credințele de aci, veți ști să duceți mai departe marea operă a premergătorilor“.

*

Inaugurarea universității din Cluj. În 1 și 2 Februarie a. c. au avut loc marile serbări, împreunate cu inaugurarea solemnă a universității din Cluj. Au luat parte M. M. LL. Regele și Regina cu familia regală și A. S. Prințul Carol, reprezenții marilor puteri străine (Statele Unite Nord-Americane, Franța, Anglia, Italia, Spania, Olanda, Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Grecia) apoi reprezentanții universităților române și străine (Paris, Lyon și Strassburg), II. PP. SS. Mitropoliții Cristea și Suciu cu episcopii, delegațiile parlamentare, delegațiile diferire or institute de învățământ și culturale etc.

Mai remarcabil a fost discursul și gestul M. S. Regelui, presidentul nostru de onoare. După o splendidă apologie și apoteoză a trecutului nostru cultural, plin de suferințe, fixează în cuvinte magistrale rostul universității în viața națiunii, zicând: „Cuvântul universitate: Omnium scientiarum universitas ne spune menirea ei. Imbrățișând tot domeniul gândirii la ea, ca la un izvor nesecat, aleargă tineretul studios ca să-și potolească setea de lumină și știință, și cu cât se va ridica mai sus pe aripile luminoase ale cugetării cu atât mai bogat, mai limpede și mai binefăcător va curge acest izvor.

Astfel apare în viața statului universitatea în puterea rolului ei atât de înalt, atât de nobil, nu de a scoate un număr cât mai mare de titrați, nu cantitatea ci calitatea e factorul important de-a forma generații de oameni de caracter, însuflețiți de vederi largi, pătrunși de iubire de patrie și de dra-

gos e de învățătură și de muncă, dornici de a-și pune energia și capitalul lor de știință în slujba acestei țări“. — Fumoasele cuvinte au fost însoțite și de fapte frumoase. Primind M. Sa să fie nașul tinerei universități, i-a făcut un dar de 400.000 Lei, fundație, din a cărei dobândă să se înființeze un institut pentru studiul istoriei române, atât de vitreg tratat sub stăpânirea trecu ă.

Dintre celelalte remarcăm cu deosebire salutul fraților latini. *Cambon* însărcinatul de afaceri al Franței în România aduce salutul întregii lumi intelectuale franceze, care se asociază la victoria intelectuală a Românilor asupra culturii germane și spune, că între aceste două state s'a cimentat o uniune indestructibilă prin sângele francez vă sat în România de ofițerii generalului Berthelot.

Ministrul Italiei, Franklin Martin, a adus nu numai salutul Romei, al scumpei noastre mame și al întregii Italie unite, ci și al nouelor provincii Trento și Trieste, care, după aceleași suferințe, ca și ale noastre ale Transilvănenilor, acum sunt restituite Patriei italiene, precum nobilul Ardeal a fost restituit Patriei române.

Făcând apoi apologia operelor păcii (a științei și culturii) a încheiat prin urarea, ca noua universitate să contribuie „la înverzirea acestei viroase crengi a vechiului stejar roman, arătând astfel, că rassa noastră latină, antică prin gloria sa, va rămâneă veșnic tânără“.

Foarte avântat și însuflețit a fost salutul Spaniei, adus de reprezentantul ei, d-l Ramon de Basterra. În lume două țări pot afirma cu tărie, a spus d-sa, „Traian este al nostru“, Spania și Dacia. Brațul său puternic ne unește încă și astăzi. Amintind apoi că, după războaiele victorioase contra Dacilor,

când a voit să-și serbeze întrarea triumfală în Roma, patria comunității noastre sufletești, Traian și-a așteptat mama, să vină din Spania, și să asiste la învingerea fiului ei. „Prin ea Spania a asistat la nașterea noastră“, zise d-l Bastera atât de mult semnificativ. Iar prin faptul că a vorbit și de ceilalți Trăiani ai Spaniei, cari au întemeiat „America Latină“, d-sa ne-a sugerat nu numai grandiositatea extensiunii, ci ne-a însușit și o încercare nemărginită în viitorul rasei noastre latine.

Foarte frumos a fost și salutul universităților din Lyon și Strassburg. Acesta din urmă a accentuat nu numai originea romană comună (*Argentoratum* era Strassburgul, iar Napoca era Clujul), ci și comunitatea suferințelor, iar cea din Paris (Sorbonne) a declarat, că va fi totdeauna fericită de a conlucra prin schimburi de profesori și studenți la mărirea și expansiunea civilizației latine.

Dintre celelalte cuvântări, mai remarcăm pe a d-lui N. Iorga, reprezentantul Academiei Române, care și-a adus aminte de „umilii călugări și preoții de sat, cari au mers cei dintâi pe via sacră a ideii, Samuile Klein, copil naiv al Sadului, George Șincai, boierule de Făgăraș, sumeț în opincile tale, aspru tălmăcitor de mărturii grele pentru cinstea și dreptul neamului, Petru Maior, chibzuit muntean din Carpații răsăriteni, voi și toți cei cu voi și după voi, voi toți cei ca voi, înfățișători smeriți, harnici și credincioși, săraci ca pustnicii, și răbdători ca mucenicii, curați ca sfinții în devotamentul vostru, voi ați clădit, în veac după moartea voastră și acest așezământ“. În consecință avertizează: „Universitate din Cluj, obște a dragostei de adevăr, fii credincioasă testamentului lor“.

Seara la teatru a fost reprezentația „Poemul Unirii“ de distinsul nostru colaborator, Z. Bârsan și un splendid conduct etnografic, aranjat de Tiberiu Brediceanu cu scopul de a arăta reprezentanților streinătății comorile nesecate ale muzicii și dansului nostru rațional. Sntem informați că spectacolul acesta a plăcut atât de mult, încât ultimii cari încetau cu aplausele erau reprezentanți străinătății.

Cu tot dreptul se numără, deci, aceste serbări între marile sărbări naționale.

*

La alții și la noi.

— Graiul cifrelor. —

Un exemplu: La Società Nazionale „Dante Alighieri“ per la lingua e per la cultura italiana fuori del Regno. Anul trecut (1919) a implinit societatea națională italiană „Dante Alighieri“ 30 de ani de existență. Înființată în 1889 pentru apărarea limbii și culturii italiene, dincolo de hotarele regatului, ea a avut fericirea să-și țină adunarea generală la Roma, în 1 Decembrie 1918, în prezența delegaților provinciilor liberate de sub jugul austriac (Dalmația, Fiume, regiunea Giulia și Trentino). Din prilejul acesta Piero Barbèra, membru în consiliul central, a scris istoria societății, din care reținem, deocamdată, următoarele date:

Societatea a ținut 24 de adunări generale. Prima la Roma în 1890, când s'au fixat mai deaproape scopurile acestei societăți, sub conducerea primului ei prezident Ruggero Bonghi. Ultima la Pallanza, înainte de izbucnirea războiului italian, sub conducerea actualului prezident *Paolo Boselli*. Intre aceste două adunări generale se mișcă toată activitatea societății. Ca și „Asociațiunea“ noastră, și societatea „Dante Alighieri“

își țină adunările generale în diferite centre ale Italiei, pentru a înfrăți cât mai multe spirite în opera culturală întreprinsă: dela Torino la Palermo, dela Milano la Messina, dela Udine la Bari etc. etc...

A și avut conducători destoinici.

Nu numai primii doi prezenți (R. Bonghi și Pasquale Villari), cari au făcut societatea populară în toate regiunile italiene, ci și ultimii (Luigi Rava și Paolo Boselli), cari n'au părăsit președinția societății nici când au fost președinții consiliului de miniștri, ba s'au folosit de calitatea lor oficială pentru a face și mai mult bine societății culturale, pe care o prezidau.

Dar întreagă societatea italiană a sprijinit și sprijinește, din toate puterile sale această societate culturală.

Iată vre-o câteva date :

Numărul membrilor fondatori ai societății „Dante Alighieri” („soci perpetui”, cum îi numește ea) trece de 400. Numai în anul 1918 s'au înscris 403. Așadar de douăzeci de ori mai mulți ca la „Asociațiunea” noastră, care la sfârșitul aceluiaș an abia număra 181 membri fondatori, deși există de 58 de ani. Iar numărul membrilor ordinari și ajutători („soci ordinari e aggregati”) e atât de mare, încât nici nu-i mai publică în actele societății.

Societatea „Dante Alighieri” numai din carta postală ilustrată „Il Termine Sacro” a realizat un profit de 12.000 Lire, iar din albumul „Per la più grande Italia” a avut 40.000 Lire, — întrebuințate toate pentru ajutorarea orfanilor de războiu. „Asociațiunea” noastră nu are albume încă, ce e drept, dar are și ea admirabile cărți postale ilustrate și mărci, pe care însă, durere, nu le prea cumpără Românii noștri. Câtă indolență!

Murind Italianul Bartolomeo de Monte, la Dresda, în Germania, testă societății „Dante Alighieri” suma de 50.000 Mărci pentru scopurile ei culturale.

Un anonim generos 40.000 Lire.

Alt anonim 20.000 Lire.

Murind tânărul student Giorgio Carminati di Brambilla destină societății „Dante” micile sale economii în sumă de 100 Lire, iar părinții îi perpetuă memoria, înscriindu-l membru fondator al aceleiaș societăți.

La noi, unde se pomenește așa ceva? Deși cred că avem și noi bogătași destui.

Dar se vedem, cum sprijinesc băncile italiene această societate? Cassa de economii a provinciilor lombarde „Cassa di Risparmio delle Province Lombarde”, sub conducerea cavalerului Marcora, dă anual pentru scopurile societății :

„Dante Alighieri” . . .	200.000 Lire
„Il Comitato pe il Munizionamento” . . .	40.000 Lire
„Banca d'Italia” . . .	} sume mai mici de 40.000 Lire
„Il credito italiano” . . .	
„La Banca Commerciale”	
„La Banca italiana di sconto” . . .	
„Il Banco di Roma” . . .	
„La Società di Elettrochimica” . . .	
„La Ditta Pirelli” . . .	
„La Società Italiana Ernesto Dreda” etc.	

Tota! 1,000.000 Lire

*

Alt exemplu: Darea culturală a Sașilor. Parcă aud observațiile ce se pot face la exemplul adus mai înainte cu societatea „Dante Alighieri” : Ita-

lienii sunt un popor mai mare decât noi. Au o mulțime de mijloace, pe care noi nu le avem ș. a. ș. a. Admit. Tocmai de aceea aflui mai potrivit exemplul Sașilor, o mână de oameni de abia 200.000 suflete. Deși primesc și ei dela guvern ajutoare pentru școale și biserici la an 8,000.000 cor, — totuș nu se mulțumesc cu atât. Iată, ce dare culturală vreă să încasseze consistorul sășesc dela comunitățile orășenești pentru asigurarea deplină a așezămintelor lor culturale:

Pe anul	1920
1. Mediaș	345.000 cor.
2. Sibiu	815.000 "
3. Brașov	585.000 "
4. Bistrița	390.000 "
5. Sebeșul-sășesc	220.000 "
6. Sighișoara	440.000 "
7. Reghinul-sășesc	230.000 "
8. Orăștia	103.000 "
9. Ibașfalău	16.000 "
10. Făgăraș	44.000 "
11. Alba-Iulia	23.900 "
12. Cluj	60.000 "
13. Târgu-Murășului	15.000 "
14. Arad	17.000 "
	<u>3,303.000 cor.</u>

Iar pent u comunele rurale s'au propus următoarele:

1. Fiecare suflet de om să deă pe 1920 câte 18 cor. (circa 1,800.000).
2. După darea de venit a casei un arunc cât și ea.
3. După darea de clasă a casei un arunc de două ori atâta.
4. După darea de venit clasa I și a II-a aruncul de două și jumătate ori atâta.
5. După darea de venit clasa III-a un arunc împătrit.
6. După darea de venit clasa IV-a un arunc cât și ea.
7. După darea de venit pentru dobânzile după capitaluri și rente un arunc de patru ori cât ea.
8. După darea de pământ un arunc de patru ori cât ea. (La olaltă o sumă de circa 16,000.000 cor.)

Dacă datele acestea, mare parte imprumutate din articolul „Jertfe pentru cultură”, semnat de „Țuțuiianul dela Dâmbovița” în „Foaia Poporului” Nr. 20 a. c. sunt au entice, atunci concluzia, ce se impune în mod firesc, nu poate fi alta decât a Sfintei Scripturi: Mergi și fă și tu asemenea. I. G.

Morții noștri.

Ne facem datoria de modești cronicari, înregistrând și la acest loc pierderile însemnate, avute în timpul din urmă:

† **Alexandru Vlahuță** a intrat și el, la sfârșitul anului trecut (19 Noemvrie 1919), în Panteonul nemuririi, alături de marii săi prieteni, I. L. Caragiale, G. Coșbuc și B. St. Delavrancea. Puțini scriitori români au avut cultul formei și respectul desăvârșit al artei, în măsura în care a avut-o el. Dovadă neîntrecută sa poezie „Cuvântul”, publicată în fruntea volumului de poezii, apărut la „Minerva”

1909, o adevărată apol gie și apoteoză a artei.

Voi, căror vi s'a dat solia sfântă
De preoți ai acestei mari puteri,
Voi, în al căror suflet se frământă
Intunecate valuri de dureri

Și gânduri de-un întreg popor gândite —
Nu duceți minunatul vostru dar
Ofrandă mânilor nelegiuite,
Ci, ca pe sfânta masă din altar

A 'mpărtășirii taină preacurată,
Așa cuvântul să vi-l pregătiți —
Ca mii de inimi la un fel să bată,
Și miilor de veacuri să vorbiți.

A început cu obișnuitele ciripituri de dragoste. Ici-colo, răpit de focul patimilor a mai căzut și el în câte o ispită, ori chiar păcat al tinerețelor. S'a ridicat însă din ce în ce tot mai sus, spre culmile idealului. Uneori atinge înălțimi într-adevăr creștine ca în „Hristos a înviat” ori „Și cei din urmă ca și cei dintâi”.

De altfel, întreagă viața lui, se poate spune, că a fost o apostolie. În versuri și-a exprimat programul la Ateneu în „Unde ni sunt visători?”, când a ținut și conferința „Curentul Eminescu”, în care combatea pesimismul nesănătos al imitatorilor lui Eminescu, și renunța solemn la preocupările mărunte ale persoanei proprii. În proză de mai multe ori. Între altele și în toastul rostit la cununia cântărețului pătimirii noastre d. O. Goga. Voind să arate rostul și chemarea unui scriitor în viața popoarelor, a citat un fapt caracteristic din războiul purtat cu atâta vitejie contra Rușilor de Japonezi, poporul pentru care Vlahuță avea un cult deosebit. Un vas de război inamic trebuia să fie descoperit numai decât. Într-o noapte oarbă se oferî un ofițer japonez să se ducă singur până în apropiere nemijlocită de acel vas, și acolo să aprindă torțe mari, pentru a arăta tovarășilor săi direcția, în care să-și îndrepte loviturile. Zis și făcut. Ofițerul și-a făcut datoria, până la sfârșit, cu vrednicie, dar l-a costat viața. Așa luminător trebuie să fie scriitorul, încheie Vlahuță. Cu lumina minții și a inimei sale trebuie să arate calea, pe care au să meargă connaționalii săi.

Și așa a fost maestrul Vlahuță,

începând din tinerețe, când scria la „România liberă”, ori la „Epoca”, mai târziu la „Viața” și la „Sămănătorul”, pe care el l-a înființat cu prietenul său Coșbuc, și sfârșind cu paginile scrise în timpul din urmă în „Lamura” și „Dacia”, al căror director era — un luptător pentru lumină. A povestit cu o rară dibăcie istoria neamului în „Din trecutul nostru”. A cântat frumusețile naturii noastre în „România pitorească”. (Aceasta din urmă e tradusă și în limba franceză.) Ne-a desvălit, cu pricepere unică, minunile săvârșite pe pânză de prietenul său, pictorul Nicolae Grigorescu. Ne-a spus atâtea vorbe cuminți „La gura sobei”. Ne-a arătat, cum se vedește dreptatea lui Dumnezeu și în lumea aceasta, că există, cu un cuvânt, o justiție divină immanentă, în volumul „Dreptate”, tipărit în 1914 la „Flacăra”, ca de lucrările sale mai vechi, schițe, nuvele, polemici literare, ba chiar și de romanul său „Dan” să nu mai vorbim.

Un critic literar a spus odată despre el, că l-a admirat totdeauna: în tinerețe lucrările sale din tinerețe, iar acum, în vrâsta bărbăției, operele maturității sale literare.

Credem că și în viitor se va putea spune despre el acelaș lucru.

*

† **Mihail Străjan**, profesor și scriitor român, născut la 1841 în Tîr, lângă Blaj. Absolvând în acest orașel liceul, urmă un an cursul la facultatea de drept din Sibiu, ca bursier al „Asociațiunei” noastre. De aici trecu la București, unde la 1868 luă diploma de licență în litere și filozofie și apoi, ca bursier al statului, a fost trimis pentru continuarea studiilor în Franța și Germania, de unde s'a întors cu titlul de „doctor” în filozofie. A funcționat ca profesor la mai multe școli secundare din țară (laș', Botcșani,

cipies fundamentale de l'histoire, Paris 1899, — o carte splendidă de filozofie a istoriei, care a avut un mare resunet în întreagă lumea cultă nu numai din Franța, ci și din Germania, Italia, Spania și Ungaria. E des citat și de filozofi mari ca H. Bergson etc. Deși savant cu renume mondial, nu și-a născut o clipă de neamul nostru românesc și de aspirațiunile sale firești.

Scritind istoria Românilor sub Mihai-Viteazul, el zicea: „Câtă vreme poporul românesc nu va stăpâni cetatea Carpaților, ieagănu în care el a crescut și s'a dezvoltat, până atunci viața lui va fi bântuită de toate vânturile“. Un program întreg de luptă în această propozițiune. Și el a avut mulțumirea de a-l vedea împlinit, după ce a muncit, ca puțini alții, pentru izbândirea lui.

I. Cărți românești.)

Maria Regina României, Țara mea. Traducere din englezește de N. Iorga. Ediția III. Editura librăriei Pave Suru, București 1919. Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu. Format 8° mic, 276 pagini.

A doua carte, tipărită în timpul războiului de Augusta noastră Suvărană. (Prima e: „Gânduri și icoane din vremea războiului“.) Și în curând o să apară a treia carte despre acele țări, care au umplut de dor toate inimile românești — țările antantei. Dar întâiu, ne spune Suvărana în prefața acestei cărți, ca în pelerinagiu trebuie să le străbată, din loc în loc, căci poate descrie bine numai lucrurile pe care le-a văzut, lucrurile pe care le-a simțit.

Cartea de față are două părți. În partea dintăiu, scrisă înainte de intrarea României în războiu, Regina trece, ca într'un caleidoscop, diferite icoane care înfățișează culți deosebite de țară: șes, munte, văi, muncă, biserici vechi, mănăstiri, cruci, cimitire, sate, zile de muncă și de sărbătoare, fără să numească, în particular, ceva. Adevărate icoane fără nume.

Partea a doua, scrisă în timpul ocupațiunii inamice, înfățișează, în concret, tot ce a pierdut Țara în urma acelei ocupațiuni, precum și tragicile ceasuri trăite în Iași și Moldovei, de aceea prezintă un interes atât de deosebit și e atât de mișcătoare. Incepe cu „draga casă a Cotrocenilor“, care e goală acum, mai ales de când nu mai e în familie, ci zace în cripta de arolo prințul cel mai mic, Mircea. Arată frumusețile, neobservate de multă lume, ale împrejurimilor Bucureștilor: bătrâna mănăstire Comana, ctitoria lui Radu Șerban Voevod: curbușorul iubit de pe spa Argeșului, Copărenii, din care voia să facă un colț de pace și de progres: Sinaia, locul favorit al Regelui Carol, unde a trăit el partea cea mai mare a vieții sale de „stănt“ cu soția sa, o suverană a spiritului și ea, Carmen Sylva. Curtea de Argeș cu biserica frumoasă, reconstruită de arhitectul curții regale, André Lecomte, unde-și dormii noii ctitori somnul de veci, alături de vechii întemeietori, Neagoe Basarab și despina Milița. Autoara crede, că somnul le va fi fost așa de adânc, încât nici vâietul bătăliei, care voia să distrugă toată opera vieții lor, n'a putut să le turbure odihna. Cu iubire și înțelegere profundă vorbește apoi

1) Autorii și editorii, cari doresc să li se anunțe publicațiile ori să li se facă dări de seamă și notițe în revista noastră, să binevoască a trimite la tadrada redacțiunei câte două exemplare din operele lor.

despre Mare și despre țărmul Dunării, remarcând cu atâta dreptate, ce bogăție și interes extraordinar prezintă pentru noi Românii Dobrogea. Se vede că Regina noastră a fost născută în țara insulară a Angliei, pentrucă are o adevărată patimă pentru mare. Și totuș regiunea cea mai dragă îi e Vâlcea. Aici, la mănăstirea de maice Hurezul, ctitoria marelui voevod Constantin Brancoveanu, ar dori să-și doarmă somnul de veci.

Mai sugestivă e însă partea finală cu Iași, icoana mizeriei, din iarna ce a urmat invasiunii dușmane 1916/17. Niciodată, poate, capitala Moldovei n'a trăit zile mai grele ca atunci. „Măncarea eră puțină, și mai puține lemne; spitalele erau pline cu vârf, așa încât cei ce nu se îndreptaseră cu totul trebuiau să facă loc altora, ale căror nevoi păreau a fi mai grabnice... Ca niște stafii, soldații noștri neîndestulitor hrăniți rătăceau dela un adăpost la altul, adesea neputând găsi nicăieri unde să-și plece capetele chinuite de friguri. Munceam, ne trudeam, încercam să facem minuni, dar mijloacele de transport erau neîndestulitoare, comunicația eră întreruptă... Și a venit o clipă grozavă, când nu se găseau scânduri destule pentru a face sicrie morților! — Și pretutindeni corbii făceau ospăț de sărbătoare: numai ei aveau ce să mănânce din destul“. Regina însăș a venit la Iași, „prîbeagă, fără vatră, fără casă, fără cel mai mic copil“ al ei — nu ca odinioară, la vârsta de 18 ani, când tânăra păreche princiară eră vorba să se așeze în a doua capitală a țerii. Oricât de lungă și de grozavă a fost iarna aceea, a trecut. Și a venit daiba primăvară. Primăvara speranțelor. Și atunci „într'o clipă, te-ai făcut frumoasă, o cetate a lacrimilor!“

Mult a ajutat sosirea acestei primăveri și opera de caritate a Reginei.

Când holera, tifosul și epidemiile nenumărate bântuiau biata armată, când mulți și multe se fereau de spitale, ca de atâtea cuiburi de infecție, marinimoasa noastră Regină putea să scrie: „Ei (soldații bolravi) știau că nu m'am ferit de ei când mulți se temeau; ei știau că am rămas cu ei așa încât să nu se simtă părăsiți, să nu fie tratați ca niște lepădături, când așa de crudă le-a fost partea. — Pe deplin fui în stare atunci să le dovedesc, că străina nu mai eră străină, ci cu toată inima și sufletul întreg, dintre ai lor una.... am stat lângă paturile chinurilor lor, rugându-mă tăcut pentru umilele lor vieți fragede...“

Nici în mormintele lor ei nu se puteau simți, astfel, uitați. Am îngenuchiat lângă ele, acolo unde ar fi îngenuchiat mamele lor, soțiile, copiii lor, și pe fiecare moviliță pustie am sămănat flori de mireasmă, ca și florile ce cresc în jurul caselor pe care nu le vor mai vedea“.

În aceste zile grele a fost Regina cu adevărat mare.

Nu e mirare, dec', că poporul nostru, dându-și seamă de toate a estea, o primește pretutindenea ca pe o sfântă: „De multeori, pe unde am fost, locuitorii s'au strâns în jurul meu, sărutându-mi mânilor, marginea hainelor mele, căzând în genunchi par'că ar fi voit să-mi sărute piciorul, și mai mult decât odată ei mi-au adus pe copiii lor care-și făceau cruce înaintea mea, ca și cum aș fi fost o icoană într'o biserică. — La început eră greu să primești fără a te înroși așa un omagiu, dar pe încetul m'am deprins cu aceste manifestații loiale pe jumătate umilită, pe jumătate mândră, înaintam printre ei, fericită că mă aflu în mijlocul lor“.

Și noi suntem fericiți nu numai fiindcă avem o astfel de Regină, ci și fiindcă Regina noastră e o scriitoare atât de distinsă, care, scriind despre țara noastră în englezește, limba ei maternă, limba cea mai răspândită de pe fața pământului, ne-a făcut servicii neprețuite în timpul cel mai greu. De aceea trebuie să-i fim de douăori recunoscători (și Reginei și Scriitoarei) și să asigurăm cărții sale o cât mai largă răspândire în popor.

Ion Georgescu.

I. U. Soricu, Doinile mele din zile de luptă. Ediția a doua. Tipografia „Libertatea”, Orăștie 1919. Format 8°, 166 pagini. Prețul: Lei 3.50.

S'a zis că în războaie tac muzele („Inter arma si'ent musae“). Inexact. Dupăcum dovedește și volumul acesta, doinele cele mai minunate, în care ciocotește mai mult foc și viață, s'au scris tocmai în zilele de luptă cruntă.

Dar să vedem.

După trei colinde frumoase, urmează 25 motive din Ardeal, cari toate arată jalea și nenorocirea neamului românesc de aici, osândit să trăiască în robia unor asupritori fără milă, și pe deasupra să mai lupte, ba să și moară „sub steag strein“, pentru interese cu totul potrivnice intereselor sa'e. O lăcrimă întreagă în aceste motive din Ardeal. Înțelegem, deci, jalea și mahnirea Românilor Ardeleni, cari văzând, că frații lor liberi, în primul avânt războinic, neîntind pregătiți de ajuns, nu i-au putut liberă, suspină cu amar:

Cântă, dragă pui de cuc,
Să te-ascult și să mă duc,
C'asteptărăm de 'nzadar
Frați de sânge la hotar,
Cerul să-l însenineze
Piscurile să reteze,
Munții nați să-i prăbușească
Focul să ni-l potolească.

Înțelegem și durerea și nenorocirea marilor căpitani din 1848, Iancu și Axente, cari, dându-și seamă, ce vifor năpraznic se apropie, ies din morminte și se amestecă între cei vii:

Pe dealul Feleacului
Iese umbra Iancului
Și jelește și se plânge
Că Ardealu-i plin de sânge.

Și:

Pe la Blaj, peste morminte
Iese umbra lui Axinte
Și suspină 'năbușit
Că Ardealu-i tot cernit.

Cu totul altfel sunt doinele „dintre Carpați și Prut“. În ele vezi, îndată la început, elanul cu care Țara-mamă pornește spre desrobirea fiilor ei de peste vechile hotare:

Bădișor, frumos pandur,
L-aș opri și nu mă 'ndur,
C'avem lacrimi de plătit
Și dușmani de răvășit
Și-avem țară sfășiată,
Sânge curs fără răsplată.

Și aici aflăm „blestemul munților“, cari n'au voit să se prăbușească, dintr'odată, pentru a nu mai fi graniță între frații de un sânge. Și aici „Dunărea“ și „Oltul“ amestecă lacrimi multe, multe în apele lor. Dar simți de departe, că aici toate acestea sunt episoade trecătoare. Învingătorul momentan nu e învingătorul definitiv. Mai este încă „zi de plată și răsplată“.

Mama română, conștie de drepătatea cauzei noastre, își adoarme copilășul cu versuri ca acestea din „Doină de leagăn“:

Astăzi Vodă la hotare
Pune zid și stăvilare,
Și cu el e Dumnezeu
Și voinici ca tatăl tău.
Puiu mamei, nani, nani,
Că n'o fi cum vor dușmanii.

Însaș coarba, atât de lacomă altfel
de mortăciuni, nu vrea să-și hrănească
puii cu hoiturile Nemților, de teamă
să nu și-i otrăvească :

Că sunt Nemții veninați,
De blestem amar legați,
Că n'au luptat voinicește,
Ci loviră tâlhărește,
Nu în luptători voinici,
Ci 'n femei și copii mici,
Nu 'n cetăți cu zidul tare,
Ci în sfințele altare.
Și la suflet ticălos
E și leșul veninos.
De le-oiu dă din leș de hoți,
Or să-mi moară puii toți...

Nu-i mirare, deci, dacă nu numai
ostașii viteazului Moșoiu, ajuns erau
de epopeie, ori ai căpitanului Serafim,
ci oricare tânăr luptător român putea
să zică cu deplină încredere :

Tără mică, tare neam,
Două brațe tari mai am,
Și mai am, în tânăr piept,
Suflet credincios și drept.
Vie iadu 'ntreg de-acum
N'o să mă oprească 'n drum,
Până n'oi aprinde 'n zare
Sfântul biruinței soare.

Și l-au aprins. Adevărat că unii
au rămas pentru totdeauna pe valea
Cașinu'ui, la Oituz, pe Răchitaș ori
sus pe Șușița, dar cei mai mulți s'au
întors acasă biruitori și împodobii cu
flori. Nici unul însă nu-i atât de mân-
dru ca bădișorul, care vine la mândra :

... drept

Cu bujor frumos în piept.
Nu-i bujor adevărat,
Da-i de sânge încheșat,
Nu-i bujor de pe poiană,
Da-i bujor frumos de rană.

Nu știu cum, dar par'că-ți crește
inima, văzând cum simte și prețuiește

și fata română vitejia fără seamăn a
soldatului nostru. Ea cântă :

Vine badea dela luptă.
Trandafir frumos,
Cu cămașa toată ruptă,
Trandafir frumos.
E ruptă de vânt și ploaie
Garofița mea
Și de gloanțe din bătaie
Garofița mea.

— Las' să vie sănătos,
Trandafir frumos,
C'astăzi țieș și mâne cos,
Trandafir frumos.
Și-am să cos să mi-l îmbrac,
Garofița mea,
Să mi-l port iarăș pe plac,
Garofița mea.

O epopeie întregă în aceste
„Doine din zile de luptă“. — Bine,
va zice un critic ramolit, pentruce nu
și-a ales atunci poetul nostru metrul
larg al epopeiei, dându-ne astfel un
poem amplu, vrednic de zilele mari, pe
cari le trăim? Pentruce ne-a dat niște
doine scurte, unele rapsodice chiar, în
vers scurt popular? Pentruce... Pentru
o mie și una de cauze. Întâiu, pentrucă
dintre toate cântările doina e cea mai
dragă Românului. Al doilea, pentrucă
în toiul luptelor nu e răgaz pentru
poeme lungi, ci cel mult pentru astfel
de răvașe. Al treilea... Dar nu mai
continuăm. Că lira poetului e atât de
puternică, încât suportă în accentele
doinelor sale și balastul unor subiecte
demne de o epopeie, e o dovadă mai
mult despre destoinicia lui. A'tât și
n'îmă mai mult.

Dorim, ca aceste doine să-și aibă
cetitori și cumpărători tot mai numă-
roși, să putem saluta în curând apa-
riția ediției a treia, a patra și așa mai
departe. Ar merita oricât de multe. Eu
sunt convins despre aceasta.

*

Verax.

Monografia comunei Rășinariu, de Victor Păcală, profesor la Seminarul Andreian din Sibiiu. Tiparul tipografiei arhiepiscopale. 1915. VIII + 528 pag. 8° mare. Prețul nu e indicat.

Iată o carte voluminoasă, a cărei apariție fu prea puțin remarcată până acum în bibliografia română. Cauza? -- numai timpul vijelios al războiului istovitor, în care a apărut. O carte atât de valoroasă, cum e studiul acesta al d-lui profesor Păcală, în care e depusă muncă și stăruință rară împreună cu priceperea necesară pentru a ne înfățișa din toate punctele de vedere una din cele mai de seamă comune ale Ardealului românesc cu populațiunea sa tipică în multe privințe, o carte astfel întocmită, nu e un lucru de toate zilele în literatura noastră monografică, încă destul de săracă, și astfel nu poate fi îndeajuns evidențiată.

Înregistrăm, ce-i drept, și până acum repetite încercări pe terenul acesta, dar aproape toate n'au trecut încă peste cadrul unor încercări timide, adeseori numai fragmentare, deci necomplete, unilaterale, lipsite de studii și cercetări mai aprofundate, ceea ce ne prezintă însă autorul în monografia satului Rășinariu trece departe peste asemenea cadre înguste și îmbrățișează într-o icoană completă și plină de viață tot ce am voi să știm despre acest sat și populația sa în toate manifestările feliului său de a fi. Numai așa ne putem închipui și noi monografia unui sat, dacă e vorbă să fie încrestată drept lucrare științifică, cum trebuie socotită opera d-lui Păcală, și numai când toate satele noastre mai de seamă se vor putea lăuda cu asemenea monografii, suntem în drept să credem, că ne-am făcut datoria ca țărâni cu pretenții de cultură.

O spunem aceasta fără incunjur, fiindcă a sosit în sfârșit și pentru noi

vremea să ne punem toți cei destoinici pe muncă serioasă pe orice teren fără teamă de a mai fi stânjenți în activitatea noastră. Numai producând opere ce rămân, vom putea justifica rolul conducător, ce din fericire ne revine în țara noastră lărgită și ne vom putea afirma ca element valoros pentru cultura generală a omenirii în fața străinătății care își are acum ochii întinși asupra noastră mai mult decât în trecut. Și cartea d-lui profesor Păcală este o operă, ce rămâne. Ea va putea servi desigur de îndreptar pentru toți, ceice se vor simți capabili să înceapă o lucrare ca aceasta, în care autorul cu iscusința unui etnograf de profesiune și cu sânguință de albină a strâns după ani de muncă o adevărată comoară.

Un scurt rezumat a tot ce cuprinde această monografie o să justifice cele spuse.

După o prefață judicioasă de 6 pagini autorul ne prezintă în partea I. a operei sale descrierea fizică a comunei: situațiunea, oro- și hidrografia, geologia, clima, flora și fauna locală. Urmează apoi istoricul comunei, în care autorul întemeiat pe un bogat material documentar ne desvălește pe 57 pag. luptele seculare ale Românilor din Rășinariu, ce au trebuit să le poarte față cu tendințele neomenoase de iobăgire ale Sașilor din Sibiiu până la împăratul Iosif II, care în sfârșit îi declară pe Rășinăreni liberi de toate serviciile urbariale față cu orașul Sibiiu și națiunea săsească. Vorbește apoi despre populațiune, arătându-ne: mișcarea acesteia la diferite răstimpuri, tipul și caracterul ei, locuința, alimentațiunea, portul, particularitățile de limbă, semnele grafice; ne dă o seamă de basme-legende și alte povestiri din partea locului; ne arată superstițiile și obiceiurile dela naștere și botez, nuntă, înmormântare, sărbători, jocu-

rile de copii și juni; ne dă o seamă de versuri de copii, strigături, cântece religioase, bocete, cântece lumești cu melodiile lor prinse pe note, vrăji, descântece, doftorii băbești. Tratează apoi indeletnicirile poporației: economia de câmp și de munte, industria, comerțul, căile și mijloacele de comunicațiune, situația financiară, administrația și justiția, igiena, cultul religios, instrucțiunea publică și alte instituții locale. Ne-ar fi plăcut însă, dacă autorul în capitolul despre cultul religios s'ar fi putut ridica peste ocupațiunile propriiei sale confesiuni, cum îi șede bine unui om, care face știință.

De un deosebit interes etnografic ni se prezintă partea a II-a și a III-a a lucrării, unde autorul ne arată clădirile, uneltele și întocmirile gospodărești: construirea casei, pridvorul, casa cea mare, „coamărul”, tinda, podul casei, pivnița, căsoaia, șura, grajdurile de vite și de bucate, fântânile, împrejmuirea, coliba de munte, staurul, stâna, uneltele întrebuințate în economia de munte și instalațiunile industriale la munte: joagărul, pîua și moara; arta decorativă cu formele

sale în lemn, piatră și zid, lut, fier, oauă, piele și textile, toate însoțite de număroase desemnuri, planuri și schițe.

Și numai schițarea aceasta sumară a cuprinsului cărții ne dă măsura valorii acestei monografii, putem zice cea mai completă și cea mai cu competență scrisă din câte s'au publicat la noi pân' acum.

Mai trebuie să relevăm însă în sfârșit și numeroasele fotografii de o execuțiune ireproșabilă, cari în asemenea publicațiune sunt indispensabile. Nu mai puțin e de remarcată coperța cărții, ce ne înfățișează o păreche de Rășinarieni lângă turma de oi, satul în dos cu munții săi și cu soarele în apunere.¹⁾

Astfel Rășinariul își are monografia sa, de care e vrednic, chiar și în cazul, când n'ar fi locul natal al poetului Goga și n'ar păstra osămintele marelui arhiereu Șaguna, precum ar trebui să aibă cel puțin fiecare comună românească mai de seamă, căci numai așa ne-am putea cunoaște pe noi înșine cum suntem și ne-ar putea cunoaște străinătatea după individualitatea noastră etnică, preținuându-re în consecință. (nt.)

II. Reviste românești.

„Convorbiri Literare”, cea mai veche revistă românească, încetând să mai apară pe timpul invasiunei germane, acum și-a reluat apariția. Ea numără între colaboratorii ei câțiva „junimiști” vechi și mai mulți noi. Astfel d. *Jacob Negruzzi*, numit de vechii „junimiști” „carul cu minciu-

nile”, tocmai a început să-și povestească amintirile dela „Junimea”. Sunt contr buții interesante: nu numai pentru istoria literară, ci și pentru cea politică și socială. Credem că aceste amintiri se vor publica și în volum separat și atunci vom avea prilej să ne ocupăm de ele amănunțit. — Nr. 2 a. c. consacră mai multe pagini lui *Titu Maiorescu*, publicându-i articolul său politic „România și politica de neutralitate în conflictul european din 1914—1917”, traducându-i din nem-

¹⁾ Ilustrațiile, care împodobesc articolul distinsului nostru colaborator, V. Păcală, Să mântuim arta națională, din acest număr, încă sunt împrumutate din această frumoasă monografie. N. Red.

geşte tratatul său de filozofie populară „Ceva filosofie pe înţelesul tuturor“ (Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form), şi dedicându-i şi un articol despre rolul său, atât de înălţător, în aplanarea conflictului balcanic din 1913 „Maiorescu la 1913“ de d. I. C. Filitti. — Cu Nr. 1 a. c. începe publicarea romanului „O vieaţă“ de tânărul scriitor macedo-român M. Boza. — Câtă vreme direcţiunea revistei e încredinţată d-lui S. Mehedintzi, care adeseori semnează cu pseudonimul „Soveja“, nivelul ei academic e asigurat deplin.

„Luceafărul“, apus şi el în vara 1914, după cinci ani şi jumătate (1 Ianuarie 1919) a răsărit din nou la Bucureşti. E o istorie întreagă legată de numele acestei reviste. A început să apară, acum 20 de ani la Budapesta, ca o modestă revistă a studenţilor universitari de acolo. Pe urmă, fiind aleşi redactorii ei, domnii O. Goga şi O. C. Tăslăuanu, secretari ai „Asociaţiunei“, deodată cu dânsii, se mută şi revista lor la Sibiu. Aici, tipărindu-se în condiţii tehnice superioare, şi grupând în jurul ei un număr de colaboratori, izbuti să se impună unor cercuri mai mari de cititori, ca o bună revistă pentru literatură şi artă. Noi, Transilvănenii, îndeosebi trebuie să-i fim recunoscători pentru tot binele pe care, incontestabil, ni l'a făcut. Iar acum, când, schimbându-şi a treia oară locul apariţiei, ne vine din capitala României întregite, îi dorim să se înalţe tot mai sus pe orizontul vieţii literare şi artistice româneşti. Şi suntem convingeţi că sub destoinica conducere a d-lui O. C. Tăslăuanu şi cu colaborarea unor scriitori ca I. Al. Brătescu-Voineşti, O. Goga, V. Pârvan, N. Crainic, D. Nanu, Al. Al. Buziniceanu, A. Enăşescu, I. Nona-

Ottescu etc. etc., strălucirea „Luceafărul“-ui va creşte continuu.

*

„Vieaţa Românească“, marea revistă literară şi ştiinţifică dela Iaşi, care şi-a suspendat şi ea apariţia pe timpul războiului, începând cu luna Martie a. c., a reapărut, cu concursul celor mai distinşi reprezentanţi ai literelor şi ştiinţei româneşti.

Remarcăm din sumarul bogat al Nr. 1 frumoaşa povestire a d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti, publicată în fruntea revistei. Ea arată, cu o înţuiţie artistică într'adevăr minunată, cum se poate face, prin căinţă sinceră, şi dintr'o „rătăcire“ o faptă bună şi o mângâiere. — Deosebit de interesant e articolul d-lui Şt. Ciobanu, directorul învăţământului din Basarabia, membru al Academiei Române, despre „Motivul sufletesc al unirii Basarabiei cu România“. El arată, ce puţin îşi cunoşteau Ruşii ţara şi mai ales Basarabia. Ziaristul rus, Mihailowski spune că, înainte de războiu cu doi ani, umblând prin guvernul Minsc, a dat peste locuitori care, la întrebarea: cărui stat aparţin — nu ştiau ce să răspundă. Să nu ne mirăm de prostia moşicilor ruşi, când nici intelectualii lor nu ştiau cu mult mai mult. În cartea de geografie al lui Davidchin şi Selizchin, tipărită în 1917 se spune că Basarabia se află pe malurile Volgei şi e locuită de Moldoveni, Țigani nomazi, de Chirghizi şi Calmâci. Iar d. Ciobanu ne spune că a călătorit cu intelectualii ruşi, cari credeau, că Moldovenii sunt de confesiune musulmană. — Sunt frumoase, ca tot ce iese din condeiul maestrului Mihai Codreanu şi poeziile sale „Game variate“, „Steaua Magilor“, „Vioara“, „Din sfânta Scriptură“, „Moartea crinului“ sunt de o măreţie biblică. — Fascinantă pentru felul de a fi al par-

venitului este și povestirea d-lui D. D. Patrășcanu, Un temperament egal, arătând cum ajunge, prin afaceri și învârteli de tot soiul, un copist pieritor de foame, tânărul Isac Kornblum de pe valea Tazlăului, dintr'odată, ca peste noapte, multimilionarul Jacques Corneanu din București. — Asemenea terținele d-lui G. Topârceanu, precum și „Leagănul“ d-lui Lucian Blaga, una din cele mai strălucite inspirații a d-sale. — Mai e marcăm caracteristica povestire a d-lui M. Sadoveanu, Primăvara, și duioasa scrisoare din Ardeal a d-lui Al. Ciura.

*

„Cultura Creștină“ dela Blaj e, pare-mi-se, unica revistă bisericească mai de seamă la Români. (Revistele bisericești dela București și Cernăuți nu știm dacă mai apar sau nu). La începutul acestui an, cu ocaziunea consacrării I. P. S. Sale părintelui mitropolit Vasile, viceprezidentul „Asociațiunii“ noastre, s'a primit și comitetul de redacție și editură vechiu al revistei dela Blaj, întrând mai multe elemente tinere, dornice de muncă. Redactarea s'a încredințat d-lui Dr. Zenovie Păclișanu, care și în anul acesta, ca și în cei precedenți, a publicat o sumă de cercetări istorice foarte prețioase. Astfel în Nr. 1—2 a scris „Propaganda catolică între Români din Ardeal și Ungaria înainte de 1500“, iar în Nr. 3 un interesant capitol din istoria dreptului românesc „Quinquagesima Valachorum“. Fiind vorba de studii istorice mai încreștăm „Istoria Seminarului român din Orade“ a d-lui Ion Georgescu, din care s'au publicat câteva fragmente — lucrarea în întregime având să apară în Analele Academiei Române. Apoi diferite studii, articole, notițe, însemnări etc. din toate domeniile teologiei (biblie,

pastorală, morală, dogmatică, filozofie, oratorie etc.).

*

„Democrația“, revistă economică, politică și socială, aparținătoare cercului de studii al partidului liberal, aduce în Nr. 3—4 a. c. temeinic studiu al d-lui *Vintilă I. Brătianu*, Chestia Dunărei, în care, cu deplină cunoștință de cauză, arată nu numai importanța extraordinară a acestui fluviu pentru dezvoltarea noastră economică, ci și diferitele faze, prin care a trecut, și în care se află, și de prezent, această chestiune înaintea areopagului internațional. Se reliefează nedreptatea ce ni-s'a făcut la conferința de pace și în chestiunea aceasta, fiind tratați „mai sever decât cei mai vinovați vrăjmași“. Chiar și Prutul, de pildă, deși acum nu mai are caracterul de hotar, pe care l'a avut înainte de războiu, e pus sub control internațional și scos de sub administrația românească. Se atrage apoi atențiunea asupra brațului Chilia al Dunărei, care, curgând de prezent exclusiv în teritoriu românesc, are o importanță deosebită pentru viața economică a Basarabiei; România trebuie să se îngrijească, deci, pentru dezvoltarea navigației pe acest braț.

*

„Craiu Nou“ e numele unei reviste bilunare, ce apare din anul trecut, la Sibiu, sub conducerea talentatului poet, *I. U. Soricu*, în frunte cu un comitet, format din foști luptători pe front. Are, deci, un caracter militant. „După un an“ ne spune, că va continua să apară „întru înstăpânirea și lărgirea virtuților, în numele cărora am pornit lucrul nostru: *Munca și buna credință*“. Imprejurarea aceasta poate să asigure noului confrate mulți abonați. Ii dorim din inimă izbândă deplină.

„**Invățătorii**“, organul „Asociației învățătorilor români din Ardeal, Banat și Părțile Ungurene“, apare lunar, sub conducerea unui comitet în frunte cu d. revizor școlar, *Andrei Pora*. Nr. din urmă (8) aduce un raport amănunțit despre Congresul învățătorilor dela București din 15 Aprilie a. c., apoi diferite lecții și chestiuni pedagogice practice, precum și un articol religios: „La școala lui Hristos“ de doamna Sanda I. Mateiu.

*

„**Independența Economică**“, revistă bilunară, ce apare la București sub conducerea d-lor *V. Madgearu* și *I. Raducanu*, aduce în Nr. 1 a. c. un interesant articol „Imposibilul unic pe avere“ de *d. G. Ionescu-Șișești*, iar în Nr. 2—3 *Dr. A. Racofi*, fostul prefect al Satului-mare, scrie despre „Organizarea căilor ferate din Nord-Vestul României-Mari“. În același Nr. la pag. 24 aflăm următorul tablou despre situația cooperativelor sătești din vechiul regat la 31 Decembrie 1919:

Nr. cur.	Felul cooperativelor	Nr. coop.	Nr. membrilor	Capital	Fond de rezervă
1	Consum și cumpătare	471	22.371	3,062.800	330.000
2	Exploatare de păduri	264	18.239	1,807.946	198.000
3	Brutării	26	1.528	146.500	17.600
4	Lăptării	13	932	32.700	1.980
5	Expl. de mori și mașini agricole	64	3.192	277.686	82.500
6	Grădinării	26	813	102.562	2.752
7	Viticultură și agricultură	8	350	60.000	6.160
8	Vânzare în comun	150	15.000	100.000	8.800
9	Expl. de mine, cariere și ape min.	13	725	131.255	16.500
10	Ateliere de dogărie, lemnărie, ciment	13	550	130.000	8.800
11	Diverse	11	518	55.415	5.500
Total		1059	54.218	5,906.864	678.599

Iar la noi, Românii Transilvăneni?

*

„**Curierul Banatului**“, o revistă nouă economică a început să apară la Timișoara, sub direcțiunea d-lui *I. Conciatu*, redactată în trei limbi (românește, ungurește și nemțește).

*

„**Cele trei Crișuri**“. La Oradea a început să apară, sub conducerea d-lor *R. Ciorogariu*, *Colonel Baca'ogiu* și *Dr. A. Pteancu*, o nouă revistă literară și artistică. Nr. 1 aduce articole semnate de *N. Iorga*, *I. Lupaș*, *I. Paul* etc. Urâm curs lung și frumos noului confrate.

Cărți străine.

The Roumanians and their Lands. Edited by Professor *Vasile Stoica*. I. The Roumanian Question. Pittsburg, Pa. II. The Roumanian Nation and the Roumanian Kingdom. III. Bessarabia. New-York. IV. The Dobrogea. The Roumanian Nation a

sentry of Western Latin Civilization in Eastern Europe.

Sunt broșuri scurte de informațiuni istorice, etnografice, geografice, statistice, politice, culturale etc. datorite râvnii neobosite a fostului profesor la școala de fete a „Asociațiunei“, d-lui

Vasile Stoica, de prezent căpitan în armata română și încredințat cu misiune specială pentru America. Pentru orientarea mai exactă a cetitorilor streinii anexează aproape la toate lucrările sale hărți, afară de text. Nu sunt voluminoase aceste lucrări (variază între 30—50 pagini), dar sunt valoroase și poartă pe copertă stema țării într'un colț, iar, de două părți, motive de ornamentică românească.

*

Attilio Tamaro. *Italiens et Slaves dans L'adriatique.* Traduit de l'italien par France Dorat. Editions Georges Grès. Paris. Format 8°, pagini 290. Prix 3 Fr. 50.

Comitetele naționale ale Iugo-Slavilor fac o întinsă propagandă publicistică în centrele europene mai însemnate, dar mai ales la Paris și Londra, în care reclamă pe seama lor toate țările Adriatice orientale.

Conflictul de supremație națională în aceste părți nu e ceva întâmplător, ori un accident al anilor din urmă de războiu, ci e un episod dintr'o luptă seculară, un element integral și actual al istoriei, care vine din trecut și merge spre viitor.

Autorul, dându-și seama, că popoarele aliate în războiu, aliate trebuie să rămână și în pace, își propune să facă cunoscută conștiințelor săi mentalitatea adversarilor lor jugo-slavi („forma mentis“) și, distrugându-le argumentele, să demonstreze italianitatea Adriaticei.

Aceasta o face cu istoria în mână, dovedind, fără aparat is oric greoiu, în formă ușoară de povestire, că Dalmația aparține de drept și de fapt

Italiei și ea, ca și Alsacia, constituie un episod tragic al istoriei latine din epoca noastră. Instructiv e, din punctul acesta de vedere, capitolul IV care probează italianitatea neîntreruptă a Dalmației. Dar și celelalte capitole (VIII cu totul) sunt la fel.

Ajungând la sfârșitul cărții, nu poți să nu împărtășești convingerile autorului, că provincia romană a Dalmației odinioară atât de înfloritoare, provincia ai cărei reprezentanți („legati Dalmatinorum“) în 998 au cerut ajutorul dogelui Veneției Pietro Urseolo contra piraților croați, nu poate să aparțină decât Italiei de astăzi, moștenitoarea firească a Romei vechi și a Veneției falnice de pe vremuri. — Că în timpul din urmă nefasta dominațiune austro-ungară a favorizat și aici elementul slav în detrimentul celui latin, ca și în Bucovina noastră, de exemplu, — nu dovedește nimic contra legitimității aspirațiunilor italiene. Italienii au fost numai sbicițiți de uragan, dar nu desrădăcinați. Energii supraumane alimentau rezistența lor milenară.

Italienii de astăzi, împinși spre Adriatică de aceleași necesități inexorabile, ca și Roma antică ori Veneția medievală, pot repetă cuvintele dogelui Soranzo scrise la 1320 unui principe croat: „Aflând din istorie, că înaintașii noștri odinioară liberară cetățile Dalmației, subjugate Sclavoniei, ne-am decis să călcăm în urmele lor“.

Sperăm că chestiunea Adriaticei se va rezolvă, conform postulatelor juste ale Italiei, a cărei întâietate a recunoscut-o însuș organul fostului primministru jugo-slav, Pasici.

Observare. Mai multe cronici, precum și dări de seamă și notițe, mai ales despre reviste străine, n'au putut apărea în Nr-ul de față din cauze tehnice.

Dela „Asociațiune“.

Adunarea generală a „Asociațiunii“ s'a ținut în Sibiiu la 10 și 11 Ianuarie st. n. a. c. cu asistență număroasă de membrii din toate părțile. D-l **Dr. V. Branisce**, șeful resortului de culte a reprezentat „Consiliul Dirigent. D-l **Nicolae Iorga** și comiteul central au reprezentat „Liga Culturală“ din vechiul regat. Colonelul **Manolescu** „Casele Naționale“. D-l **I. Buzdugan** Basarabia. A făcut ferbinți urări de propășire pe tărâmul cultural **M. Sa Regina, A. S. R. Principele Carol, I. P. S. Sa Mitropolitul Vasile** al Blajului, **General Tr. Moșoiu, Universitatea din Cluj, prefecții** celor mai multe județe, precum și număroase alte autorități și persoane private. — Cu prilejul acesta trupa culturală **Cățolomeri-Armășescu** a jucat piesa istorică „Un domn pribeag“ de **N. Iorga**.

Adunarea generală a luat act de raportul comitetului despre lucrările „Asociațiunii“ și chivernisirea averilor ei. A făcut unele modificări în „Statutele Asociațiunii“. Cele mai însemnate sunt, că despărțămintelor le revin 50% din taxele membrilor ajutători și activi (ordinari), nu însă din ale celor fondatori și pe viață, Taxele cele nouă, pentru diferitele categorii de membrii, s'au fixat, precum urmează: Taxa de membru fondator al Casei Naționale 1000 Lei (2000 cor.); membru fondator al „Asociațiunii“ 400 Lei (800 cor.); membru pe viață 200 Lei (400 cor.); membru activ (ordinar) anual 10 Lei (20 cor.); membru ajutător anual 2 Lei (4 cor.).

Fondatorii Casei Naționale primesc diplomă, iar numele li se gravează pe tablele de marmoră din vestibolul Casei Naționale. Membrii fondatori și pe viață diplome de membrii și bilete de

legitimare. Membrii activi și ajutători bilete de legitimare valabile pe anul, pentru care au achitat taxa.

Toate categoriile de membrii primesc publicațiunile „Asociațiunii“ cu preț redus, nu gratuit ca până acum, din cauza scumpetei enorme a hârtiei, tiparului etc.

Adunarea generală a stabilit pentru funcționarii „Asociațiunii“ o pragmatică de serviciu în sensul căreia funcționarii vor fi aleși pe viață, acordându-li-se, după serviciu de 30 de ani, drept de pensiuine. — A contopit școala sa de fete cu liceul de fete al statului din Sibiiu, după ce și în anul școlar 1918/19 a plătit salariile profesorilor statul. Internatul de fete rămâne în grija „Asociațiunii“, combinându-l, în viitor, cu un curs de doi ani, de industrie și menaj.

La propunerea d-lui **N. Iorga**, președintele „Ligei Culturale“, adunarea generală a aderat la unirea societăților culturale mai însemnate într-o federație, ce ar fi să se înfăptuească la congresul general al acestor societăți, care se va ține în ziua de Săn-Mihail la mănăstirea Dealul, când se va așeză în noul cavou capul marelui voievod **Mihai-Viteazul**.

S'a ales noul comitet central pe un period de trei ani. Numele membrilor noului comitet îl publicăm pe pagina a 2-a a copertei revistei noastre.

A aprobat cu aclamațiune generală pe **M. Sa Regele Ferdinand**, ca președinte de onoare, proclamat în această calitate de comitetul central la 31 Maiu 1919, când **M. Sa** a binevoit să cerceteze instituțiunea noastră. A proclamat de membru onorar pe d-l **Nicolae Iorga**.

Tot cu prilejul acesta, la propu-

zarea părintelui *Ion Dăncilă* s'a înființat „*Fondul cultural Nicolae Iorga*”, despre care dăm seama în altă parte a revistei, făcând totodată nou apel la marimimositatea publicului: să binevoiască a contribui tot mai mult la acest fond, ca să fie într'adevăr vrednic de numele strălucit ce-l poartă.

*

Biblioteca Centrală a „Asociațiunii” s'a sporit în anul 1919 cu 5840 de opere în 6250 de volume, precum și colecțiile ziarelor și revistelor ce au apărut pe teritoriul administrat de Consiliul Dirigent. Aceste ziare și reviste se trimit în baza unei ordonanțe a Consiliului Dirigent. Biblioteca a fost cercetată de 1500 cetitori, cari au consultat 2015 volume, parte împrumutându-li-se acasă, parte cetindu-le în Cabinetul de lectură. Colecția de ziare și reviste curente a stat la dispoziția tuturor zilnic între orele 5—7 după amiază.

*

Bibliotecile populare ale „Asociațiunii”. În cursul anului 1919 „Asociațiunea” a mai înființat 150 biblioteci populare, și anume: 20 pe seama grănicerilor în punctele dela frontieră, 35 prin diferite garnizoane, iar restul în diferite comune românești. Consiliul Dirigent a pus la dispoziția „Asociațiunii” 150.000 coroane. Din suma aceasta și din alte resurse ale „Asociațiunii” am format încă câteva mii de serii de biblioteci, constătătoare din câte 40 de volume, pentru fiecare comună, în care nu avem încă biblioteci populare, precum și serii pentru completarea bibliotecilor existente. În felul acesta nu va mai fi comună românească în Dacia superioară fără de bibliotecă populară.

*

Muzeul central al „Asociațiunii” s'a sporit în anul trecut cu 30.000 de

obiecte, dintre cari aproape 20.000 (Muzeul Adam de Galați), cumpărat cu ajutorul de 50.000 cor., dat de Consiliul Dirigent. Muzeul Adam Buda conține aproape exclusiv obiecte de științe naturale (paseri, fluturi, minerale, animale). Fostul proprietar a primit în număr 25.000 coroane, iar cu 25.000 cor. a făcut un fond, rezervându-și interesele până când trăiește, iar după moarte destinând venitele augmentării muzeului. Fapta nobilă a d-lui Adam Buda de Galați grăiește de sine, mai ales dacă luăm în considerare că D-Sa e străin și de legea și de neamul nostru. Restul de 10 000 de obiecte sunt donațiuni particulare. Partea cea mai mare e darul comandamentului trupelor din Transilvania.

*

Muzeele regionale ale „Asociațiunii”. Pe lângă școala civilă de băieți din Hațeg „Asociațiunea” a înființat în cursul anului trecut un muzeu de științe naturale, pe care treptat îl va completa. În curând sperăm să putem înființa astfel de muzee și în alte centre.

*

Casele naționale ale „Asociațiunii”. Având în program pe lângă Casa națională centrală înființarea de case naționale regionale și populare, „Asociațiunea” a pregătit regulamentele și schițele acestor case și le-a înaintat spre a și da părerea și spre a fixa definitiv planurile de zidire, în special stilul, ministerului instrucțiunii.

*

Publicațiunile „Asociațiunii”. Revista „Transilvania” apare, ca și în trecut, lunar, dar în extensiune mai mare, ca fiecare cetățean al României întregite să-și poată afla hrana sufletească necesară. Lista colaboratorilor distinși publicată pe pagina a 2-a a copertei credem că e destulă garanție pentru publicul cetitor. Condițiunile

de abonament la revistă: Pentru membrii 50 Lei (100 cor). Pentru membrii 70 Lei (140 cor.)

În momentul când ne va fi asigurat stocul de hârtie necesar, vom reîncepe publicarea „bibliotecei populare”, ca publicație cel puțin lunară, tot asemenea și a „bibliotecei tineretului”.

Mai avem în perspectivă, după asigurarea stocului de hârtie necesar, tipărirea unor volume de utilitate publică indiscutabilă. Un abecedar pentru instruirea analfabeților; o carte de cetire pentru școalele de meserii; lăsamântul literar al regretatului scriitor *Ion Borcia* „Prin România-Mare”. cunoștințe folositoare despre întreg pământul românesc de *Ion Georgescu* precum și cărți pentru completarea bibliotecilor populare, mai cu seamă după ce vom primi ajutorul de 1.000.000 coroane, votat de Consiliul Dirigentspre acest scop, care mai așteaptă numai ratificarea guvernului central, lucru de care suntem siguri, cunoscând dragostea de popor și gândurile frumoase ale actualului guvern.

Conferințe și Prelegeri. Secretarul literar al „Asociațiunii”, d-l *I. Georgescu* va continua seria conferințelor începute, de asemenea conferințarii economici și cooperativi, puși la dispoziție de Centrala cooperativelor vor stă la îndemâna tuturor comunelor cari voiesc să înființeze societăți de valorizare și de credit. Cererile pentru conferințarii și statute-tip sunt a se adresa Biroului „Asociațiunii”, Sibiu, Strada Șaguna 6.

Pentru orientarea publicului mare vom publica programul amănunțit despre activitatea în general a „Asociațiunii” în unul din numărul următor.

Despărțăminte, Asociațiunii. Și-au ținut adunarea, au încasat și

transpus la centru sume frumoase, următoarele despărțăminte: *Făgăraș* 1600 cor.; *Năsăud* 8272:10 cor.; *Zărnești* 1824 cor.; *Sălcia* 2339 cor.; *Viștea* 5790 cor.; *Trei-Scaune* 5124 cor.; *Săliște* 1939 20 cor.; *Aiud-Teiuș* 3516 c.; *Băsești* 2640 cor.; *Bradul* 1010 cor.

Au încasat, dar încă n-au trimis la centru: *Șercaia* 4194 cor.; *Boroșineu* 3372 cor.; *Sebeșul* 1437 cor.; *Târgu-Murăș* 6320 cor. Au mai dezvoltat activitate frumoasă despărțăminte: *Gherla*, *Agnita*, *Dobra*, *Lăpușul-unguresc*. Despărțământul *Cluj* a ținut, în cadrele „Asociațiunii”, o frumoasă serie de conferințe, cu ajutorul profesorilor universitari și a altor intelectuali de acolo.

Agenturile „Asociațiunii”. Mai multe agenturi au cerut exmiterea conferințarii cooperativi și economici, iar agentura *Geoagiul de Jos* a cerut înființarea unei case naționale. Conferințarii vor ieși în comunele vizate.

S’au mai înscris membrii fondatori ai casei naționale, achitând suma de 1000 Lei (2000 cor.) domnii: *I. Candrea*, *I. Gruia*, *Toma Iancovici*, *Aurel Popescu*, comercianți în Sibiu, *Dr. V. Chiroiu*, prefect în Sighet, *Petru Bârsean*, comerciant în Bozovici.

Ș’a replătit bursa, primită de la „Asociațiune” ca student, d-l *Dr. Traian Petrașcu*, medic în Tâlmăciu.

S’au mai luat în administrațiunea „Asociațiunii” următoarele fonduri noi: Fondul Adam Buda pentru înzestrarea muzeului.

A trimis daruri pentru „Asociațiune” institutul de credit „Grănicerul” din Dobra.

Circulară

cătră onor. Direcțiuni ale despărțămintelor „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“.

Toți cei-ce s'au interesat de lucrările „Asociațiunii“ știu cât de frumos se porniseră, înainte de războiu, aceste lucrări în despărțămintele acestei instituții culturale. Aproape toate cele 87 despărțăminte, organizate până în 1914, lucrau pe întrecute: ținându-și regulat adunarea cercuală și ședințele de comitet, făcând propagandă culturală și economică, înființând biblioteci populare, ținând prelegeri și cursuri de analfabeți, înscriind membri de toate categoriile și os'tenind, într'un mod vrednic de toată lauda, pentru cauza mare și sfântă a culturii noastre naționale.

Războiul a întrerupt, deodată, în mod brusc această lucrare plină de mari nădejdi.

În anul trecut, 1919, după o întrerupere de peste 5 ani, la invitarea comitetului nostru central, o seamă de despărțăminte au început a se reculege, unele ținându-și adunarea cercuală, reconstituindu-și organele de conducere, înscriind un număr considerabil de membri, făcându-și un plan de lucrare și stăruind cu hărnicie pentru realizarea lui. Alte despărțăminte au făcut mai puțin; dar s'a văzut că, între împrejurările date, și-au dat silința să desmortească spiritele, chemându-le la împlinirea datorințelor, ce le au pentru înaintarea culturii românești.

O mare parte dintre despărțăminte, însă, nu au dat până acum nici un semn de viață.

Acum datorință au și aceste, toate până la unul, să se reorganizeze și să se pună pe lucru.

Între primele lucrări de reorganizare numim: ținerea unei ședințe de comitet, convocată de directorul despărțământului, în lipsa acestuia de subdirectorul sau de cel mai în vârstă din membrii comitetului, și ținerea adunării cercuale, care în cele mai multe despărțăminte nu s'a mai întrunit din anul 1913.

Dispozițiile pentru convocarea și ținerea adunării cercuale se cuprind în Statute și în Regulamentul afacerilor interne pentru despărțăminte, din care trimitem spre orientare tuturor Direcțiunilor câte un exemplar.

Relevăm din aceste dispoziții în deosebi pe cea cuprinsă în § 17 al regulamentului, în care se prevede că adunările cercuale ordinare au să se țină în semestrul I al fiecărui an, și dăm expresiune dorinței, ca această dispoziție, dacă nu cumva intervin cauze de neînlăturat, să fie îndeplinită din partea tuturor despărțămintelor.

Între chestiunile, care, pe lângă cele prevăzute în statute și regulamente, vor trebui puse în ordinea de zi a ședinței comitetului și a adunării cercuale, numărăm:

a) chestiunea noiei arondări a despărțămintelor; prin care despărțămintele prea extinse, constatatoare din prea multe comune, vor fi a se aronda în baza principiului, ca ele, întrucât se poate, să nu cuprindă un număr mai mare de 15—20 comune, avându-se mai ales în vedere împrejurarea, ca ele, întrucât se poate, să cadreze cu plasele administrative (cercurile pretoriale).

În felul acesta lucrarea organelor din despărțământ se va înlesni foarte mult, va putea să devină mai efectivă și mai bogată în rezultate.

Această dispoziție se referă, îndeosebi la despărțămintele, care au în administrarea lor comunele din două sau din mai multe plase, cum s. e. sunt desp. Orade, Caransebeș, Timișoara, Lugoj etc. și despărțămintele care cadrează cu cuprinsul unei plase, dar constau din mai multe zeci de comune.

Referitor la arondarea de care ne ocupăm aici, rugăm pe domnii directori ai despărțămintelor să prezinte comitetului central propuneri cât mai bine studiate și în consonanță cu interesele culturale ale poporului nostru din acele părți, recomandându-ne și persoanele, care ar fi să se încredințeze cu organizarea nouelor despărțăminte.

Pentru înființarea de despărțăminte nouă în județul Aradului și Cenadului, cum și pentru încorporarea la despărțămintele din vecinătate a comunelor rămase din despărțămintele Sân-Miclăușul mare, Becicherecul mare, Panciova, Vârșeț și Biserica-albă, comitetul central a luat dispoziții deosebite.

b) Se va discuta chestiunea organizării agenturilor comunale și a bibliotecilor populare, făcându-se pașii de lipsă pentru a constată, unde se află astfel de agenturi și biblioteci și din câte exemplare de cărți constau bibliotecile, — stăruind, totdeauna, pentru sporirea, distribuirea și îngrijirea cărților.

Observăm, că și comitetul central va spori în acest an bibliotecile populare existente și va înființa biblioteci nouă, cu cărți din darul d-lui Vasile Stroescu și cu alte scrieri ce-i stau la îndemână, în 3000 comune.

c) Invităm deci, pe cărturarii noștri dela sate să constituie poporul în agenturi ale „Asociațiunii” și să ceară, prin despărțământul „Asociațiunii”, la care aparțin, câte o bibliotecă populară pe seama agenturii înființate și să poarte grijă de ea. În legătură cu agenturile și bibliotecile populare se va pune la ordinea zilei și chestia Caselor naționale, care va trebui să ne preocupe pe toți, neîntrerupt, până când aceste case vor deveni realitate în toate satele noastre.

d) Referitor la chestia cooperativă, pentru care au să facă propagandă la noi 2 conferențieri, ce ni s’au dat într’ajutor din partea Centralei cooperativelor din București, cum și persoanele destinate de Banca agrară de dincoace de munți, — va fi bine dacă, cu ocazia adunării cercuale și prelegerilor populare, se va țineă câte o prelegere, pregătind, și în chipul acesta, terenul pentru înfăptuirea cooperației în satele noastre; iar conducătorii însoțirilor satești de credit sau alte cooperative, cari au trebuință de îndrumări, cum și conducătorii comunelor, în care ar fi pregătit terenul pentru înființarea unei cooperative, să ne dea de știre spre a le trimite persoane cu cunoștințe speciale, care să înjghebeze cooperativa dorită și ca să le trimitem statutele și îndrumările necesare.

e) Atragem, îndeosebi, atențiunea d-lor directori ai despărțământelor asupra §-lui 9 al statutelor, în care s’au făcut schimbări esențiale referitor la taxele de membri și asupra §-lui 40 conform căruia despărțământelor le va reveni în viitor 50% din taxele membrilor activi și ajutători încassate de ele, cum și alte venit. — ceea ce trebuie să fie un indemn pentru conducătorii lor, ca să înscrie un număr cât mai mare de tot felul de membri și să caute a spori, și pe alte căi, mijloacele financiare ale despărțământelor.

În legătură cu acestea, atragem atențiunea d-lor directori și asupra „Apelului” ce le-am trimis cu Nr. 232 a. c., referitor la înscrierea de membri, și îi rugăm să stăruie cu tot dinadinsul pentru a împlini în interesul înaintării culturai noastre naționale, cât mai mult rugarea ce le-am adrasat

Sibiiu, în 1 Maiu 1920.

A. Bârseanu
prezident.

Romul Simu
secretar.

APEL

cătră comunele noastre românești.

Avem onoare a aduce la cunoștința organelor comunale și a întregii obști a comunelor noastre de pretutindeni, că, în vederea ridicării neamului nostru prin cultură și bunăstare materială, „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român” cu sediul în Sibiiu, a hotărât să inițieze și conducă, pe lângă celelalte lucrări de care s'a ocupat până acum, și o acțiune mai mare pentru înființarea de Case Naționale-culturale în satele noastre și în centrele orășenești, în care case să fie adăpostite Biblioteca și Agentura populară a „Asociațiunii”, însoțirea de credit, de producțiune și valorizare din comună și în genere, unde să se concentreze tot ce țintește înaintarea culturală și economică a unei comune sau a unei regiuni.

Spre acest scop am și pregătit o schiță și un regulament și am făcut pașii de lipsă pentru pregătirea planurilor, pe care să le punem la dispoziția comunelor, care ni s'au adresat, și până acum, în această privință și ni se vor adresa, dupăcum avem nădejde, tot mai cu stăruință în viitor.

Spre a ajunge mai cu înlesnire scopul ce îl avem în vedere, am adresat onor. Secretariat general al agriculturii rugarea, să ia măsurile de lipsă, prin organele ce conduc reforma agrară, ca în fiecare comună să se destineze un intravilan potrivit pe seama Casei Naționale-culturale, cum și câteva (2—3) jughere de pământ în apropierea comunei pentru grădini și ferme (economii) model.

Convinși de trebuința urgentă a înfăptuirii mijlocului de cultură, de care ne ocupăm, avem nădejdea, că organele comunale, împreună cu preoții, învățătorii și alți fruntași din comune, înțelegând, și dâșii că în România întregită se impune, chiar dela început, crearea acestei instituții în toate comunele noastre, vor interveni, luminând obștea poporului, asupra importanței Caselor Naționale-culturale și a economiilor de model, și astfel vor stărui cu toții, cerând și din partea dâșilor, dela organele cari săvârșesc reforma agrară, destinarea unui intravilan și a câtorva jughere în folosul comunei pentru scopurile suspomenite.

În modul acesta, prin ajutor împrumutat, vom ajunge, cu un pas mai aproape de ținta dorințelor noastre: de a ne vedea ridicată în cultură și bunăstare materială, pe o treaptă cu neamurile cari până acuma au mers tot înaintea noastră și pe care datorință avem să le ajungem și, dacă se poate să le și întrecem.

Sibiiu, în 12 Maiu 1920.

A. Bârseanu,
prezident.

R. Simu,
secretar administrativ.

MINISTERUL DE FINANȚE. — DATORIA PUBLICĂ.

IMPRUMUTUL INTERN 5⁰/₁₀₀ DIN 1920.

PROSPECT.

În virtutea legii promulgată în „Monitorul Oficial” Nr. 213 din 16 Ian. 1920, guvernul român emite rentă amortibilă 5% din 1920.

Acest împrumut are de scop acoperirea nevoilor tezaurului din cauza marelui contingent de trupe rămase încă mobilizate pentru apărarea țării, pentru punerea în aplicare a diferitelor legi sociale isvorite din însăși urmările războiului, precum și pentru reconstituirea gospodăriei naționale.

În textul titlurilor noului împrumut se vor reproduce următoarele condițiuni:

Împrumutul va fi emis în titluri la purtător de 500, 1000, 5000, 10.000 și 20.000 lei. Titlurile vor purta în faximil semnăturile ministrului de finanțe, a directorului datoriei publice și a casierului central al tezaurului public și o semnătură manuscrisă de control.

Subscriitorul la acest împrumut e scutit pentru sumele subscrise de impozitul asupra creșterii averilor (asupra câștigurilor de războiu) și asupra averilor. Sumele subscrise nu se vor socoti la stabilirea averilor asupra cărora se va executa un eventual împrumut forțat.

Titlurile acestui împrumut vor fi scutite de orice impozite prezente sau viitoare.

Titlurile vor fi primite pe valoarea lor nominală cu garanție la toate casele Statului. Cupoanele scăzute vor fi primite la aceleași case drept numerar. Titlurile vor putea fi puse în gaj (lombardate) la Banca Națională a României și la Cassa de depuneri. Subscriitorul va putea plăti pământul cu care a fost improprietat prin expropriere cu aceste titluri pe valoarea lor nominală, purtând primul cupon neajuns la scadență. Titlurile acestui împrumut vor purta o dobândă de 5% pe an la capitalul nominal. În acest scop titlurile sunt însoțite de o foaie de cupoane de dobânzi semestriale pe 10 ani, reînnoibile până la completa stingere a acestui împrumut.

Amortizările acestui împrumut se vor face pe valoarea nominală, în curs de 40 ani, conform tabelelor anexate la textul titlurilor prin trageri la sorți semestriale, cari vor avea loc la 1 Septembrie și la 1 Martie al fiecărui an, cu începere dela 1 Septembrie 1921, dată fixată pentru prima tragere.

Guvernul se obligă a nu denunța acest împrumut înainte de 1 Maiu 1931.

Titlurile ieșite la sorți vor fi plătite la 1 Maiu și 1 Noemvrie ce urmează fiecărei trageri, în schimbul titlurilor având atașate toate cupoanele începând cu scadența imediat următoare termenului rambursării.

Valoarea cupoanelor ce vor lipsi se va deduce din capitalul de rambursat.

Numerile titlurilor ieșite la sorți la fiecare tragere împreună cu o specificare a celor din tragerile precedente cari nu s'au prezentat la plată se vor publica în „Monitorul Oficial”. Cupoanele scăzute și ne-prezentate la plată se prescriu după 5 ani, iar titlurile ieșite la sorți după trecere de 30 ani dela scadența lor.

În locul titlurilor pierdute, furate sau distruse, se vor liberă proprietarilor duplicate, în conformitate cu legea decretată cu Nr. 3380 din 13 Noemvrie 1918, putându-se lua cunoștință dispozițiunile acestei legi la locurile de plată.

Subscrierile acestui împrumut vor fi ireductibile.

București, 20 Februarie 1920.

Ministru de finanțe Dr. Aurel Vlad.

Condițiunile de subscriere:

În baza prospectului de mai sus, subscrierea la împrumutul 5%, din 1920 va începe în ziua de 25 Martie. Subscrierea se va face:

În București:

1. La ministerul de finanțe; la	15. La Banca Fortuna.
Cassa de depuneri, consemnațiuni	16. La Banca L. Bercowitz.
și economie; la administrațiile fi-	17. La G. M. Eftimiu & Comp.
nanciare.	18. La M. Finkels.
2. La Banca Națională a României.	19. La C. Steriu.
3. La Banca Marmarosch, Blank	20. La I. D. Benzal.
& Comp.	21. La Banca Sindicatului Agricol
4. La Banca Românească.	Ialomița.
5. La Banca Națiunii.	22. La Banca Munteniei.
6. La Banca de Credit Român.	23. La Banca Franco-Română.
7. La Banca Agricolă.	24. La Creditul Tehnic.
8. La Banca The Bank of Rou-	25. La Banca Sindicatului Agricol
mania Ltd.	Ilfov.
9. La Banca Comercială Română.	26. La Banca Chrisoveloni.
10. La Banca de Scont a României.	27. La P. Gr. Ionescu.
11. La Banca Tărănească.	28. La Cobilovici.
12. La Banca Generală a Țării Ro-	29. La Soc. cooperativă „Victoria
mânești.	Unirii”.
13. La Banca Cerealiștilor.	30. La Banca Carpaților.
14. La Banca Dacia Traiană.	31. La Banca Rahovu-Bragadiru.

Subscrierile se vor mai putea face și la alte bănci sau instituții cari se vor indica prin publicațiuni speciale.

În provincie, inclusiv Basarabia și Bucovina:

1. La toate sucursalele și agențiile băncilor mai sus menționate.
2. La administrațiile financ. și la percepții.
3. La Banca Comerțului, Craiova.
4. La Banca Moldovei, Iași.
5. La Banca Iașilor, Iași.
6. La Banca Dacia, Iași.
7. La Banca Groswald, Iași.
8. La Banca Jurist, Iași.
9. La Banca Română, Brăila.
10. La Banca Brăila, Brăila.
11. La Societatea Economia din Focșani.
12. La Societatea Frăția din Focșani.
13. La Banca Putnei din Focșani.
14. La Banca Milcov din Focșani.
15. La Banca Centrală, Ploești.
16. Precum și la orice alte case de bancă cari se vor indica prin publicațiuni speciale.

În Transilvania:

La percepțorate și la toate băncile cari fac parte din asociațiunea „Solidaritatea”, precum și la altele cari se vor desemna ulterior.

Prețul de emisiune este fixat pentru acei ce vor face vârsămintele integrale. la 87 suta de lei capital nominal, iar pentru aceia ce vor face vârsămintele în rate, la 88 suta de lei capital nominal.

Vârsămintele cari nu se vor face integral se vor face în două rate. Prima rată va fi de 43 lei la subscriere, a doua rată se va plăti până la 3 Iulie 1920 și va fi de 40 lei. Cei cari nu vor achita rata a doua în acest termen vor plăti pentru o lună de zile următoare o dobândă de 8% pe an. După acest termen se va putea vinde dreptul în contul și rizicul subscriitorului.

Guvernul are dreptul să închidă subscrierea oricând va voi, anunțând cu 5 zile înainte data închiderii ei prin publicațiuni speciale.

La subscrieri cu vârsămintे integrale se vor primi bonurile de tezaur precum și bonurile de tezaur ale Apărării Naționale, deducându-se dobânda până la scadența lor dela data subscrierii la noul împrumut. Se vor mai primi tot la subscrierile cu vârsăminte integrale pe valoarea lor nominală, cupoanele ce scad în interval dela 1 Aprilie 1920 până la 1 Aprilie 1921 exclusiv, dela titlurile de rentă aflate în depozitul Cassei de depuneri și băncilor cari au fost autorizate să-și trimită depozitele la Moscova. Deasemenea se vor primi și cupoanele cu aceleași scadențe dela titlurile aflate în posesia detentorilor.

Subscriitorului i se va libera o chitanță, constatând subscrierea și efectuarea vârsămintelor. Subscrierile se vor face pe formulare ce se vor pune gratuit la dispoziția subscriitorilor. Subscrierile pentru acest împrumut vor fi ireductibile. Titlurile definitive împreună cu foile de cupoane se vor libera la cel mai târziu la 1 Aug. 1920

București, 20 Februarie 1920.

Ministru de finanțe Dr. Aurel Vlad.

Cel mai vechiu și mai consolidat institut
financiar românesc din Transilvania

„ALBINA“ INSTITUT DE CREDIT ȘI DE ECONOMII :: SIBIU

Filiale: Brașov, Bozoviciu, Lugoj, Mediaș și
Târgul-Murășului

Agenturi: Sănmărtin și Sănmiclăușul-mare

Capital societar K 20,000 000

Fonduri de rezervă și penziuni

K 12,500.000' - , Depuneri spre

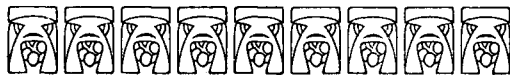
fructificare K 100,000.000' -

Acordă: Imprumuturi cambiale (scont),
imprumuturi ipotecare, cont-curent, finan-
țează întreprinderi etc

Primește depuneri spre fructificare pe
libele și în cont-curent $4\frac{1}{2}\%$ - 2% după
terminul de abdicere, plătind însuși darea
de interese

Emite acreditive, îngrijește încassări de
cecuri și asignațiuni asupra oricărei pieți,
mijlocește tot felul de afaceri de bancă

Orice informațiuni se dau gratuit și prompt
atât de Centrala din Sibiu, cât și de filialele
și agenturile institutului. **DIRECȚIUNEA**

BANCA CENTRALĂ

PENTRU INDUSTRIE ȘI COMERȚ, SOCIETATE PE ACȚII

CLUJ, STRADA REGINA MARIA No 6

FILIALA SIBIIU
STR. CÎSNĂDIEI No. 7. II

PRIMEȘTE DEPUNERI SPRE FRUCTIFICARE BONIFICÂND DE PREZENT ÎN CONTCURENT 2 1/2 % NETTO, PE LIBEL DE DEPUNERI 3 % NETTO

CUMPĂRĂ ȘI VINDE EFECTIV LEI, MĂRCI, DOLARI, LIRE ITAL., FRANCI precum și alte valute

IMPORTEAZĂ ȘI EXPORTEAZĂ TOT FELUL DE MĂRFURI ȘI PRODUSE ECONOMICE ȘI INDUSTRIALE

REFACE, NAȚIONALIZEAZĂ ȘI ÎNTEMEIAZĂ TOT FELUL DE ÎNȚEPRINDERI INDUSTRI-
□□□□ ALE DE PRIMA IMPO RTANȚĂ □□□□

ORGANIZEAZĂ ȘI ÎNDRUMĂ DESVOLTAREA VIETII NOASTRE ECONOMICE-COMERCIALE ȘI FINANCIARE ÎN O ALVIE SĂNĂTOASĂ ȘI
□□□□□□□□□□ NAȚIONALĂ □□□□□□□□□□

BANCA CENTRALĂ PENTRU INDUS-
TRIE ȘI COMERȚ SOCIET. PE ACȚII
PRECUM ȘI FILIALELE EI FORMEAZĂ PIATRA
FUNDAMENTALĂ A VIETII NOASTRE ECO-
NOMICE-COMERCIALE ȘI FINANCIARE
MODERNE, DUPĂ DESRÔBIREA MILENARĂ,
DECI MERITĂ ȘI TREBUIE SPRIJINITĂ DIN
PARTEA TUTUROR ROMÂNILOR DE BINE

CENTRALA : SIBIIU, STR. SCHEWIS 10

Creditul Technic ▲▲▲ **Transilvănean** — rilor industriale — ▼▼▼

 Capital 10,000.000 Lei deplin vărsați
S'a proiectat urcarea capitalului societar la 30 mil. Lei.

Sucursale: Cluj, Calea Victoriei 21-23, Timișoara, Palatul Anker, Oradea - mare și Sighetul - Marmației
(în organizare)

▼▼▼▼ Birouri permanente de Import-Export în Cosice, Praga și Viena ▼▼▼▼
Societatea — în decurs de 8 luni — a înființat și naționalizat următoarele întreprinderi, aflate direct sub controlul său:

Fabrica de sticlă suflată din Pădurea Neagră. Soc. an. cu capital 6 mil. cor. Producție 300 vag. anual (în funcțiune)

Fabrica de sticlă plană din Dicioșan-mărtin. Soc. an. cu cap. 6 m C. în regiunea gazului metan :: (în construcție) ::

Fabrica de mobile de lemn din Mercurea Ciucului. Soc. an. cu cap. 1 1/2 m. :: (în funcțiune) ::

„Industria Sârmei” Soc. an. cu capital 20 mil. cor. Fabrica de sârmă și cuie în regiun. gazului metan (în construcție)

Fabrica de potcoave din Cluj. Soc. an. capital 3 mil. cor. Fabrica adusă din Dobrișin (în curs de :: montare) ::

Fabrica de cărămidă din Georgieni. Soc. an. cap. 1 mil. cor. :: (în funcțiune) ::

„Țara Oltului”. Soc. an. cap. 5 mil. cor. pentru industrializarea Văii Oltului

Fabrica de țigle din Uioara. Soc. an. cap. 1 1/2 m. lei în reg. gaz. met. (în construcție)

Fabrica de piele din Gherla. Soc. an. cap. 1 m. C. (în funcțiune)

„Corvin” Soc. an. capital 3 mil. cor. pentru dezvoltarea :: ind. chimice ::

Exploatare de păduri (lemn de construcție și de foc) în Valea Păii și Ghimeș

Garaj de automobile, depozit de cauciucuri și benzină în Sibiu : Fabrică de produse alimentare în Ocna-Sibiului : Depozit de mașini agricole și industriale în Timișoara ::

INDUSTRIAL

Societatea are depozite însemnate de lemn de construcție și de foc, gips, acid, sulfuric, calcan etc., etc. ::

Se primesc propuneri de finanțare și participare în industriile din Transilvania; se procură materii prime și instalațiuni complete industriale pe bază de participare. Societatea stă în strânsă legătură cu CREDITUL TECHNIC, BUCUREȘTI

Director-General CH. MLADENOVICI

fost director al Refacerii Economice, membru în Cons. Adm. al Soc. : Industria Sârmei, Întreprinderi Fond Rom. : Industria Sârmei, Corvin, Țara Oltului, Technica-România etc. etc.

„ROMÂNIA“

societate anonimă Transilvăneană de asigurări
(Fosta „BANCA GENERALĂ DE ASIGURARE“)

în SIBIIU, Edificiul „Albina“

Capital societar 1,200 000 C

Fonduri de rezervă 2,500.000 C

„ROMÂNIA“ este prima și singura societate de asigurare românească din Transilvania și părțile ungurene, fondată de băncile românești de sub egida

== „SOLIDARITĂȚII“ ==

Primește asigurări contra daunelor de incendiu și furt prin efracție

Contractează ASIGURĂRI DE VIEȚĂ în toate combinațiunile uzitate precum: CAZ DE MOARTE, SUPRAVIEȚUIRE, ZESTRE și RENTE în cele mai avantajoase condițiuni :: Mijlocește asigurările contra daunelor de grindină :: Lămuriri se dau îndată la cerere în Sibiiu la sediul societății sau la agențiile principale din Arad, Brașov, Cluj, Lugoj și Oradea-mare

Revista „Transilvania“

FONDATA ÎN 1868

apare lunar sub direcțiunea prezidentului și îngrijirea secretarului literar al „Asociațiunii“, având colaborare a celor mai distinși reprezentanți ai literelor și științei românești. Publică: poezii, nuvele, schițe, romane, teatru, istorie, știință popularizată, studii, dări de seamă, notițe, cronici etc.

Condițiunile de abonament anual:

Pentru membrii „Asociațiunii“ Lei 50
(100 coroane). Pentru membrii Lei 70
(140 coroane).

Redacțiunea și administrațiunea revistei
„TRANSILVANIA“

Sibiiu, Strada Șaguna Nr. 6.